

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAMBOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

BOŞANMIŞ BİREYLERİN DENEYİMLERİNE GÖRE EVLİLİK
EĞİTİMİ GEREKSİNİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Figen Sezen Sürerbiçer

Ankara
Mayıs, 2008

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAMBOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

BOŞANMIŞ BİREYLERİN DENEYİMLERİNE GÖRE EVLİLİK
EĞİTİMİ GEREKSİNİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Figen Sezen Sürebiçer

Danışman : Prof. Dr. Rifat Miser

Ankara
Mayıs, 2008

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimin K¼lt¼rel Temelleri Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Meral UYSAL

¼ye Prof. Dr. Rifat MİSER

¼ye Yrd. Doç. Dr. Seher Aydemir SEVİM

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylım.

...../...../20..

Prof. Dr. Ayşe akır İLHAN
Enstit¼ M¼d¼r¼

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
ÇİZELGELER LİSTESİ	xii
BÖLÜM	
1. GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	8
Araştırmanın Önemi	9
Araştırmanın Sınırlılıkları	10
Tanımlar	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	12
Boşanma Nedenleri	12
Boşanmanın Etkileri	24
Boşanmanın Taraplara Etkileri	24
Boşanmanın Çocuklara Etkileri	38
Türkiye'deki Boşanmalarının İstatistiksel Özellikleri	42
Türkiye'deki Evlilik Okulu Uygulamaları	43
3. YÖNTEM	48
Araştırmanın Modeli	48
Evren ve Örneklem	48
Verilerin Toplanması	50
Verilerin Analizi	51
4. BULGULAR VE YORUMLAR	53
Katılımcıların Evlilikleri Dönemindeki Toplumsal Durumları	53
Katılımcıların Evlenme Yaşları	53
Katılımcıların Eski Eşleriyle Aralarındaki Yaş Farkı	54
Katılımcıların Evlenme Yaşlarına İlişkin Değerlendirmeleri	55
Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Boşanma Tarihi İtibariyle Eğitim Düzeyleri	57
Yükseköğretim Mezunu Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri	58

Katılımcıların Eski Eşleriyle Evli Kalma Süreleri	60
Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumları	61
Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Çalışma Durumları	62
Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Ailelerindeki Boşanma Durumu	63
Katılımcıların Evlilik Kararlarını Etkileyen Etmenler	64
Katılımcıların Eski Eşleriyle Tanışma Biçimleri	65
Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Biçimi	65
Katılımcıların Ailelerinin Eski Eşleri Hakkındaki Tepkileri	66
Katılımcıların Evlilik Öncesi Tanışıklık ve Nişanlılık Süreleri ve Bu Süreyi Uygun Bulma Durumları	68
Katılımcıların Eski Eşlerini Tercih Nedenleri	69
Katılımcıların Yeni Eşlerinde/Eş Adaylarında Eski Eşlerini Tercih Etmelerine Neden Olan Özellikleri Arayıp Aramama Durumları	71
Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Nedenleri	72
Katılımcıların Eski Eşleri Hakkında Evlendikten Sonraki Düşünceleri	73
Katılımcıların Eski Eşlerine Ait Beğenmedikleri ve Değişmesini Umut Ettikleri Özellikler	74
Katılımcıların Evlilikten Beklentileri	76
Boşanmanın Evlilikten Beklentileri Farklılaştırma Durumu	78
Katılımcıların Hukuki ve Gerçek Boşanma Nedenleri	81
Katılımcıların Hukuki Boşanma Nedenleri	81
Geçimsizliğin Başlangıç Dönemi	82
Katılımcıların Gerçek Boşanma Nedenleri	83
Boşanma Nedenlerinin Evlilik Öncesinde Fark Edilmesi	86
Evlenmeden Önce Fark Edilen Ancak Önemsiz ya da Değişeceğine İnanılan Boşanma Nedenleri	87
Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	89
Katılımcıların Evlilikleri Öncesinde Evlilik Eğitimi Alma Durumları	89
Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Evliliğe Etkisine İlişkin Görüşleri	89
Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Kapsamına İlişkin Görüşleri	91
Eğitimin Evliliğe Etkisine İlişkin Görüşlerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	93
Katılımcıların Eğitim Almış Olsalardı Evliliklerine İlişkin Sorunlarını Daha Kolay Çözüp Çözemeyeceklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	93

Katılımcıların Evlenecek Yetişkinlerin Evlilik Eğitimi Almalarının Evliliklere Olumlu Etki Sağlayıp Sağlamayacağına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	95
Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Faydaya İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	96
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	99
Sonuçlar	99
Öneriler	103
Uygulama İçin Öneriler	103
Araştırma Önerisi	104
KAYNAKÇA	105
EKLER	113

ÖNSÖZ

Boşanmaların giderek artması, ailelerin baştan sağlıklı kurulmasının ve boşanmalara neden olan durumların önlenmesinin önemini ortaya koymakta, bu noktada eğitim ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmada, gereksinimlere ilişkin farkındalık kazandırılmasında deneyimlerin önemli veriler sağlayabileceğinden hareketle, boşanmış kişilerin deneyimlerine dayalı olarak evlilik eğitimine olan gereksinimin saptanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde tam destek sağlayan danışmanım Prof. Dr. Rıfat Miser'e, moral desteğini daima hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir'e, verilerin analizi aşamasındaki katkılarından dolayı Doç. Dr. Şener Büyüköztürk'e, veri toplama aracının uygulanmasında ve araştırmanın Adliye'yi ilgilendiren tüm bölümlerinde desteğini ve yardımlarını esirgemeyen avukatım ve arkadaşım Çiğdem Utku Bilgiç'e, İngilizce makalelerin çevirilerinde yardımcı olan ve beni her aşamada destekleyen eşime ve manevi desteklerinden dolayı aileme teşekkür ederim.

ÖZET
BOŞANMIŞ BİREYLERİN DENEYİMLERİNE GÖRE EVLİLİK EĞİTİMİ
GEREKSİNİMİ

Sezen Sürerbiçer, Figen

Yüksek Lisans, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Rıfat Miser

Mayıs 2008, 121 sayfa

Bu çalışmada, boşanmış kişilerin deneyimlerine dayalı olarak, evlilik eğitimine olan gereksinimin saptanması amaçlanmıştır.

Tarama modeli niteliğinde olan araştırmada, Ankara'da ikamet eden boşanmış kişiler çalışma evreni olarak alınmış ve uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleminde; 58'i kadın, 34'ü erkek, yarısından çoğunun (%58,7) yaşı 36 ve üzerinde olan ve yine yarısından çoğu (%52,2) yükseköğretim mezunu 92 katılımcı yer almıştır.

Örneklem grubuna veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu uygulanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel düzeydeki soruların yorumlanabilmesi amacıyla frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Boşanmanın evlilikten beklentileri farklılaştırma durumu ve cinsiyet ve eğitim değişkenleri ile evlilik eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşler arasında ilişki olup olmadığı ki-kare testi ile incelenmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların tamamına yakınının (%98,9) evlilik öncesinde evliliğe ilişkin herhangi bir eğitim almadıklarını ancak %81,5 gibi büyük bir çoğunluğunun, eğitim almış olsalardı sorunlarını daha

kolay çözebileceklerini ve tamamına yakınının (%95,7), evlenecek yetişkinlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklerine olumlu etki sağlayabileceğini düşündüklerini göstermiştir. Ayrıca evlilik eğitimi programının içeriğinde öncelikle yer alması gerektiği düşünülen konuların; evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışlar, evlilikte ailelerle ilişkiler, etkili iletişim becerileri ve çatışma çözüm yöntemleri olduğu belirlenmiştir.

ABSTRACT
THE REQUIREMENT FOR MARITAL TRAINING IN ACCORDANCE WITH
EXPERIENCES OF DIVORCED INDIVIDUALS

Sezen Sürerbiçer, Figen
Masters Degree, Cultural Foundations of Education
Supervisor: Prof. Dr. Rifat Miser
May 2008, 121 pages

It was aimed in this study to assess the need for marital training depending on the experiences of divorced people.

In this scanning type of research, the accessible population was chosen from the divorced people who live in Ankara and the convenient sampling method was utilised. Sampling group was composed of 92 divorced people, 58 females and 34 males, more than half of them (%58.7) are 36 years old or older and again more than half of them (%52.2) were university graduates.

Sampling group was given two-section questionnaire to collect data.

Data were analysed by using the SPSS statistics software. For the purpose of commenting on descriptive level questions; frequency (f), and percentage (%) were used. The relationship among; the level of changing expectations caused by divorce, sex, education level and the necessity of marital training were examined by means of chi-square test.

The findings of this study showed that almost all of the participants (%98.9) did not get any marital training, but %81.5 of the participants believed

that they would have resolved their marital problems more easily if they had had the training. % 95.7 of them indicated that marital training would have positive effects on the marriage of adults who plan to marry. Additionally, possible topics which are considered important for marital training were determined as follows; the importance of couples to know each other, habits and addictions which have negative effect on marriage, the relations with parents of the couple, effective communications skills and problem resolving techniques.

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	49
Çizelge 2. Katılımcıların Evlenme Yaşları	53
Çizelge 3. Katılımcıların Eski Eşleriyle Aralarındaki Yaş Farkı	54
Çizelge 4. Katılımcıların Evlenme Yaşlarıyla İlgili Değerlendirmeleri	56
Çizelge 5. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri	57
Çizelge 6. Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri	58
Çizelge 7. Yükseköğretim Mezunu Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri	59
Çizelge 8. Katılımcıların Evli Kalma Süreleri	60
Çizelge 9. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumları	61
Çizelge 10. Katılımcıların Evlilikleri Dönemindeki Çalışma Durumları	62
Çizelge 11. Katılımcıların Eski Eşlerinin Çalışma Durumları	63
Çizelge 12. Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Ailelerindeki Boşanma Durumu	64
Çizelge 13. Katılımcıların Eski Eşleriyle Tanışma Biçimleri	65
Çizelge 14. Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Biçimi	66
Çizelge 15. Katılımcıların Ailelerinin Eski Eşleri Hakkındaki Tepkileri	67
Çizelge 16. Katılımcıların Evlilik Öncesi Tanışıklık ve Nişanlılık Süreleri Ve Bu Süreyi Yeterli Bulma Durumları	68
Çizelge 17. Katılımcıların Eski Eşlerini Tercih Nedenleri	69
Çizelge 18. Katılımcıların Yeni Eşlerinde/Eş Adaylarında Eski Eşlerini Tercih Etmelerine Neden Olan Özellikleri Arayıp Aramama Durumları	71
Çizelge 19. Katılımcıların Eski Eşleriye Evlenme Nedenleri	72
Çizelge 20. Katılımcıların Eski Eşleri Hakkında Evlendikten Sonraki Düşünceleri	73

Çizelge 21. Eski Eşte Değişmesi Umut Edilen Özellik Bulunup Bulunmadığı	74
Çizelge 22. Eski Eşe Ait Beğenilmeyen Ancak Evlenince Değişeceği Umut Edilen Özellikler	75
Çizelge 23. Katılımcıların Evlilikten Beklentileri	76
Çizelge 24. Boşanmanın Evlilikten Beklentileri Farklılaştırma Durumu	78
Çizelge 25. Katılımcıların Hukuki Boşanma Nedenleri	81
Çizelge 26. Geçimsizliğin Başlangıç Dönemi	82
Çizelge 27. Katılımcıların Gerçek Boşanma Nedenleri	83
Çizelge 28. Boşanma Nedenlerinin Evlilik Öncesinde Fark Edilme Durumu	87
Çizelge 29. Evlenmeden Önce Fark Edilen Ancak Önemsizleşen Ya da Değişeceğine İnanılan Boşanma Nedenleri	87
Çizelge 30. Katılımcıların Evlilikleri Öncesinde Evlilik Eğitimi Alma Durumları	89
Çizelge 31. Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Evliliğe Etkisine İlişkin Görüşleri	90
Çizelge 32. Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Kapsamına İlişkin Görüşleri	91
Çizelge 33. Katılımcıların Eğitim Almış Olsalardı Evliliklerine İlişkin Sorunlarını Daha Kolay Çözüp Çözemeyeceklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	93
Çizelge 34. Evlenecek Yetişkinlerin Evlilik Eğitimi Almalarının Evliliklerine Olumlu Etki Sağlayıp Sağlamayacağına İlişkin Görüşlerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	95
Çizelge 35. Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Faydaya İlişkin Görüşlerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması	96

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Yetişkinler için öğrenme isteği ve öğrenmeye değer sayılan konular, buldukları yaşam evresi ve kişinin üstlenmek zorunda olduğu sosyal rollere bağlıdır. Yaşamı yeniden düzenlemeye ya da amaçları yeniden yapılandırmaya, diğer bir ifadeyle gelişimsel geçişe yol açan evlilik de, yeni rolleri ve sorumlulukları gerekli kılmaktadır. Gelişimsel açıdan, ergenlikten yetişkinliğe geçişte pek çok dönüm noktası aileyle ilgilidir. Genç yetişkinliğe ilişkin gelişme ödevlerinden çoğu; eş seçme, eşi ile yaşamayı öğrenme, çocuk sahibi olma gibi aile kurma ve aile kurumuna ilişkin ödevlerdir. Gelişme ödevleri, bireyin yaşamında belirli bir dönemde ortaya çıkan, başarılması onu mutlu kılacak ve sonraki görevleri başarmasına rehberlik edecek görevlerdir.

Sosyal yaşamın en temel ortamı olan ve toplumun kendisini sosyal ve biyolojik açıdan yeniden üretmesinin en yaygın zeminini teşkil eden aile, evrensel bir kurumdur (Bilgin, 1991, 42). Aile; her şeyden önce eşlerin duygusal ve cinsel gereksinimlerini karşılayan, çocukların bakımı, beslenmesi, eğitimi ve sosyalleşmesini sağlama fonksiyonlarına sahip yasal bir birlik ve hemen her toplumda önemli görülen sosyal bir kurumdur. Ozankaya, toplumun temel birimi olan aileyi şöyle tanımlamıştır (1999, 357) :

“Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur.”

Neslin devamını sağlama, üyelerinin her türlü maddi gereksinimlerine yanıt verme, üyelerini maddi ve manevi zararlara karşı koruma, duygusal

gereksinimleri karşılama, üyelerinin yetiştirilmesi ve sosyalleştirilmesini sağlama şeklinde sıralanabilecek biyolojik, ekonomik, koruyuculuk, psikolojik ve eğitim işlevlerine sahip aile (Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, 95); endüstrileşme, kentleşme ve modernleşme süreçleriyle birlikte ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerden, toplumun temel ve birincil kurumu olması nedeniyle öncelikle etkilenmektedir.

Sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler; ailenin yapısını ve işlevlerini değiştirmekte, çekirdek aile tipi yaygınlaşmakta, ailelerde küçülme eğilimi görülmekte, geniş aileye dayalı dayanışmacı yapı çözülerek aileler daha korunaksız hale gelmekte, kadın kamusal hayata katıldıkça statüsü ve rolleri değişmekte, aile içi statü ve rol ilişkileri yerleşik kalıpların dışına çıkmakta, endüstrileşme, kentleşme ve modernleşme süreçleriyle beraber ortaya çıkan yeni değerler benimsenmektedir (Bilgin, 1991, 47; Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı, 2000, 189; Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, 5, 10;). Her ne kadar aile yapısında çeşitli değişiklikler ortaya çıkmaktaysa da, aile hâlâ toplumun temel kurumu olarak önemini ve asli işlevlerini korumaktadır.

Aile, sosyal yapı değişmelerinin başlangıç yeri olması bakımından önemlidir (Kabasakal, 1991, 9) ve toplumun temel birimi olması nedeniyle ailede ortaya çıkan gelişmelerin izlenmesi sosyal bir gereksinimdir. Toplumsal ilişkilerin ve dengelerin anlaşılması, geliştirilmesi ve yeniden düzenlenmesinde aile kritik bir yere sahiptir. Bu nedendir ki hemen hemen tüm hukuk sistemleri, ailenin düzenli ve sağlıklı işlemesi ve korunması için gerekli önlemleri almaktadır.

Evlilik kurumu, aile birliğinin kurulmasında temeldir. Biyolojik bir gereksinim olarak cinsel güdüyü doyurmak, aşk, sevmek, sevilme, güven gibi psikolojik gereksinimler, korunma, dayanışma gibi sosyal gereksinimler ve ekonomik güvenlik insanları evliliğe götüren önemli etmenler arasındadır. Evlilikte eşlerin birbirlerine sağladıkları sosyal ve duygusal destek, eşlerin kendilerini fiziksel ve ruhsal olarak iyi hissetmelerine katkı sağlar.

Amerika'da 18-90 yaşları arasındaki 2000 evli çift üzerinde yapılan bir araştırma, evli olanların evli olmayanlara göre daha mutlu olduklarını ortaya koymuştur (Yavuzer, 2004, 119). 2004'te yayımlanan "Sosyal Bilimcilerin Evliliğin Faydaları Hakkında Bildikleri" başlıklı raporda; evliliğin pek çok durumda çocuklar için daha iyi koşullar sağladığı, erkeklerin daha çok kazanmasına olanak verdiği ve mutlu bir evliliğin bireylerin beden ve ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (www.maksimum.com/kadin/haber/48/79406.php, 03.02.2007).

Evlilik akdi ile kurulan ailenin, eşlerin hayatları boyunca sürmesi beklenmektedir. Tüm toplumlarda temel toplumsal normlardan biri, evliliklerin sağlıklı ve dengeli biçimde sürmesidir. Normal koşullarda (anlaşılabilir evlilikler vb. dışında) hiç kimse boşanmayı amaçlayarak evlenmez. Evlilikler, evlenmeye karar veren kişilerin daha mutlu olacakları beklentisiyle ve geleceğe yönelik pek çok umutla gerçekleşir. Ancak evlilik; başta yeni hak ve sorumluluklar, birlikte yaşamın yeniden düzenlenmesi ve karı-kocalık, annelik, babalık, gelinlik, damatlık gibi yeni roller olmak üzere birtakım temel değişiklikleri gerektirmekte ve beklentilerin gerçekleşmemesi ya da hayal kırıklıkları söz konusu olabilmektedir. Bu durumda ömür boyu sürmesi umuduyla aile birliğini kurmak üzere evlenen eşler arasında çeşitli çatışmalar yaşanabilmekte, söz konusu çatışma ve anlaşmazlıklar aile dengesini sarsacak boyutlara ulaşabilmekte ve sorunların çözülememesi durumunda boşanma, eşlerden biri veya her ikisi tarafından bir seçenek ve çözüm yolu olarak görülebilmektedir. Aksayan bir evlilikte düşünülmesi gereken ilk çözüm, aksaklıkları gidermektir. Ancak bunda başarısız olunması ve sorunların, gerek eşlerin gerekse çocukların ruh ve beden sağlığını kalıcı bir biçimde bozmaya başlaması halinde boşanma en sağlıklı çözüm olabilir (Arıkan, 1992, 21).

Ailenin sağlıklı işlememesi neticesinde boşanma yoluyla dağılması, evliliğin istenmeyen bir biçimde sona ermesidir. Ailenin toplumun temelini oluşturması ve boşanmanın yalnız bireyleri değil, aynı zamanda toplum

düzenini ilgilendirmesi nedeniyle her toplum, yazılı kanunlarla, dini kurallar ya da törelerle ailenin çözülmesine ilişkin kurallar koymuş, aileyi bir kurum olarak koruyacak önlemler almıştır.

Türkiye’de de 1982 anayasasının sosyal ve ekonomik hak ve ödevleri düzenleyen üçüncü bölümünde, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu belirtilmiş ve ailenin korunmasının devletin başlıca görevlerinden biri olduğu kabul edilmiştir. Bu doğrultuda boşanma kararının verilebilmesi, Medeni Kanun’da düzenlenmiş olan sebeplerin gerçekleşmesine bağlanmıştır.

Medeni Kanununun 161-166. maddelerinde belirtilen boşanma sebepleri; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılmasıdır.

Medeni Kanun’da yer alan “evlilik birliğinin sarsılması” sebebinin kapsamının çok geniş olması ve anlaşmalı boşanmalara ilişkin dava dosyalarının tümünde boşanma sebebi olarak “evlilik birliğinin sarsılması”nın gösterilmesi, boşanmaların gerçek nedenlerinin bilinmemesine yol açmaktadır. Nitekim ülkemizdeki boşanma istatistiklerine göre de, “evlilik birliğinin sarsılması (geçimsizlik)” boşanma sebepleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Bunda gerçek nedeni açıklamaktan kaçınmanın payı da bulunmaktadır.

Boşanmaların gerçek nedenlerinin tespit edilmesine yönelik çeşitli araştırma sonuçlarına göre bazı boşanma nedenleri; aldatma, iletişim kopukluğu, kayınvalide, kayınpeder ve akraba sorunları, ilgisizlik, cinsel problemler, kıskançlık, uyumsuzluk, fena muamele-dövme, kötü alışkanlık, çocuksuzluk, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi ile ilgili fikir ayrılıkları ve geçim sıkıntısıdır (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 117, 120, 121, 124, 128, 132, 137, 141; Arıkan, 1992, 95, 105, 120; Arıkan, 1996, 183; Atalay, Konaş, Beyazıt, Madenoğlu, 1992, 125; DPT Müsteşarlığı, 2000, 209; Özkan, 1989, 54, 58, 71, 200; Sencer, 1979, 447-449; Uyar, 1999, 40).

Her boşanma, kendine özgü, karmaşık ve çok yönlü bir olaydır ve birtakım sonuçlara neden olmaktadır. Boşanma her şeyden önce, bireyleri yeni bir statü içine sokması nedeniyle, bu yeni statünün gerektirdiği rol ve sorumluluklara uyumu zorunlu kılmaktadır. Boşanma; yalnız tarafları değil, müşterek çocukları, aileleri ve toplumu da ilgilendiren hukuki ve sosyal bir olaydır.

Evlenme gibi boşanma da rollerde ve statüde belirgin değişikliklere yol açmaktadır. Ancak boşanma, toplumsal normlarla belirlenmiş kurumsal bir geçiş değildir ve birey yeni rollerini pek yardım almadan kendisi düzenlemek zorundadır (Onur, 2004, 153). Ekonomik güçlükler, çevrenin bakışındaki değişiklikler, akraba ve arkadaşların tutum ve davranışlarındaki farklılaşma, genelde toplumda boşanmış bireylere karşı ayrımcı tutumlar, eski eşe karşı hissedilen duygular ve çocuklardaki sorunlar da, boşanmış bireylerin karşı karşıya kaldıkları sorunlardandır (Arıkan, 1992, 22).

Çocuğun psiko-sosyal gelişiminde aile bütünlüğünün önemli olması nedeniyle boşanma, çocukları da etkilemektedir. Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri; çocuğun cinsiyetine, yaşına, boşanmaya neden olan sorunların niteliğine ve çocuğun söz konusu sorunları algılama biçimine, boşanma öncesi ve sonrasında içinde bulunduğu ortama ve ebeveynlerinin çocuğa yaklaşımına göre değişebilmektedir.

Çocukların ve ebeveynlerin boşanma olayına bakış açıları farklıdır. Boşanma, eşlerde önemli duygusal sorunlar yaratabilir. Çocuk ise ebeveynlerinden birisinin kendisinden ayrılışını, onu tamamen kaybettiği düşüncesi ve ölüm olayıyla bağdaştırabilir ve böyle bir sorunla karşı karşıya kalan çocukta güvensizlik, sarsıntı ve inkara benzer tepkiler ortaya çıkar. Boşanmadan dolayı ortaya çıkan bu başlangıç tepkilerinin görülme sıklığı, boşanma sürecinin koşullarına ve ortamına bağlıdır. Çocuğun çevresindeki her şeyi kendisi için yorumlama eğiliminde olması nedeniyle, boşanma olayı özellikle sekiz yaşın altındaki çocuklarda birçok güçlük yaratırken, daha fazla bilgi ve deneyim kazanmış ve psiko-sosyal yönden daha çok gelişmiş olan

sekiz yaşın üzerindeki, olayı daha farklı biçimlerde yorumlarlar. Özellikle okul öncesi yaşlarda, çocuklara boşanmanın bir sözleşmenin sona ermesi olduğunu anlatmak çok güçtür (Bilir ve Dabanlı, 1991, 145).

Taraflara ve çocuklara az ya da çok verdiği zarardan dolayı boşanma, istenmeyen bir durum olmakla birlikte, boşanma oranları giderek artmaktadır. Türkiye'deki boşanma oranları, genel olarak çeşitli Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında, söz konusu ülkelere göre düşüktür. Ancak Türkiye'deki boşanma oranlarında da dünyadaki eğilimi yansıtan bir eğilim yani artış gözlenmektedir. Avrupa Birliği'ne üye 27 ülkede kaba boşanma oranı (Belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısı), 2000 yılında 1,8 iken 2005 yılında 2'dir (www.ec.europa.eu/eurostat/, 19.11.2006). Türkiye'de aynı yıllar itibarıyla kaba boşanma oranı ise; 2000'de 0,52, 2005'te 1,33'tür (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2006, 4). Ancak Türkiye'de bazı evliliklerin yalnızca dini nikah ile kurulması, bu evliliklerin kayıtlara yansımamasına, dolayısıyla kaba boşanma oranlarının tüm boşanmaları kapsamamasına neden olmaktadır.

Arıkan'ın "Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları" araştırmasında, araştırma kapsamındaki 500 kişinin yarıdan çoğu, şu anda boşanmanın sorun olduğunu, gelecekte de ülkemiz açısından önemli bir sorun olacağını düşünmektedir (1996, 248). Ülkemizde boşanmaların giderek artması ve toplumsal bir sorun haline gelmeye başlaması, bu konuda toplumun duyarlılığının artırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü aile; birey ve toplum arasında bağlantının kurulduğu, toplumun diğer kurumlarını etkileyen ve onlardan etkilenen, bireyin sosyalleşmesinde, kimlik kazanmasında, değer ve normlarının oluşmasında etkili olan temel sosyal kurumlardandır.

Aileyi korumak, öncelikle sağlıklı bir aile yapısını oluşturabilmek ve sürdürülebilmekle mümkündür. Bireylerin sağlıklı bir ortamda yetişmeleri, hem onların hem de toplumun güçlenmesini sağlar.

Tedavi ve danışma faaliyetleri, boşanmaları önlemeye ve sorun çözmeye yöneliktir. Ailelerin baştan sağlıklı bir şekilde kurulmasına ve

sürmesine yardımcı olmak amacına yönelik önleyici ve geliştirici faaliyetlerde ise asıl amaç, boşanmaya neden olan durumları önlemektir ve söz konusu faaliyetlerde, eğitim önem kazanmaktadır.

Eğitici programların temelinde yatan felsefe, sağlık kavramıyla ilgilidir. Buradaki sağlık kavramı, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımı paralelinde, hastalık ya da sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik (sosyal sağlık) durumunu belirtir. Sosyal sağlık ise, aile ortamı ile yakından ilgilidir, çünkü aile, sosyal sağlığın temelini oluşturur (Güran, 1983, 19).

Bilen'e göre; kişilerin başarılı bir evlilik kurabilmeleri, her şeyden önce, onların evliliğe hazırlayıcı nitelikte bir eğitimden geçmelerine bağlıdır. Böylece boşanma oranı düşer ve ilişkiler daha sağlıklı kurulabilir (1983, 201). İna Fritsch'e göre ise; anne babalar her şeyden önce bilgisizliklerinin kurbanıdırlar. Hiç kimse onlara, evlilikte karşılıklarına hangi sorunların çıkacağını, onların üstesinden nasıl gelineceğini, ne zaman taviz vermek gerektiğini ve karşılıklı sevgiyi nasıl ayakta tutabileceklerini öğretmemektedir. Her boşanma, bir öğrenme sürecinin yetersiz bir şekilde sonuçlandırıldığına göstergesidir (1985, 10, 11). Çakmaklı da Evlilik ve Genç İnsan Açıkoturumunda; yaşam boyu eğitimi vurgulayarak, evliliği oluşturan öğeler arasında, özellikle genç insanların bilmeleri ve öğrenmeleri gereken birçok temel bilgi olduğunu, gençlerin evlilikle ilgili olarak, evlilik öncesi ve sonrasında eğitim almaları ve toplumun da bu eğitimi destekleyerek kolaylaştırması gerektiğini belirtmiştir (Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1991, 21).

Yükseköğretim gençliğinin eğitimden ne beklediğine ilişkin yapılan çeşitli araştırmalar; bireylerin eğitim yardımıyla daha iyi eşler seçebileceklerini, daha iyi evlilikler yapabileceklerini umduklarını ortaya koymaktadır. Bu araştırmalara dayanarak, eğitimin ailenin kuruluşunda önemli bir yer tuttuğu öne sürülebilir (Taşçı, 1991, 35).

Evlilik öncesinde düzenlenecek eğitim faaliyetlerinin yetişkinlere yönelik olması nedeniyle, söz konusu eğitim programlarının, yetişkinlerin öğrenmeye ilişkin özelliklerinin dikkate alınarak hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir. Yetişkinlerin öğrenmeleri, çocukların ve gençlerin öğrenmelerinden farklıdır. Bir yetişkin; kişisel, mesleki veya sosyal bir sorununu çözeceğini ya da kendisine mutluluk getireceğini düşündüğü takdirde düzenli bir öğrenme faaliyetine katılmaya karşı güdülenir (Lowe, 1985, 54) ve yetişkinin öğrenmeye hazır olmasında gelişim ödevleri önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Yetişkin eğitimi, katılımcıların gereksinimlerine dayanır. Gereksinimlere ilişkin farkındalık kazandırılması da yetişkin eğitiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Yetişkinlere yönelik sağlık eğitimi arasında yer alan evlilik eğitimi programlarının hazırlanmasında, evlilik deneyimi olan ve aileleri boşanma yoluyla dağılmış kişilerin yaşantıları önemli ipuçları ve veriler sağlayabilir. Dolayısıyla, gereksinimlere ilişkin farkındalık kazandırılmasında deneyimlerden yararlanılmasının, evlilik öncesi eğitim programlarının içeriğinin belirlenmesine kaynaklık edebileceği düşünülmektedir. Boşanmış kişilerin deneyimlerinden hareketle, evlilik eğitimine olan gereksinim, bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, boşanmış kişilerin deneyimlerine dayalı olarak, evlilik eğitimine olan gereksinimi saptamaktır. Bu bağlamda şu sorulara yanıt aranacaktır :

- 1) Katılımcıların evlilikleri dönemindeki toplumsal durumları nedir?
- 2) Katılımcıların evlilik kararlarını etkileyen etmenler nelerdir?
- 3) Katılımcıların hukuki ve gerçek boşanma nedenleri nedir?
- 4) Katılımcıların evlilik eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşleri nedir?

- 5) Eğitimin evliliğe etkisine ilişkin görüşler cinsiyet ve eğitim düzeyine farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Boşanmaların hem psikososyal hem de ekonomik etkileri dikkate alındığında, Türkiye’de boşanma oranlarının giderek artması ve toplumsal bir sorun haline gelmeye başlaması, ailelerin baştan sağlıklı bir şekilde kurulmasına ve sürmesine yardımcı olmaya ve boşanmaya neden olan durumları önlemeye yönelik önleyici ve geliştirici faaliyetlerin önemini arttırmaktadır. Önleyici faaliyetlerin başında ise eğitim gelmektedir.

Türkiye’de evlilik öncesi eğitim programları kapsamındaki çalışmalardan ilki “evlilik okulu” adıyla 1998 yılında, İstanbul Üniversitesi bünyesinde Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından gerçekleştirilmiş, daha sonra 2001 ve 2004 yıllarında iki ayrı evlilik okulu daha düzenlenmiştir. Programın içeriği, konu ile ilgili literatürün incelenmesi ve üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasından elde edilen veriler üzerinden oluşturulmuştur (Yavuzer, 2004, 7). Ancak toplumumuz için yeni sayılabilecek bir hizmet olan evlilik okulu, yaygınlık kazanmış bir uygulama değildir.

Evlilik eğitimi, yetişkinlere yönelik bir eğitimidir ve yetişkinler, gereksinimlerini karşılayacak eğitimlere katılırlar. Evlilik eğitimi programlarının içeriğinin belirlenmesinde, evlilik deneyimi olan ve çatışma, geçimsizlik, anlaşmazlık gibi yaşadıkları olumsuzluklar nedeniyle boşanmış kişilerin görüşleri, evlilik eğitimine ilişkin gereksinimlerin tespitinde işlevsel ve önemli ipuçları sağlayabilir. Özellikle ülkemizde sağlıklı aile yapısına sahip olmadıkları ve şiddetli geçimsizlik yaşadıkları halde, ekonomik güçlükler, “kol kırılır, yen içinde kalır” anlayışına dayanan toplumsal değerler, zorunlu olarak tekrar baba evine dönmenin yaratacağı sorunlar, çocukların varlığı ve çevre baskısı gibi nedenlerle aile birliğini sürdürmeye çalışanların varlığı da; önleyici nitelik taşıyan evlilik öncesi eğitim programlarının içeriğinin, yaşanan

sorunlardan yola çıkılarak belirlenmesinin gerekliliğini ve önemini arttırmaktadır.

Bu çalışma ile elde edilecek bulguların; aileye ve evlenmek üzere olan kişilerin boşanmalar açısından risk taşıyan ve evlilik ile evlilik ilişkisine dair konularda bilgilendirilmelerine yönelik eğitici hizmetlerin geliştirilmesine katkıda bulunacağı umulmaktadır. Araştırma sonuçlarının, evlilik öncesi eğitici hizmetlerde önceliklerin belirlenmesinde ve program içeriklerinin hazırlanmasında bir fikir oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma; Ankara'da ikamet eden, araştırmaya katılmaya gönüllü ve haklarındaki boşanma kararı kesinleşmiş kişiler ve onların görüşleriyle sınırlıdır.

Araştırma; Türkiye genelinde boşanmış kişilerin tamamına ulaşmanın zaman ve maliyet açısından güçlüğü nedeniyle Ankara ili ile sınırlandırılmış ve boşanma davaları devam ederken yaşanan sorunların çok farklı nitelik taşımasından dolayı, haklarındaki boşanma kararı kesinleşmemiş olanlar araştırma kapsamına alınmamıştır. Ayrıca çalışmada, kişilerin özel yaşamlarını tanımadıkları kişilerle paylaşmak istememeleri nedeniyle gönüllülük esas alınmıştır.

Tanımlar

Boşanma : Evlilik medeni halinin, eşlerden birinin ya da her ikisinin isteği ve yeterli kanuni şartların oluşması üzerine mahkeme kararı ile sona erdirilmesi (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 97).

Evlilik eğitimi : Sağlık eğitimi içerisinde yer alan, evlenmek üzere veya yeni evlenmiş olan yetişkinlere, evlilik içi çatışmaya neden olabilecek ve boşanma açısından risk teşkil eden hususlar ile evlilik, evlilik ilişkisi ve aileye dair konularda bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik, önleyici nitelik taşıyan eğitici hizmet faaliyeti.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; boşanma nedenleri, boşanmanın taraflara ve çocuklara etkileri, Türkiye'deki boşanmaların istatistiksel özellikleri ve Türkiye'deki evlilik okulu uygulamalarına ilişkin bilgiler ve çeşitli araştırma sonuçları yer almaktadır.

Boşanma Nedenleri

Hukuken boşanma kararının verilebilmesi, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan sebeplerin gerçekleşmesine bağlıdır. Medeni Kanunun 161-166. maddelerinde belirtilen boşanma sebepleri; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılmasıdır. İlgili kanunun 166. maddesine göre (Türk Medeni Kanunu, 2006, 120-121);

“Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için, hakimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hakim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur. Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.”

Türkiye'deki boşanma istatistiklerine göre; boşanma nedenlerinin başında, %90'ın üzerinde seyreden bir oranla “evlilik birliğinin sarsılması (geçimsizlik)” gelmektedir. Evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşananların, toplam boşananlara oranı; 2000 yılında %94,21, 2001 yılında %95,11, 2002 yılında %93,79, 2003 yılında %95,23, 2004 yılında %95,4 ve 2005 yılında

%95,93'tür (TÜİK, 2006, 26, 62, 98). Bunda gerçek nedeni açıklamaktan kaçınmanın payı da bulunmaktadır.

Medeni Kanun'da yer alan "evlilik birliğinin sarsılması" sebebinin kapsamının çok geniş olması, anlaşmalı boşanmalara ilişkin dava dosyalarının tümünde boşanma sebebi olarak "evlilik birliğinin sarsılması"nın gösterilmesi, dolayısıyla boşanmaların gerçek sebeplerinin bilinmemesi ve bununla birlikte boşanma oranlarının yıllar itibariyle artan bir seyir izlemesi nedenleriyle gerçek boşanma sebeplerine ilişkin çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Gelir, çalışma ve eğitim durumu, evlilik yaşı, yerleşim yeri, çocuklar, eşlerin anne ve babalarının evlilik dengesi ve eşlerin sosyo-kültürel yakınlıkları, evlilikleri sona erme tehlikesi ile karşı karşıya bırakan etkenler arasında sayılmaktadır (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 92).

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Akademik Dayanışma Araştırma ve Geliştirme Vakfı tarafından, Türkiye'nin yedi bölgesini temsilen her bölgeden bir il seçilerek, 316'sı erkek, 406'sı kadın olmak üzere, 195'inin evliliğinin devam ettiği toplam 722 kişi üzerinde yapılmış olan "Boşanma Sebepleri" adlı araştırmada, boşanma sebeplerini ortaya koyan yeni bir sınıflandırma yapılmıştır. Söz konusu sınıflandırmaya göre boşanma sebepleri; yanlış davranış (erkeğin kötü alışkanlığı, erkeğin akrabalarının aileye müdahalesi, kadının akrabalarının aileye müdahalesi, kadının aile sınırlarını dışarı yayması, erkeğin aile sınırlarını dışarı yayması, kadının kötü alışkanlığı ve diğer), eşe yanlış davranış (erkeğin evi ihmali, erkeğin fena muamelesi, kadının evi ihmali, erkeğin yeterli fedakarlıkta bulunmaması, kadının yeterli fedakarlıkta bulunmaması, kadının başta yalan söylemesi, erkeğin kıskançlığı, kadının kıskançlığı, erkeğin başta yalan söylemesi, kadının fena muamelesi ve diğer), uyumsuzluk (genel mizaç uyumsuzluğu, tüketim anlayışı farkı, cinsel isteklerdeki farklılık, eğlenme anlayışı farkı, dini yaşayış farkı, siyasi anlayış farkı, beslenme anlayışı farkı ve diğer), kusursuz

haller (ekonomik sıkıntılar, erkeğin hastalığı, kadının hastalığı, kadının kısırlığı, erkeğin kısırlığı, ailenin göç etmesi ve diğer), ahlaksızca davranış (erkeğin cinsel sadakatsizliği, erkeğin haysiyetsiz yaşamı, kadının cinsel sadakatsizliği, erkeğin suç işlemesi, kadının haysiyetsiz yaşamı, kadının suç işlemesi ve diğer) ve otorite tartışmasıdır (oturulacak yerin seçimi, kadının çalışma talebinin reddi, kadının bağımsızlık talebinin reddi, çocuk yetiştirme tarzı, çocuk sayısı ve diğer) (1998, 117-141).

Zülfikar Özkan ise “Türkiye’de Boşanmaların Sebep ve Sonuçları” adlı araştırmasında boşanma sebeplerini; ekonomik durum farklılığından, yaş farklılığından, daimi ikametgah farklılığından, eğitim seviyesi farklılığından, hayat üslubu farklılığından ve meslek farklılığından doğanlar olmak üzere altı grupta ele almıştır (1989, 61-73).

Çeşitli araştırma sonuçlarında geçen boşanma sebepleri şöyle sıralanabilir :

-Aile sınırlarını dışa yayma, başka bir deyişle aile içinde gizli kalması gereken durumların, davranışların ya da eksikliklerin problem çözmek amacı taşımayan bir biçimde arkadaş ya da akrabalara anlatılması (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 128).

-Ailenin göç etmesi (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 139; Yıldırım, 2004, 69). Özellikle göç nedeniyle artan nüfus hareketliliğinin boşanma nedeni olarak gösterilmesi; ailenin yeniden birleşmemesi veya uzun bir süre sonra ve kendi toplumlarından çok farklı koşullarda birleşmelerinin, aile yapısının bütünlüğünü ve ailenin fonksiyonlarını olumsuz yönde etkilemesine dayanmaktadır (Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, 11). Başka bir deyişle, kent yaşamına uyum sağlayamama, kimlik bunalımına, yabancılaşmaya, soyutlanma duygusuna ve sosyal destek kaybına yol açarak eşler üzerinde gerginlik yaratmaktadır. Bu gerginlik de evlilik dengesizliğine ve boşanmaya yol açmaktadır (Mott ve Moore, 1979’dan aktaran Arıkan, 1992, 32). Ozankaya’ya göre, kent ailelerinde ayrılma ve boşanmalar daha yüksek

orandadır (1999, 385). Kırsal kesimde eşler, tanındıklarından ve daha çok göz önünde olduklarından evlilikleri, kentlerdeki evliliklerle karşılaştırıldığında daha kısıtlayıcıdır (Levinger, 1970, 119). Kentleşme süreci içinde, boşanma nedenleri de değişime uğramakta, moral temele dayanan boşanma nedenleri, yerini giderek maddi gerekçelere bırakmaktadır (Sencer, 1979, 449).

-Kayınvalide-kayınpeder sorunları ve/veya eşlerin akrabalarının aileye müdahalesi (Abalı, 2006, 51; Aile Araştırma Kurumu, 1998, 129; Arıkan, 1992, 105; Arıkan, 1996, 183; DPT Müsteşarlığı, 2000, 209; Sili, 1991, 54; Uyar, 1999, 40; Yıldırım, 2004, 68). Akrabaların aile içine müdahalesine engel olunmaması, bir taraftan aile mahremiyetinin ihlaline, diğer taraftan eşlerin akrabalarının etkisinde kalarak diğer eşe ve aile ödevlerine karşı olumsuz bir tavır içine girmesine ve geniş aile yapısının devamı uğruna çekirdek ailenin zarar görmesine göz yumulmasına neden olmaktadır (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 128).

-Aldatma (Abalı, 2006, 51; Aile Araştırma Kurumu, 1998, 137; Arıkan, 1992, 105; DPT Müsteşarlığı, 2000, 210; Sili, 1991, 54; Uyar, 1999, 40).

-Kocanın içki ve/veya kumar alışkanlığı (Abalı, 2006, 51; Aile Araştırma Kurumu, 1998, 129; Arıkan, 1992, 105; Arıkan, 1996, 183; DPT Müsteşarlığı, 2000, 210; Erkal, 2006, 117; Yıldırım, 2004, 76).

-Başta yalan söyleme; eşlerden birinin evlenmeden önce karşı tarafın bilmesi gereken, bilseydi evlenmeyi kabul etmeyeceği ya da bu konuda tereddüt edeceği bir konuyu gizlemesi, bir anlamda hileye dayalı bir evlilik kurmak gibidir ve eşler tarafından boşanma sebebi olarak kabul edilmektedir (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 131-132).

-Eşin bedensel veya ruhsal rahatsızlığı (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 141, Arıkan, 1992, 105; Arıkan, 1996, 183; Erkal, 2006, 118; Sili, 1991, 54). Aile Araştırma Kurumu'nun Boşanma Sebepleri Araştırmasına göre,

erkeğin ruhsal ya da fiziksel hastalığı, kadının ruhsal ya da fiziksel hastalığına göre daha fazla boşanma sebebi olarak ortaya çıkmaktadır (1998, 141).

-Eşlerin anne ve babalarının evlilik dengesi veya çocukluk döneminde aşırı baskı içinde yetişmiş olmak (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 141-142; Erkal, 2006, 117). Eşlerin ebeveynlerinin boşanmış olmaları, boşanmalarda etkili olabilmektedir. Pope ve Mueller, boşanmış ebeveynin çocuklarının da boşanma eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir (1976, 57). Ebeveynin boşanmış olması ile çocuklarının boşanma eğilimi arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşan dört görüş vardır (Arıkan, 1992, 32-33) :

Psikopatolojik görüş : Ebeveynin kişilik özelliklerinin, sorunlarının ve uyum becerilerinin çocuklarına geçmesi, onların da evliliklerinde benzer sorunlar üretmelerine neden olmaktadır,

Ekonomik görüş : Özellikle kadınlar açısından aile gelirinin azalması ve aşağı doğru sosyal hareketlilik, daha sonraları çocuklarının eş seçme ve iyi evlilik yapma şansını sınırlamaktadır,

Sosyal öğrenme görüşü : Boşanma öncesinde evdeki çatışma nedeniyle evlilik için yeterince sosyalleşememe ve cinsiyet rollerinin yeterince öğrenilememesi, boşanma sonrasında ise cinsiyet rol modeli olarak bir ebeveynin yokluğu, ileride evlilik dengesizliğine yol açmaktadır,

Sosyal kontrol görüşü : Velayeti üstlenen ebeveynin, çocuğun yetiştirilmesiyle yeterince ilgilenmemesi yüzünden boşanmış aile çocukları, küçük yaşta evlenmek, evlilik öncesi hamile kalmak, işsiz kocalarla evlenmek gibi boşanma riski taşıyan evlilikler yapmaktadırlar.

-Cinsel problemler (Abalı, 2006, 51; Aile Araştırma Kurumu, 1998, 121; Arıkan, 1992, 120; Özkan, 1989, 134; Sili, 1991, 54; Uyar, 1999, 40). Uyar'ın Ekim 1997-Şubat 1999 tarihleri arasında, Ankara ilinde yaşayan, kanuni olarak boşanmış 52 kadın ve 33 erkek üzerinde gerçekleştirmiş olduğu

araştırma sonucuna göre; boşanmış kadınlar, eski eşleriyle olan cinsel ilişkilerinin doyumsuz olduğunu, boşanmış erkeklere oranla daha sık olarak belirtmişlerdir. Eski eşleriyle cinsel birlikteliklerini doyumlu ve yeterli bulmayan boşanmış kadın ve erkeklerin çoğu, cinsel yaşantılarının sevgiden yoksun olduğunu düşünmektedirler (1999, 51). Abalı'nın Sakarya Adliyesi 1. ve 2. Aile Mahkemelerine boşanmak için başvuran toplam 150 gönüllü kadın üzerinde yapmış olduğu araştırmasında da; katılımcıların kendi evliliklerindeki cinselliklerini boşanma nedeni olarak görme oranlarının %15,3 olduğu, buna karşın kendileri dışındaki evliliklerde cinselliği boşanma nedeni olarak görme oranlarının %92,7 olduğu ortaya çıkmış, eşleriyle cinsel ilişkilerinin iyi olduğunu ifade eden katılımcı olmamıştır (2006, 8, 52).

-Eşler arasında, çocukların bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgili fikir ayrılıkları (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 125; Arıkan, 1992, 105; Erkal, 2006, 118) **veya çocuksuzluk, eşin kısır olması** (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 141, 142; Arıkan, 1992, 120; Arıkan, 1996, 183; DPT Müsteşarlığı, 2000, 209; Erkal, 2006, 117; Sili, 1991, 54; Yıldırım, 2004, 68). Onur'a göre; boşanmaya neden olan etkenlerden biri de, ana babalık evresinde rol değişimini benimseyememe sorunudur. Birlikte yaşamaya yeterince uyum sağlayamamış yetişkinler, ana babalık rollerinden olumsuz etkilenmektedirler (2004, 152).

Çocukların varlığı, boşanmalarda caydırıcı ya da önleyici olabilmektedir (Bilen, 1983, 201; Levinger, 1970, 117). Öte yandan çocukların boşanmayı hızlandırabileceğini ileri sürenler de vardır. Buna göre evlilik öncesi, evlenir evlenmez veya istenmeden doğan çocuklar, evlilikte dengesizliğe ve boşanmaya yol açabilir (Cutright, 1971'den aktaran Arıkan, 1992, 32).

-Fena muamele ve dayak (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 132; Arıkan, 1992, 120; Arıkan, 1996, 183; Atalay, Kontaş, Beyazıt, Madenoğlu, 1992, 125; DPT Müsteşarlığı, 2000, 210; Sili, 1991, 54; Yıldırım, 2004, 61). Atalay ve arkadaşları tarafından 27 il merkezi, 53 ilçe merkezi, 194 bucak ve köyde yapılan "Türk Aile Yapısı" adlı araştırmada, öğrenim düzeyi yükseldikçe

sorumsuzluk, fena muamele-dayak ve terk gibi boşanma sebebi oranlarının yükseldiği saptanmıştır (1992, 125).

-Eşler arasındaki eğitim düzeyi farkı ve sosyo-kültürel farklılıklar
(Aile Araştırma Kurumu, 1998, 121; Erkal, 2006, 117-118; Özkan, 1989, 70-72; Sili, 1991, 54; Yıldırım, 2004, 61, 68).

Arıkan, eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin evliliklerinin daha dengeli olduğunu belirtmektedir (1992, 31). Levinger'e göre ise kocanın eğitim düzeyi yükseldikçe, geliri ve prestiji ile eşinin gözündeki üstünlüğü ve erkeklik rolünü sürdürebilme kabiliyeti artar. Kocanın mesleki pozisyonu ile boşanma eğilimi arasında da ters yönlü bir ilişki vardır. Ancak kocanın eğitim düzeyinin eşinden düşük olması halinde, geleneksel kadın-erkek güç dengesi bozulur ve koca, karısının gözündeki çekiciliğini yitirir (Levinger, 114-115). Özkan'ın çeşitli yaş gruplarından ve mesleklerden 100 boşanmış eş üzerinde yapmış olduğu anket sonuçlarına göre; kendisi yüksek okul, eşi ilkokul mezunu olanların temel boşanma sebeplerinin eğitim düzeyi farkı olduğu saptanmıştır (1989, 70).

Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel çevreden gelmek, eşler arası uyumu güçleştirmektedir. Farklı aile kültürlerine ve değer sistemine sahip olmak, olay ve durumları farklı şekilde algılama ve yorumlamaya neden olmaktadır (İlgar, 2004, 229).

Arıkan'ın "Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları" adlı araştırmasında; eşlerin yetişme tarzlarının, dini inançlarının ve eğitim durumlarının birbirinden çok farklı olmasının, evlilikleri boşanma tehlikesiyle karşı karşıya bırakan durumlar olduğu saptanmıştır (1996, 64). Benzer din ve mezhepten olanlar arasında boşanma oranı daha düşüktür. Boşanmanın yasaklanmasını öngören Katolik mezhebenden olanlar, Protestan mezhebenden olanlara kıyasla daha az boşanmaktadır. Müslümanların boşanma oranları da Hristiyanlarınkinden daha düşüktür (Levinger, 1970, 118).

-Ekonomik sıkıntı ve işsizlik (Abalı, 2006, 51; Aile Araştırma Kurumu, 1998, 141; Arıkan 1992, 105; Sencer, 1979, 448; Sili, 1991, 54; Yıldırım, 2004, 68, 69).

Yakut Sencer, "Türkiye'de Kentleşme" adını taşıyan alan araştırmasında, kent çevresinde yeni boşanma nedenleri arasında geçim sıkıntısının önemli bir ağırlığa ulaştığını saptamıştır. Bu durum; güç yaşama koşullarının, kent çevresinde eşleri ayrılmaya dek götürebilecek bir etmen olduğunu göstermektedir (1979, 448).

Arıkan'a göre; halkın ekonomik güçlükleri sırtında hissetmesi, artan işsizlik, toplumda yaşanan çeşitli olaylar gibi ekonomik ve siyasi güçlükler, evlilikleri ciddi risk altına sokmaktadır. Evliliklerin çoğunun, olumsuz ekonomik ve toplumsal koşulların etkisiyle boşanma riski taşıdığı söylenebilir (1996, 2).

Aile Araştırma Kurumu'nun Boşanma Sebepleri Araştırması'nda, ekonomik sıkıntıların tek başına boşanma sebebi olmadığı, ekonomik sebepler gerekçe gösterilerek ortaya konulan karşılıklı hatalı davranışların boşanmaya yol açtığı, eşlerden birinin ya da her ikisinin ekonomik sıkıntıları hafifletmeye yönelik yapması gerekenleri (fazla mesai, ek iş vb.) yapmamasının ya da ekonomik sıkıntıyı arttırıcı davranışlarda bulunmasının (israf vb.) eşler arasında tartışma ve anlaşmazlık sebebi olduğu belirtilmektedir (1998, 140, 141).

Ross ve Sawhill'e göre düzenli gelir düzeyi, evlilik dengesinin korunmasında etkilidir. Kadının geliri ile evlilik dengesi arasında ters yönde bir ilişki vardır. Ancak kadının, kocasından daha az kazanması durumunda, bu ilişki zayıflamaktadır (Ross ve Sawhill, 1975'ten aktaran Arıkan, 1992, 29). Levinger de boşanma oranları ile kocanın geliri arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir (1970, 112).

İşsizlik ve iş kaybının yol açtığı finansal zorluklar, aileden uzaklaşmaya neden olmakta ve boşanma olasılığını arttırmaktadır (Liem ve Liem, 1978,

143). İşsizlik-boşanma ilişkisi üzerinde yoğunlaşan araştırmaların hemen hemen tamamı, işsizlik karşısında eşlerin belki kısa süre dayanışma içinde olacaklarını, ancak kriz boyutlarını aşıp kronikleşmesi halinde ailede dengesizlik oluşacağını ortaya koymaktadır (Arıkan, 1992, 30).

-Eşin ilgisizliği (Abalı, 2006, 51; Sili, 1991, 54; Uyar, 1999, 40)

-Eşler arasındaki yaş farkının büyüklüğü (Arıkan, 1996, 64; Erkal, 2006, 117; Sili, 1991, 54)

-Evllenme yaşı (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 92; Arıkan, 1992, 31)

20 yaşın altında evlenen bayanların boşanma oranları, daha geç yaşlarda evlenen bayanlara göre daha yüksektir. 30 yaşın üzerinde birinci evliliğini yapan bayanların boşanma oranı ise çok düşüktür (Bumpass ve Sweet, 1972, 755). Yaş ilerledikçe boşanma oranı azalmaktadır (Kunz ve England, 1988, 122). 20 yaşın altındakiler; Aile Gelişim Teorisi'ne göre aile yaşam çemberinin eş seçimi bozulduğundan, dengeli bir evlilik için gerekli duygusal, ekonomik vb. kaynaklardan yoksundurlar. Bu nedenle ortaya çıkan herhangi bir stres kaynağı, daha kolay boşanmaya sebep olabilmektedir. Ayrıca, ergen evliliklerinde evlilik öncesi cinsel ilişki, okulu bırakma, hamilelik nedeniyle evlenme, yetişkin rol ve sorumluluklarını üstlenememe gibi sorunlar, boşanma riskini arttırmaktadır (Arıkan, 1992, 31).

-Eşlerin birbirlerine gereken önemi vermemeleri ve birbirlerini oldukları gibi kabul etmemeleri (Özkan, 1989, 133)

-Eşlerin evlilikten beklentileri arasındaki uyumsuzluk (Özkan, 1989, 200)

-Evi ihmal ve yeterli fedakarlıkta bulunmama (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 132; Sili, 1991, 54)

-İletişim kopukluğu (Köknel, 1997, 309, 310; Özkan, 1989, 134; Uyar, 1999, 40)

Eşler arasındaki iletişim bozukluğu, geçimsizliğe yol açmaktadır. Geçimsizlik önce ailedeki bireylerin ruh sağlığını olumsuz biçimde etkilemekte, daha sonra çatışma, sürtüşme ve tartışmalara yol açmakta ve boşanmayla sonlanmaktadır (Köknel, 1997, 309). Onur'a göre de; bekarlık rollerinden evli çift rollerine geçişi simgeleyen evliliğin ilk dönemi, ortak kararlar alma, aile sorumluluklarını paylaşma, çatışmaları çözme yollarını öğrenme açısından çok önemlidir. Bu dönemdeki düş kırıklığı ve karşılıklı toplumsallaşma başarısızlığı erken boşanmaların nedenidir (2004, 146, 152).

Mutlu ve uyumlu bir evlilik, her şeyden önce sağlıklı bir iletişim ile gerçekleşir. Eşlerin iletişim becerileri, evlilikteki memnuniyeti belirleyen en önemli etkenlerdendir. Birçok evlilikte yaşanan problemlerin nedeni, yanlış anlama, beklentilerin ve isteklerin yerine getirilmemesinden kaynaklanan kızgınlık ve öfkeyle sonuçlanan yetersiz iletişime dayanmaktadır (Ergin, 2004, 179).

-Kadının ekonomik ve sosyal hayata katılımı (Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, 11; Özkan, 1989, 200). Literatüre göre kadının çalışması ile boşanma arasında doğru yönde bir ilişki vardır.

Booth ve White, kadının çalışması ile evlilik dengesizliği ve boşanma arasında doğru yönde bir ilişki bulunduğunu, eşleri çalışıyor olsa da olmasa da, çalışan kadınların boşanmayı düşünmeye daha yatkın olduklarını belirtmektedirler. (1980, 611). Kadınların ekonomik bağımsızlığa kavuşmaları, tatmin edici olmayan evlilikleri daha kolay sonlandırma gücüne sahip olmalarını sağlamaktadır (Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, 11).

Kadının eğitim düzeyinin ve sosyal statüsünün yükselmesi, ekonomik bağımsızlığını kazanmasını sağlamaktadır. Eğitim düzeyinin yükselmesi, çalışma hayatına atılması, kadına güç vermekte, dolayısıyla beklenti

düzeyinin artmasına ve haklarını arama yetisi kazanmasına yol açmaktadır (İlgar, 2004, 229).

-Eşin kıskançlığı (Abalı, 2006, 51; Aile Araştırma Kurumu, 1998, 132; Arıkan, 1992, 105; Sili, 1991, 54; Uyar, 1999, 40; Yıldırım, 2004, 76)

-Eşler arasında sevgi ve saygının kalmaması (Uyar, 1999, 40; Yıldırım, 2004, 76)

-Sorumsuzluk (Atalay ve diğerleri, 1992, 125)

Evliliğin iki insan arasındaki ilişkinin özel bir durumu olduğu ön kabulüyle, konu ile ilgili verileri yaygın bir kurama oturtmaya yönelik bir çerçeve oluşturmayı amaçlayan ve boşanmanın nedenlerini bireysel düzeyde açıklayan Levinger'in Sosyal Değiş-Tokuş Modeli'ne göre, evlilikte uyum ya da çözülme genel olarak üç faktöre bağlıdır. Bunlar (Levinger, 1970, 107, 111-122);

1)Evliliğin Çekicilikleri : Evlilik müessesesindeki olumlu faktörler ya da çekicilikler genel olarak; eşe duyulan sevgi ve saygı, birliktelik ihtiyacı, cinsel doyum ve heyecanlar, kocanın geliri, eğitim düzeyi, mesleği ve sosyal konumu, ev sahipliği ve sosyal benzerlik olarak sıralanabilir. Sayılan faktörlerin pozitif yönde çokluğu ve uyumu, genel olarak evlilik müessesesinin devamına katkıda bulunmaktadır. Evliliğin çekicilikleri yoksullar arasında düşüktür. Ev sahipliği, tek başına çekicilik kaynağı olmamakla birlikte, evliliği ayakta tutan bağları güçlendirmektedir. Evliliği çekici kılan cinsel doyumun yokluğu, üst sosyo-ekonomik düzeyde, alt sosyo-ekonomik düzeydekilere göre daha fazla boşanma nedeni olarak ileri sürülmektedir.

2)Engeller : Evliliğin devamını gerektiren, zorlayan faktörlerdir. Bu faktörler; ebeveynlerine bağımlı çocuk veya çocukların bulunması, evlilik müessesesinin devamına ve saygınlığına duyulan bağlılık, dinsel kısıtlamalar ve inanışlar, dahil olunan sosyal, kültürel, dini gruplar; evlilik ve boşanmaya

toplumsal bakış ve kriterler, kanuni ve ekonomik zorlamalar olarak sıralanabilir. Evliliği sürdürmeyi zorunlu görenler, boşanma olasılığını düşünmeyi bile kendilerine yasaklamaktadırlar.

3)Alternatif Çekicilikler : Alternatif çekicilikler, evliliklerin bitmesine neden olan temel faktördür. Alternatif çevre, evlilikten daha cazip görüldüğü takdirde kişiler, boşanmaya daha yakın olacaktırlar. Alternatif çevre; her zaman başka bir kadın veya erkek değildir. Bazen evlilik ilişkisi çekiciliğini o kadar yitirmiştir ki, baka birisi olsun ya da olmasın, herhangi bir alternatif tercih edilebilir. Alternatif faktörler; bağımsızlık, kendini gerçekleştirme ve potansiyel eşler olabilir.

Levinger'e göre evlilikteki çekicilikler, alternatiflerden ağır basarsa çift evliliğini sürdürecektir. Evlilikteki çekicilikler, engeller ve alternatif çekicilikler zamanla değişebilir.

Becker'in Sosyal Değiş-Tokuş Modeli'ne göre de; insanlar, ancak ve ancak birbirleri için en iyi alternatif olduklarını düşünürlerse evlenirler. Bir çift, ancak ve ancak evlendikten sonra toplanan olumlu ve olumsuz ve beklenmedik bilgilere dayanarak, evliliği sürdürmenin sağlayacağı net yararlar, boşanmanın sağlayacağı net faydalarından az olursa boşanırlar. Boşanmaların çoğunun evliliğin ilk yıllarda olmasının nedeni yetersiz bilgilerdir. Zamanla evlilik ilişkisi içinde daha fazla bilgi sahibi olunmaktadır. Evliliklerinin ilk yıllarında boşanmış kadınlar, eşlerinin güç bir insan olmasını ve değer çatışmalarını, temel boşanma nedeni olarak ileri sürmektedirler. Çünkü bu özellikler, evlendikten birkaç yıl sonra daha iyi değerlendirilmektedir. Buna karşılık, başka bir kadının varlığı gibi konularda bilgi sahibi olmak, daha uzun zaman alabilir ve uzun yıllar sonra gerçekleşen boşanmalarda daha önemli olabilir (Becker, 1981, 223, 230).

David Wright'a göre; Sosyal Değiş-Tokuş Teorileri, evlilik ilişkisinin, kişilerin yaptığı kazanç-kayıp değerlendirmesinin sonucuna bağlı olduğunu öngörmektedir. İnsanlar minimum maliyetli ve maksimum kazançlı ilişkiler

aramaktadırlar. Genel olarak Değişim Modelleri iki karakteristik altında incelenebilir (Wright, 1988, 2-3) :

1)Kişiler ilişkilerini bir ekonomik model olarak değerlendirirler. Evlilik ilişkisine harcadıkları ve kazandıkları ile ilgili çıkarımlar yapmaktadırlar ve kazançlı olduklarını düşündükleri sürece evlilik ilişkilerinin devamı daha muhtemel görülmektedir.

2)Değişim modellerine göre evliliği sona erdiren kişi evliliğin sona ermesini en çok isteyen ve evlilik dışında en fazla kaynağı bulunan ve en az kaybı olacak kişidir.

Boşanmanın Etkileri

Boşanmanın Taraplara Etkileri

Boşanmanın etkileri, bireylere göre farklılık göstermekle birlikte, boşanan kişilerin yaşadığı bazı ortak duygu ve deneyimlerden söz edilebilir. Bu noktadan hareketle, boşanma sürecinde yaşanan evreleri açıklayan gelişim modelleri önerilmiştir. Boşanma modelleri, evlilikte tehlike belirtileriyle başlayıp boşanma sonrası eşlerin bağımsız bir yaşam kurmaları ve uyumlu bir kimlik edinmeleriyle son bulan bir süreci ele almışlardır. Belirlenen evrelerin kesin çizgilerle ayrılamayacağı, belli bir zaman kesitinde birkaç evre özelliklerine rastlanabileceği, evrelerin sırasının ve içeriğinin kişiye göre farklılık gösterebileceği, her gelişim modelinde olduğu gibi, boşanma evreleri modellerinde de geçerli bir varsayımdır (Atakan, 1987, 72).

Kriz kuramı çerçevesinde geliştirilmiş olan Wiseman'ın modelinde kriz; alışılmış problem çözme mekanizmalarının sistemi tekrar önceki denge haline döndürmekte zorlandığında ortaya çıkan durum olarak tanımlanmaktadır. Ortaya çıkan problem, tehdit, kayıp ya da mücadele edilecek bir durum olarak algılanabilir. Farklı algılamalar, farklı tepkilere yol açar. Tehdit, anksiyete tepkisine; kayıp, depresyon tepkisine; mücadele edilecek bir durum ise, yeni

sorun çözüme yöntemlerinin geliştirilmesine yol açar. Boşanma süreci, bu tepkilerin tamamını içermektedir. Bu süreç, birbirine geçmiş beş basamak altında incelenebilir (Wiseman, 1975, 205-211) :

1) İnkâr : Boşanma sürecinin bu birinci aşaması “duygusal boşanma” olarak tanımlanabilir. Bu evrede evlilik, sıkıntılı bir tarzda devam eder. İnkâr, sıklıkla evliliği devam ettirmeyi amaçlayan bir mekanizmadır. Eşler ya bu tür evlilik yaşamlarına adapte olmuşlardır ya da ciddi sorun ve zorlukları kabul ederler ancak ekonomik şartlar veya çocuklar gibi mantıklı gerekçelerle boşanmayı gündeme getirmekten kaçınırlar. Böyle bir durumda, iş değişikliği, yeni bir doğum gibi herhangi bir stres, evlilik dengesinin iyice bozulmasına yol açabilir ve hemen her türlü stres, evlilik bu durumun üstesinden gelecek kadar esnek değilse önemli bir krize yol açabilir.

2) Kayıp ve Depresyon : Streslerin ortaya çıkmasıyla birlikte, evlilik hayatında bir şeylerin yanlış gittiği, artık inkâr edilemeyecek düzeye ulaşır. Eşler, artık sorunları birlikte aşamayacaklarını ve beraberliklerinin bir problem olduğunu anlamaya başlarlar. Bu noktada eşlerden biri; yorgunluk, dalgınlık, ümitsizlik, baş ağrısı gibi depresif belirtiler geliştirebilir. Bu aşamada, evliliği sona erdirme konusu açıkça tartışılmıyorsa, yabancılaşma ve iletişim sorunları yaşanabilir.

3) Öfke ve İkili Duygular : Boşanma bir gerçeklik olarak kendini göstermeye başladığında, depresyondan öfke aşamasına geçiş yaşanır. Bu aşamada çift, ilk kez çocukların durumu, malların paylaşımı gibi hukuki konuları konuşmaya ve avukata başvurmaya başlarlar. Bu dönemde uzun tartışmalar yaşanır ve buna bağlı olarak öfke artabilir. Ayrıca bu dönemde eşler, evliliği kurtarma konusunda her şeyi yapıp yapmadıklarını sorgulamaya başlarlar ve evlilik danışmanı ya da psikiyatlara başvurabilirler. Genelde bu çabalar sonuçsuz kalmakla birlikte, eşlerde her şeyi yaptıkları hissi uyandırabilir ve vicdanlarını rahatlatma açısından faydalı olabilir. Uzun süren evlilik ve paylaşımdan sonra her ne kadar zor ve acı verici olsa da öfke, bir evliliği bitirme konusunda eşlere boşanma kararını aldırabilir.

4) Yeni Bir Yaşam Tarzı ve Kimliğe Uyum Sağlama : Eşler öfke ve çelişkilerinden kurtulmaya başladıkça, yeni hayatlarına daha fazla zaman ayırmaya ve geleceklerini planlamaya başlarlar. Kişiler, boşanmış olma fikrine kendilerini alıştırmaya çalışarak, yeni cinsel, mesleki ve sosyal kimliklerini oluşturma üzerine çalışırlar. Genç yaşta evlenmiş ve kendisini sadece bir eş olarak görenler, yeni bir hayat oluşturma konusunda daha fazla zorlanabilirler. Boşanma süreci içerisinde eşler, yeni bir kimlik oluştururken, yeni sorunlarla da karşılaşabilirler. Erkek için alışverişe çıkmak, bayan için yemek hazırlayacak bir eşin olmaması, “ben kimim?”, “benim rolüm ne?” gibi sorulara neden olabilir. Tüm bu zorluklara rağmen çoğu boşanmış kişi, bu zorlu ve acı veren sürecin üstesinden gelerek yeni bir kimliğe uyum sağlamayı ve yeni, içten ilişkiler oluşturmaya başarabilirler.

5) Kabul ve Yeni Hayata Uyum Sağlama : Boşanmış kişi cinsel, sosyal ve mesleki olarak yeni hayatında yeterli hale geldikçe, boşanma olayını da kabul etmeye ve benimsemeye başlar. Evliliğin sona ermesinden kaynaklanan stres ve depresyon azalmaya, sosyal ilişkiler gelişmeye başlar. Çevresinden kabul gördükçe kendisine olan güveni ve saygısı da artmaya başlar. Önceki eşe olan kırgınlık azalır. Kabul, boşanma depresyonundan kurtulmada ve iyileşmede önemli bir aşamadır. Bu sayede kişi artık sağlıklı ilişkiler kurmaya başlayabilir ve yaşamını yönlendirebilir.

Bohannan’a göre karmaşık bir sosyal olgu olduğu kadar, kişi için de karmaşık bir tecrübe olan boşanma, altı durumdan oluşmaktadır ve boşanmanın karmaşıklığı, söz konusu altı durumun aynı anda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumlar değişik sıralamayla ve şiddette meydana gelebilir. Bohannan altı durumu ya da yaşantıyı şöyle sıralamaktadır (1970, 29-32, 36, 38, 39, 43-47, 49, 51-53) :

1) Duygusal Boşanma : Boşanma sürecinin ilk aşaması olan duygusal boşanma, evliliğin çözülme sürecidir. Eşler, ilişkilerini ve beraberliklerini devam ettirebilirler ancak, eşlerin birbirine karşı güven ve çekiciliğinde azalma

oluşur. Partnerdeki değişiklikleri hoşgörememe ya da olduğu gibi kabul edememe, duygusal boşanmanın temelini oluşturur.

2) Hukuki Boşanma : Hukuki boşanma, hukuk önünde evlilik sözleşmesinin sona erdirilmesidir. Yakın zamana kadar, hiçbir ülke vatandaşlarına istediği anda ve sebepsiz boşanma hakkı tanımamıştır. Hukuki boşanmanın sağladığı şeylerden biri de kişilere tekrar evlenme hakkının kanuni olarak tanınmasıdır. Günümüzde boşanmanın hukuki süreci basit olmakla birlikte, yanlış uygulamalar ve birtakım aile psikolojisi ve sosyolojisi açısından yetersiz ve eğitimsiz avukatların tutumları nedeniyle oldukça çirkin hale gelebilmektedir.

3) Ekonomik Boşanma : Evlilik aynı zamanda ekonomik bir birlikteliktir. Dolayısıyla boşanmanın ekonomik olarak da tamamlanması gerekmektedir. Evlik her ne kadar ticari bir müessese olarak kabul edilmese de benzer özellikleri de vardır. Hukuki boşanma ile birlikte ekonomik olarak da bir anlaşmanın sağlanması ve ailenin mallarının ayrılması gerekmektedir. Nafaka ve tazminat, ekonomik boşanma kapsamında çözüme bağlanması gereken hususlardır.

4) Anne-Baba Olarak Boşanma : Belki de boşanmanın en acı verici yönü ebeveyn olarak boşanmadır. Eşler birbirlerinden boşanmakta ancak çocuklarından boşanmamaktadırlar ve anne baba rolleri devam etmektedir. Bu durum velayet hangi tarafa verilirse verilsin geçerliliğini korumaktadır. Günümüzde genel olarak velayet anneye verilmekte, annenin çocuğun temel gereksinimlerini yerine getirmede daha uygun olduğu düşünülmektedir. Çocukların bir şekilde bir yerde hayatlarını sürdürmeleri gerekmektedir. Çocukların bakımı boşanan aileler için karışık düzenlemeler gerektirmektedir. Ebeveyn olarak boşanma, özellikle çocuklarının geleceği hakkında farklı görüşlere sahip birçok boşanmış anne baba için önemli bir sorun olmaktadır. Boşanma kararının çocuklara iletilmesi de bu süreç içerisinde incelenmelidir. Aileler genel olarak çocuklara karşı dürüst olmak gerektiğine inansalar da boşanma hususunda bu, genellikle geçerli olmamaktadır. Sonradan yapılan

görüşmelerde ailelere, çocuklarına nasıl söyledikleri sorulduğunda, genellikle derin bir iç çekmekte ve “kendileri anladılar” şeklinde yanıt vermektedirler.

5) Toplumsal Boşanma : Toplumsal boşanma, toplumun (toplumun içimizdeki temsilcilerinin) boşanmayı nasıl değerlendirdiğini içerir. Bütün boşanmış kişiler, az veya çok toplumsal çevreleri değiştiği için acı çekerler. Boşananların çoğu; evlilik dönemlerinde oluşturdukları arkadaşlık ilişkilerinde, boşanma sonrası büyük hayal kırıklıkları yaşadıklarını ifade etmektedirler. Toplumsal bakıştaki değişiklikler boşanmış kişi için kabul edilmeme ve tecrit şeklinde tecrübe edilir. Boşanmayla birlikte genelde toplumsal çevre de değişir. Yeni evlilerde olduğu gibi yeni boşanmış kişiler de kendilerine yeni çevre edinmek zorunda kalmaktadırlar. Boşanmış kişiler çoğunlukla boşanmış kişiler arasından çevre oluşturmak eğilimindedirler.

6) Ruhsal Boşanma : Ruhsal boşanma, genellikle en son yaşanır ve en zor olanıdır. Fakat aynı zamanda şahsi olarak en yapıcı olanı da olabilir. Uzun zaman evli kalan kişiler sosyal olarak bir ailenin ve/veya bir çiftin parçası olmaya o kadar alışırlar ki kendilerini artık bir birey olarak görme alışkanlıklarını kaybederler. Toplumun içinde tekrar bir birey olabilmek için yeni karakter özellikleri geliştirmeleri gerekir. Oysa bazıları bunu tamamen unutmuş, diğerleri ise bu özelliklerini hiç geliştirmemişlerdir. Ruhsal boşanma kişinin tekrar bağımsız bir birey olmasını ve bir başkasına bağımlı olmadan yaşamayı öğrenmesini gerektirir. Ayrılmış çiftlerin çok çabuk olarak tekrar bir araya gelmeleriyle ilgili en geçerli argüman, ayrı bir birey olmanın sorumluluklarından kaçınmadır.

Boşanma, kimsenin büyük bir dehşete kapılmadan giremediği bir kurumdur. Duygusal boşanmada insanlar kendilerini kızgın ve incinmiş hissederler. Hukuki boşanmada şaşkın, kontrollerini kaybetmiş ve olaylar tarafından sürükleniyormuş gibi hissederler. Ekonomik boşanma, malların ve paranın bölünmesi, boşanan kişilerin kendilerini kandırılmış hissetmelerine yol açabilir. Anne-baba boşanması, kişileri çocukların ne olacağı konusunda kaygılandırıp kendilerini ne yaptıkları konusunda suçlu hissettirir. Toplumsal

boşanmada arkadaşlarına sinirlenip arkadaşlığın verimliliğini sorgulayabilirler. Ruhsal boşanmada kişilerin tekrar bağımsız hale gelmek zorunda olmaları korkutucu gelebilir. Tüm bunlara rağmen bu aşamaların başarıyla çözümlenmesi ve halledilmesi kişilerde bir şey başarmış olma duygusu yaratıp tatmine de sebep olabilir.

Boşanmanın psikososyal analizini ayrıntılı bir şekilde yapan Kessler'in modelinde, boşanma psikolojik süreç olarak 7 evreye ayrılmıştır (Kessler 1975'ten aktaran Uyar, 1999, 22-25) :

1) Gözünü Açmak, Tatsız Olan Gerçeği Görmek : Gözün açılması, ilişkinin bozulmasına sebep olabileceği gibi, ilişkinin güçlenmesinde anahtar da olabilmektedir. Bu evrede farklılıklar açığa çıkar ve eşler gerçek ile zihinlerindeki ideal eş algısı arasında ayırım yapma dönemine girerler. Burada algılamanın derecesi gelecekteki hayal kırıklıklarının şiddetini belirler. Bu düşünce; eşlerin birbirlerini, zayıflıkları ve güzel taraflarıyla birlikte kabullenmesi ve sevmesi fikrine dayanmaktadır. Başlarda gözünü açma, belirgin ve bilinçli olarak algılanmayabilir. Fakat zamanla enerjinin çoğu eşin ve ilişkinin olumsuz yönlerine harcanır. Eğer bu dönemde eşler, gereksinimlerini dolaylı yollarla karşılayabilirlerse, problemlerin üstesinden gelme şansına kavuşabilirler. Bu evre geçilemezse, ilişki azalarak diğer evreye geçilir.

2) Erozyon : Çok az kişi, gözünü açma evresini başarıyla geçer. Bu dönemi, sıklıkla erozyon takip eder. Bir önceki evrede baskılanmış olan acı, hayal kırıklıkları ve kızgınlıklar açığa çıkmaya başlar. Bu evrede eşler, birbirlerine karşı özenli davranmazlar ve birbirlerini incitirler. Bütün bu olumsuzluklara rağmen evlilik hala kurtarılabilir seviyededir ancak olumsuzluklar giderek artmaktadır. Eşler arasında oluşan bu yeni iletişim tarzı, bir süre sonra alışkanlık haline geldiğinde çözüm daha da zorlaşır. "Bir şeylerin yanlış gittiğini" red ve inkar, ilişkinin çöktüğünün (erozyon) diğer bir işaretidir. Bozulan ilişkinin diğer bir göstergesi de, vermektense çok almaya yönelme ve

eşitsizliktir. Eşler, duygusal doyum için bazen evlilik dışı ilişkilere kayabilmektedirler.

3) Ayrışma : Ayrışma, evliliğe yatırımın anlamlı derecede azalması anlamına gelir. Buradaki baskın tavır umursamazlıktır. Eşlerin aktiviteleri başka alanlara kaymaya başlar. Psikolojik ayrışmanın bulguları; sıkıntılı sessizlik, sözel iletişimde azalma ve yakınlaşmayı gerektiren ilişkilere kaçınmadır. Eşler veya eşlerden biri artık boşanma sonrası yaşam hakkında düşünmeye başlamış ve tek başına yaşama hakkında düşler ve planlar kurmaya başlamıştır.

4) Fiziksel Ayrılık : Duygusal boşanma sürecinin en travmatik evresi fiziksel ayrılıktır. Eşler yalnızlık, anksiyete ve karmaşık düşünceler içine girerler ve yeni kimlik oluşturma gereksinimi hissederler. Kessler, ayrılığı başlatan eş ile diğer eş arasında yaşananlar açısından bazı farklılıklar olduğunu vurgulamaktadır. Ayrışmayı başlatan eşin tek başına yaşamayı daha iyi tolere ettiğini ileri sürmektedir. Boşanmanın başlaması sıklıkla, eşlerde suçluluk ve yetersizlik hislerinin oluşmasına yol açar ve bu duygular kolaylıkla kızgınlığa dönüşebilmektedir. Suçluluk duyguları, eşin ve çocukların incinmelerinden ve acıdan sorumluluk duyma düşüncesine dayanmaktadır. Oluşan yalnızlık, eşleri yeni ilişkilere iter. Kessler, eşlerde bilinmeyene yönelik anksiyetenin; toplumun tepkisine ve tek başına yaşamla başa çıkabilmeye ilişkin endişe, eski alışkanlıklardan vazgeçmeye ilişkin endişe ve yeni yaşam için kendini düzenleme ve tanımlamaya ilişkin kaygıdan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Aslında bu kaygılar, uyumu kolaylaştırır.

5) Yas : Yas; kızgınlık, incinme, yalnızlık ve çaresizlik duygularını içerir. Yasta, kayıptan sonra ortaya çıkan psikolojik süreç işler. Bu süreç, eşlerin kendilerini özgürleştirme çabalarını içermektedir. Kızgınlık ve depresyon, yas sürecinin ana bileşenleridir. Eğer kızgınlık, evlilik döneminde yaşanan acılara yönelikse yıkıcı olabilmektedir. Eğer kızgınlık şimdiki gerçeklerden kaynaklanıyorsa ve yeni ilişkiler geliştirmeye yönelik ise yapıcıdır. Suçluluğun dışa yansıtılan tarzı kızgınlık, içe yönelik tarzı depresyondur. Yıkıcı

kızgınlıktan yapıcı kızgınlığa ve depresyondan hüzne geçiş, ruhsal işleyişin devam etmesi için gereklidir.

6) İkinci Ergenlik : Bu evre kendini iyileştirme için sıçrama tahtası olabilir. Bu aşamada iyileşme duygusu, özgürlük için yeterlilik ve hazırlık vardır. Boşanmaya ait kızgınlığın yerini objektif bakış almıştır. Kişinin, boşanma sürecinin verdiği sıkıntılardan kurtulmaya başlaması, geleceğe daha iyimser ve gerçekçi bakmasını sağlamaya başlamıştır. Bu evredeki geleceğe yönelik heyecan verici ve büyüleyici düşünceler, ergenlikteki yaşantıyı andırmaktadır. Baskılanmış arzu ve istekler yeniden alevlenmiştir. Buradaki tepkiler aşırı bir nitelik kazanabilir fakat sonra dengeye ulaşır.

7) Araştırma ve Sıkı Çalışma : Bu evrede tekrar oto kontrol oluşur. Kendine ve başkalarına karşı içgörü, ilave girişim ve araştırmalar için cesaret verir. Önceden tanımlanan amaçlar, özgün ve gerçekçi bir hal alır. Pasiflik, yerini aktif katılıma bırakır. Bu evreye ulaşmış kişiler geçmişe, rahatsızlık duymadan bakabilirler.

Smart tarafından geliştirilen “Boşanma Sürecinde Erikson’un Sekiz Aşamalı Modeli”nde boşanma, Erikson’un gelişim teorisi bağlamında ele alınmıştır. Erikson; çocuğun gelişimini değerlendirirken; her evrenin bir krize karşılık geldiğini, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesi için bu dönemdeki krizi çözmesi gerektiğini söyler. Smart, bu sekiz aşamalı modeli boşanma süreci bağlamında incelemiştir (1977, 71-78) :

1) Güvensizliğe Karşı Güven : Küçük çocuk temel güven ve güvensizlik duygusunu annesi ile ilişkisinde kazanmaya başlar. Boşanma süreci de insanın temel güven duygusunda çözümlenmemiş duygular yaratır. Çünkü bu süreçte bir zamanlar güvenilmiş bir ilişki yıkılmaktadır. Kişi; kandırılmış, yalnız bırakılmış ve ihanete uğramış hissedebilir. Böyle bir tecrübe, insan kişiliğinin temelini sarsabilir. Yeni bir denge oluşturabilmek için önce bu duyguların çözümlenmesi gerekmektedir.

2) Utanma ve Şüpheye Karşı Otonomi : Otonomi, çocuğa serbestçe yapabileceği seçenekler verildikçe gelişir. Eğer çocuğun özgürlüğü engellenirse ortaya utanma veya şüphe çıkar. Erikson utanmayı, kişinin kendisine yönelmiş öfke olarak tanımlar. Yakın bir ilişki ve evlilik yaşamak isteyen insanlar, özgürlüklerinden belli bir oranda fedakârlık etmek zorunda kalırlar. Evli kişi, evlilik içerisinde özgürlüğünü geliştirebilir ya da kendisini evlilik içerisinde kısıtlanmış, tuzağa düşmüş ve kendi hayatı hakkında serbest karar veremiyor hissedebilir. Böyle kişiler için boşanma yönünde atılan adımlar özgürlük arayışı olarak değerlendirilebilir. Eşinden ayrılan şahsın tekrar kimliğini kazanması için otonomi önem kazanmaktadır. Otonominin zıt kutbu ise utanma ve şüphe. Boşanan kişinin bu duyguları da çözümülemesi gerekmektedir.

3) Suçluluğa Karşı İnisiyatif : İnisiyatif, çocuğun daha sosyal hale gelmesi açısından önemlidir. Boşanmış kişiler de sosyal ufuklarını genişletmek zorundadırlar. Boşanmış kişi, kendisinin keşfedilmemiş ve geliştirilmemiş yönlerini keşfetme ve geliştirme imkânına sahiptir. Daha önceleri eşe ayrılan zaman şimdi spor, sanat gibi aktivitelere harcanabilir. İnisiyatif ve kendini keşfetme süreci iyi bir şekilde ele alınmadığında ve istismar edildiğinde (çok fazla seks, çok fazla içki), kişide suçluluk duygusu gelişmesine yol açabilir. Suçluluk duygusunun gelişmesi ise zaten zor olan sürecin çözümünü zorlaştırabilir.

4) Aşağılık Duygusuna Karşı Beceri : Okul çağındaki çocuk, bir anlamda işçi ve hizmet sağlayıcı olarak değerlendirilebilir. Çocuk bu dönemde, yetersizlik ve aşağılık duygusu geliştirebilir. Boşanma sürecinde de kişiler benzer olumsuz duygular geliştirebilirler ve evliliğin sona ermesinin kendi potansiyellerini açığa çıkaracağını düşünebilirler. Erkekler kendilerini işe verebilir ve sadece işte kendilerini değerli bulabilirler. Bu kişiler; işi, evlilikten kaçmak için kullanabilirler. Diğer açıdan boşanmış kişiler, işteki başarıları sebebiyle tekrar kendilerine güvenlerini kazanabilirler.

5) Rol Karmaşasına Karşı Kimlik : Erikson; kimliği, kişinin kendini keşfetmesi olarak tanımlar. Boşanmış kişi, çoğu günlük deneyimini paylaştığı eşi olmadan, yeni hayatına ve sosyal yönüne uyum sağlamak zorundadır. Boşanmış kişinin sosyal rolü tam olarak açık değildir. Evli değildir, ama artık eski bekâr kişi de değildir. Toplumdaki bazı boşanma tanımları da, kişinin bu tanımları yeni kimliğinde kabullenemeyeceği kadar incitici ve aşağılayıcıdır.

6) Dışlanmaya Karşı Yakınlık : Dışlanmışlık duygusu hemen hemen tüm boşanmış kişiler tarafından hissedilir. Dışlanma duygusu eşten duygusal boşanma ile başlar ve ayrılma ile telaffuz edilmeye başlanır. Boşanmış kişi tekrar birisi ile bu kadar yakınlaşıp yakınlaşamayacağını merak eder. Evlilik, yakınlık ihtiyacını karşılamamanın tek yolu değildir. Birisi ile çıkma ya da beraber yaşama de değişik alternatifler olup, evlilik öncesindeki ara istasyon olarak düşünülebilir. Toplumsal dışlanma da, bu dışlanma sürecinin bir bileşenidir.

7) Durağanlığa Karşı Üretkenlik : Neslin devamı ve ebeveynlik duyguları, boşanan kişi için sorun veya rahatlık oluşturabilir. Velayete sahip olan kişinin ebeveyn rolüne devam ediyor oluşu, her ne kadar rolünde yapısal bazı değişiklikler olsa da, onun için rahatlık kaynağı olabilir. Fakat ebeveyn rolü, kısıtlı zaman ve enerji sebebiyle kişiler için çok yorucu ve tüketici hale de gelebilmektedir. Boşanmış anneler, çocuklarının gelecekleriyle ilgili kendileri karar vermekten mutluluk duymaktadırlar. Çocukların velayetinin annede olması, babalar için acı kaynağı olabilmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyen kişiler için evliliğin sona ermesi, bu ihtiyaçlarını karşılamak için yeni bir eş bulma zorunluluğunu beraberinde getirecektir. Özellikle kadınlarda zamanın geçiyor olduğu duygusu oluşabilir.

8) Umutsuzluğa Karşı Ego Bütünlüğü : Erikson'a göre ego bütünlüğü, kişinin tek bir yaşam döngüsü olduğunun ve bunu tekrar yaşama şansı bulunmadığının kabulüdür. Umutsuzluk, çaresizlik ise kişinin yeni bir hayata başlamak için zamanının kalmadığını düşünmesidir. Kişi öncelikle evliliğinin bittiği gerçeğini kabul etmelidir. İkinci olarak da acının etkisinin azalacağı

gerçeğini bilmelidir. Kişiyeye düşen yeni hayatını organize etmek ve bunu yaparken geçmişte yaşanan tecrübelerden yapıcı olarak yararlanmaktır.

Sonuç olarak; boşanma süreci, boşanmış kişilerin kişiliklerinde derin etkileri bulunan bir takım krizlerin çözümlenmesini gerektirmektedir. Erikson'un teorisi, boşanmış bir kişinin karşılaşabileceklerini anlayabilme hususunda bir temel oluşturmaktadır.

Evlenme gibi boşanma da rollerde ve statüde belirgin değişikliklere yol açar. Ancak boşanma, toplumsal normlarla belirlenmiş kurumsal bir geçiş değildir ve birey yeni rollerini pek yardım almadan kendisi düzenlemek zorundadır (Onur, 2004, 153). Ekonomik güçlükler, çevrenin bakışındaki değişiklikler, akraba ve arkadaşların tutum ve davranışlarındaki farklılaşma, genelde toplumda boşanmış bireylere karşı ayrımcı tutumlar, eski eşe karşı hissedilen duygular ve çocuklardaki sorunlar da, boşanmış bireylerin karşı karşıya kaldıkları sorunlardandır (Arıkan, 1992, 22).

Boşanmanın, ebeveynlerde yarattığı duygusal etkiler; şok, inkar, öfke, suçluluk, rol yapma, depresyon, kabullenme, uyum şeklinde olabilmektedir (İbrahimoğlu, 2004, 39).

Boşanma, psikolojik açıdan hem kadınlar hem de erkekler için yıkıcıdır. Boşanma sıklığının çok olduğu yerlerde intihar riski de artmaktadır (Travato, 1986, 346-347). İntiharı önlemede, dengeli bir evlilik ve aile kurumu çok önemlidir, çünkü boşanma oranı arttıkça, intihar oranı da artmaktadır (Stack, 1989, 234, 235). Çiğdem Arıkan da; Ankara'daki tüm Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'na yoksul oldukları gerekçesiyle başvurarak ekonomik yardım alan toplam 161 boşanmış kadın üzerinde yaptığı araştırmada, araştırma kapsamına girenlerin %27,33'ünün yaşamlarının bir döneminde intihar girişimleri olduğunu, bu kadınların %70,45'inin evlilik sırasında, %25'inin ise boşanma aşamasında ve boşandıktan sonra intihar girişiminde bulduklarını saptamıştır. Evlilik sırasındaki intihar girişimleri, kocanın fiziksel ve sözel istismarı ve mutsuzluk nedeniyle, boşandıktan sonraki intihar

girişimleri ise, eski eşlerin çeşitli davranışlarından ve ekonomik sıkıntıdan kaynaklanmıştır (1992, 193).

Boşanma hem kadın, hem de erkeklerde çeşitli sosyal, ekonomik ve ruhsal sorunlara yol açmakla birlikte, kadınlar bu sorunları daha ağır yaşamakta, erkeklere göre daha fazla yoksunluk çekmekte ve örselenmektedirler (Arıkan, 1992, 33; Arıkan, 1996, 220; Fritsch, 1985, 92-93; Özkan, 1989, 167; Schlesinger ve Schlesinger, 1994, 18; Yörükoğlu, 2000, 108). Boşanmış kadınların, evlilerle kıyaslandığında, çevrelerinde güvenebilecekleri kişiler azalmakta, yaşam standartları düşmekte ve boşanmış kadınlar daha fazla ebeveyn sorumluluğu yüklenmektedirler. Bu durum da onların daha fazla psikolojik sıkıntı altına girmelerine neden olmaktadır (Gerstel, Riessman ve Rosenfield, 1985, 96).

Arıkan'ın "Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları" araştırmasında görüşülen toplam 500 kişi, boşanmış kadının karşılaşılabileceği güçlükleri; ekonomik baskı, çevre baskısı, velayet babadaysa çocuklara duyulan özlem, erkeklerin tacizi, aile baskısı, ruhsal/duygusal sıkıntı, konut bulma sıkıntısı, nafakayla ilgili sıkıntı, evin tamirat gibi işlerini yapmakla ilgili sıkıntı, boşanmış erkeğin karşılaşılabileceği güçlükleri ise; velayet annedeysen çocuklara özlem duyma, ev ve kendi bakımıyla ilgili sıkıntı, nafakayla ilgili sıkıntı, konut bulma sıkıntısı, aile baskısı, çevre baskısı ve ekonomik baskı şeklinde sıralamışlardır. Araştırma kapsamına girenlerin yarıya yakını, boşanmada en çok zarar gören tarafın kadın olduğunu düşünmektedir. İkinci olarak %33'lük bir oranla çocukların zarar göreceği ileri sürülmüştür. Üçüncü sırada %12,2 gibi düşük bir oranla hem kadının hem de erkeğin boşanmadan zarar göreceğini düşünenler yer almaktadır. 500 kişide yalnızca 11 kişi, erkeğin zarar göreceğine inanmaktadır (1996, 221).

Bilir ve Dabanlı'nın Ankara Asliye Hukuk Mahkemeleri kayıtlarından örnekleme yöntemiyle seçilmiş ailelerdeki anneler ve okul çağındaki çocuklar için sınıf öğretmenleri üzerinde yaptıkları araştırma bulgularına göre; boşanmaların doğurduğu sorumlulukları daha çok kadınlar taşımaktadırlar.

Çalışmak zorunda kalan ve çocuklarının sorumluluğunu da yüklenen annelerde; karamsarlık, kendine ve kendini yüzüstü bıraktığına inandığı eski eşine kızgınlık, iç sıkıntıları, belirsiz bedensel yakınmalar, kime dayanacağını bilememe gibi duygular görülmektedir. Annenin bu duygular içindeyken çocuklarına yaklaşımı ve çalışma saatlerinde evdeki boşluğu da, çocukları olumsuz yönde etkilemektedir (1991, 153).

Çiğdem Arıkan'ın alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış kadınlar üzerinde yapmış olduğu araştırmada, boşanmış kadınların en fazla belirttikleri sorun %56,35 gibi büyük bir oranla ekonomik sıkıntıdır. İkinci sırada çocukların geleceğinin belirsizliği, üçüncü sırada ise yalnızlık gelmektedir. Boşanmanın, ekonomik açıdan kadınları erkeklerden daha olumsuz etkilemesinin nedenleri, kadının işsizliği veya düşük gelirli işlerde çalışması, kendi geliri dışındaki nafaka, sosyal yardım gibi desteklerin yetersiz ve düzensiz oluşudur. Bu nedenler, kadının aile reisi olarak çocuklarının ve diğer aile üyelerinin bakım sorumluluğunu üstlenmesi halinde daha ciddi sorunlar yaratmaktadır. Boşanmış kadınların tamamı yakını, toplumun genel olarak boşanmış kadınlara kötü gözle baktığına inanmaktadır (1992, 39, 195, 196). Ekonomik güçlükler, yoğun olarak boşandıktan sonra yaşanmaktadır. Nafakanın miktarı ve ödeme şekli çoğu kez boşanmış eşler arasında çatışma konusu olabildiği gibi, iki tarafı mağdur da bırakabilmektedir. Eski eşin, erkeğin maddi gücünün çok üstünde nafaka talebi, pek çok erkeğin güç durumda kalmasına yol açabilmektedir. Buna karşılık ekonomik güvencesi bulunmayan kadınlar da, nafakayla ilgili sorunlar karşısında çaresiz kalabilmektedirler. Boşanmış kişilere, özellikle kadınlara yönelik ayrımcı tutumlar, tüm toplumlarda görülmektedir. Boşanmış bir erkek için "kim bilir ne yaptı da boşandı", "vardır bir kusuru", boşanmış bir kadın için ise "kim bilir kiminle ilişkisi vardır", "suçlu olmasa kocası boşamazdı" türünden çeşitli damgalayıcı yorumlar yapıldığı, boşanmış bireylerin, evlilik ilişkisini yürütemedikleri için başarısız ve uyumsuz olarak tanımlandığı, bu nedenle onlara mesafeli davranıldığı görülmektedir. (Arıkan, 1996, 261, 262, 268).

Holmes ve Rahe'nin, 43 yaşam olayının stres düzeyine göre değerlendirilmesine ilişkin araştırmalarında boşanma, en stresli yaşam olayları arasında, eşin ölümünden sonra ikinci sırada yer almaktadır (1967, 216). Boşanmadan kaynaklanan stres alanları; eski eşle ilişkiler, yalnızlık, maddi sıkıntı, ebeveyn-çocuk ilişkileri, kişilerarası ilişkiler ve pratik problemlerdir. Bu stres kaynaklarından yalnızlık ve ekonomik sıkıntı ilk iki sırayı almaktadır (Buehler ve Langenbrunner, 1987, 31, 44).

Boşanmış bireylerin, evli ve bekarlara kıyasla ruhsal sorunları daha fazladır. (Gove, 1972, 41; Berman ve Turk, 1981, 178, Bloom, Asher ve White, 1978, 881). Pearlin ve Johnson'a göre boşanmış bireylerde depresyona girme olasılığı, evlilere kıyasla daha fazladır ve ekonomik güçlükler, bu olasılığı daha da arttırmaktadır (1977, 706, 708). Suçluluk ve değersizlik duygusu, çaresizlik, fiziksel etkinliklerde yetersizlik, yeme ve uyku düzeninde değişiklikler gibi depresyonun değişik yönleri, özellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış kadınlarda daha belirgindir (Mednick, 1986, 189).

Suçluluk ve medeni durum ilişkisi incelendiğinde; kendi gruplarının nüfusuna oranlandıkları zaman, kadın suçluluğu en sık boşanmış olanlar arasında görölmektedir. Türkiye'de boşanmış ve eşi ölmüş kadınlar hiç evlenmemiş ve evli kadınlardan daha fazla problemle karşı karşıyadırlar ve üzerlerindeki toplum baskısı, diğer gruplardan daha fazladır. Bu, onların bazı sapmış davranışları için zemin hazırlayıcı bir etken olabilir (İçli ve Öğün, 1988, 30).

Boşanmış kişilerin iş verimliliğinde de azalma görölmektedir. Evliliğin başlangıcındaki umutların yok oluşu ve boşanmanın getirdiği hayal kırıklığının geleceğe yönelik beklentileri olumsuz etkilemesi, çalışma arzusunu azaltmaktadır. Özellikle yeni boşanmış kişilerde görölen amaçsızlık, bıkkınlık, dikkat dağınıklığı, isteksizlik ve çabuk sıkılma, çalışma temposunu düşürmektedir. Bu durumda, çalışma arkadaşlarının boşanmaya ilişkin eleştiri

ve yorumları da etkili olabilmektedir. Boşanmış kadınlar, eleştirilere daha fazla hedef olmaktadır (Arıkan, 1992, 39).

Boşanmanın Çocuklara Etkileri

Aile bütünlüğünün, çocuğun psiko-sosyal gelişiminde önemli olması nedeniyle boşanma, çocukları da etkilemektedir. Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri; çocuğun cinsiyetine, yaşına, boşanmaya neden olan sorunların niteliğine ve çocuğun söz konusu sorunları algılama biçimine, boşanma öncesi ve sonrasında içinde bulunduğu ortama göre değişebilmektedir.

Her yaş ve her dönemdeki çocuklarda boşanmanın genel etkileri; kaos, velayeti almayan ebeveynle olan iletişimin kalitesine ve istikrarına ilişkin sorunlar, yaşamlarındaki yeni düzenlemelere uyum sıkıntısı şeklinde sıralanabilir (İbrahimoğlu, 2004, 43).

Benedek ve Brown, boşanma karşısında çocukların ortak tepkilerini şöyle sıralamışlardır (1997, 53-61) :

Bütün çocuklar; nedenleri yaşlarına göre değişmekle birlikte, anne ve babalarının ayrılmalarından ve ailenin dağılmasından sonra korkuya kapılırlar. Okul öncesi çağıdaki çocuklar daha çok anne babalarının onları terk etmesinden, giden ebeveyn tarafından eskisi kadar sevilmemekten korkarlar. Daha büyük yaştaki çocuklar ise yine terk edilme korkusu yaşamakla birlikte, onlarınki daha çok boşanmanın hayatlarını nasıl etkileyeceği ile ilgilidir.

Ailenin dağılmasına, çocukların en yaygın olarak gösterdikleri tepki üzüntüdür. Yine çocukların yaşlarına, kişilik özelliklerine ve ailenin durumuna göre değişik şekillerde ifade edilen öfke de yaygın bir tepkidir. Öfke, çocukların o durumla mücadele etmek ihtiyacı içerisinde olduklarını gösterir.

Çocuklar, kendilerinin dünyanın merkezi olduklarına inanmaları ve bu yüzden her şeyin nedeninin kendileri olduğunu düşünmeleri nedeniyle, anne babalarının boşanmalarından dolayı suçluluk duyabilirler. Hatta durumu düzeltmenin kendilerine bağlı olduğuna da inanabilirler. Çocukların, evliliğin iki yetişkini ilgilendiren bir şey olduğunu kavramaları zordur. Bu yüzden, anne ve babaları birbirlerini artık istemediği için, kendilerinin de istenmediklerini düşünebilirler.

Birçok çocuk, anne ve babasının ayrılmasına ve boşanmasına, gelişimlerinde tamamladıkları bir aşamaya geri dönerek tepki gösterir. Tipik gerileme davranışları; yatağa işeme, parmak emme, tutturmalar, anne ve babaya vurma, onlara aşırı düşkünlük gösterme ve eskiden sevilen bir oyuncuğa ya da nesneye tekrar bağlanmaktır. Yatağa girmeyi reddetme, uykusuzluk, kabuslar görme de yaşanan sorunlar arasındadır. Çünkü çocuklar uykuyu, kaybetmek ve terk edilmek ile özdeşleştirirler.

Çocukların boşanmaya karşı doğal bir tepkileri de saldırganlık ve okulda başarısızlıktır. Bazı çocuklar da, mide, baş ve göğüs ağrıları, kramplar gibi fiziksel sorunlar yaşayarak tepki verirler.

Gönül Erkan, Ankara'da toplam 8 lisede, 135'i boşanmış aile çocuklarından, 159'u ise tam aile çocuklarından oluşmak üzere toplam 294 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada; baba ve üvey annesi ile yaşayan boşanmış aile çocuklarının benlik tasarımı düzeylerinin tam aile çocuklarıkinden, boşanmış ailelerden gelen ve anne ve üvey babası ile yaşayan kız çocuklarının benlik tasarımı düzeylerinin ise, tam ailelerden gelenlerinkinden daha düşük olduğunu saptamıştır (1986, 151-152).

Wallerstein ve Kelly'ye göre; boşanma sonrasında 4-6 yaş grubu çocuklarda altını ıslatma, kabus görme, parmak emme, içe kapanma veya hiperaktivite, saldırgan davranışlar ortaya çıkabilmektedir. 7-11 yaş grubundaki çocuklarda görülen önemli sorunlar da; babayla birlikte olmadığı için üzüntü duyma, boşanmadan ötürü ana ya da babayı suçlama, söz

dinlememe, içe kapanma, altını ıslatma, okulda başarisız olma, ana babaları ile birlikte yaşayan arkadaşlarını kıskanma şeklinde özetlenebilir (Wallerstein ve Kelly, 1980'den aktaran Arıkan, 1996, 229).

Wallerstein; anne babası boşanmış erkek çocukların, boşanmadan 18 ay sonraki durumları incelendiğinde, okulda, evde ve oyun alanında kız çocuklara göre çok daha sorunlu olduklarının gözlendiğini belirtmektedir. Kız ocuklar ise, tepkilerini ileri yaşlarda gösterebilmekte, karşı cinsle ilişki kurabilecek çağa geldiklerinde yoğun kararsızlıklar yaşayabilmektedirler. Boşanmadan en çok etkilenen grubu oluşturan okul öncesi çocukların ayrılığa ilk tepkileri; derin üzüntülerine, muhtalıklarına ilgi beklemek olarak ortaya çıkmaktadır. Boşanmadan beş yıl sonra çocuklar üzerinde yapılan çalışmada çocukların üçte birinin depresyonda oldukları tespit edilmiştir. Boşanmanın ocuklar üzerindeki uzun dönem etkileri incelendiğinde, bu çocukların gelecekleri hakkında daha kötümser oldukları gözlenmiştir. Çocukların yarıdan çoğu, anne babalarının boşanmalarını hatırlayabilecek yaşta olmalarına rağmen, bu döneme ait hiçbir şey hatırlayamadıklarını belirtmişlerdir (1984, 446-448).

Arıkan'ın "Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları" araştırmasında görüşülenlerin tamama yakını, boşanmış ana-babanın çocuklarının, ana-babası ile birlikte yaşayan çocuklardan farklı olduklarına inanmakta, bu farklılığın da olumsuz nitelikte olduğunu düşünmektedirler. Boşanmış ana-babanın çocuklarının daha mutsuz olacağına inananlar, tamama yakın orandadır. Ayrıca bu çocukların; daha alingan, daha yaramaz ve daha kavgacı olacakları ileri sürülmektedir (Arıkan, 1996, 268).

Kaynaroğlu; orta sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış ailelerin altı yaş grubundaki çocuklarının psiko-sosyal özelliklerinin, tam aile bağına sahip ocuklarıinkiyle karşılaştırılması amacıyla çocukları altı yaşında olan ve anaokuluna devam eden, orta sosyo-ekonomik düzeye sahip 300 çalışan anne ve onların çocukları üzerinde yaptığı araştırma sonucunda; boşanmış aile çocuklarının, bağımsız faaliyet gösterebilme, fiziksel gelişim, dil gelişimi,

ev işleri, kendi kendini idare edebilme, sorumluluk ve toplumsallaşma gibi davranış alanlarında tam aile bağına sahip çocuklara oranla daha geride olduklarını ve boşanma olayından, erkek çocukların daha fazla etkilendiklerini saptamıştır (1984, 71, 77).

Çocuk ve ebeveynlerin boşanma olayına bakış açıları farklıdır. Boşanma, yetişkinde önemli duygusal sorunlar yaratabilir. Çocuk ise ebeveynlerinden birinin kendisinden ayrılışını, onu tamamen kaybettiği düşüncesi ve ölüm olayıyla bağdaştırabilir. Dolayısıyla, böyle bir sorunla karşı karşıya kalan çocukta güvensizlik, sarsıntı ve inkara benzer tepkiler ortaya çıkar. Boşanmadan dolayı ortaya çıkan bu başlangıç tepkilerinin görülme sıklığı, boşanma sürecinin koşullarına ve ortamına bağlıdır. Çocuğun çevresindeki her şeyi kendisi için yorumlama eğiliminde olması nedeniyle, boşanma olayı özellikle sekiz yaşın altındaki çocuklarda birçok güçlük yaratırken, daha fazla bilgi ve deneyim kazanmış olan ve psiko-sosyal yönden daha çok gelişen sekiz yaşın üzerindeki, olayı daha farklı biçimlerde yorumlarlar. Özellikle okul öncesi yaşlarda, çocuklara boşanmanın bir sözleşmenin sona ermesi demek olduğunu anlatmak çok güçtür (Bilir ve Dabanlı, 1991, 145).

Bilir ve Dabanlı'nın Ankara Asliye Hukuk Mahkemeleri kayıtlarından örnekleme yöntemiyle seçilmiş ailelerdeki anneler ve okul çağındaki çocuklar için sınıf öğretmenleri üzerinde yaptıkları araştırmada; çocukların geliştirdikleri tepki biçimlerinden uyku bozukluğu, gece işemesi, iştahsızlık veya çok yemek yeme davranışı, konuşmada tutukluk, tırnak yeme ve ayrılığı inkar gibi uyumsuzluk belirtilerinin en çok (5-6) yaş grubunda; kusmalar, baş ve karın ağrıları gibi uyumsuzluk belirtilerinin ise en çok (8-10) yaş grubunda ortaya çıktığı görülmüştür. Boşanma olayından en çok (5-6) yaş grubu çocuklarının etkilendiği belirlenmiştir. Daha büyük yaşlardaki çocuklar, hem sosyal yönden daha gelişmiş olmaları hem de daha fazla deneyim sahibi olmaları nedeniyle, ebeveyn ayrılığını daha gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirebilmektedirler (1991, 151).

Işıl Bulut'a göre boşanmış aile, çocuk ve aile ilişkileri açısından, ölüm ile parçalanmadan daha kötüdür. Bunun iki nedeni vardır : Boşanmanın yarattığı ortama uyum sağlamak için geçen zaman periyodunun, ölüme göre daha uzun olması ve akran grubu içinde çocuğun durumunun farklı bir hale gelmesi. Bu çocuklara anneleri ile babalarının ayrı olmaları konusunda sorulduğunda utanır, sıkılırlar. Bulut'un, bir özel ilkokuldaki parçalanmış aileden gelen 24 öğrenci üzerinde yapmış olduğu araştırmada, boşanmanın çocuklara etkisinin; ailenin tipine, çocuğun yaşına, cinsiyetine, genetik yapısına, kişilik özelliklerine ve diğer aile üyeleri ile çevrenin çocuğa davranışına göre farklılık gösterdiği, parçalanmış aileden gelen çocukların anneye daha bağımlı bir kişilik yapısı gösterdikleri, normal aile çocuklarına kıyasla oyunda tek başına kalan veya ezilen, kavgacı çocuklar oldukları, daha az oranla liderlik özelliği gösterdikleri, daha büyük bir oranla okulu eve, öğretmeni de anneye tercih ettikleri, daha az başarılı oldukları, daha tutuk ve çekingen bir kişilik yapısı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (1991, 199, 200, 205).

Türkiye'deki Boşanmaların İstatistiksel Özellikleri

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2006 yılı verilerine göre, Türkiye'de 2006 yılı itibariyle kaba boşanma oranı binde 1,28'dir (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 12.04.2008). Trent ve South'a göre; bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile boşanma oranları arasında doğru yönde bir ilişki vardır ve Türkiye düşük gelişmişlik düzeyi ve düşük boşanma oranına sahiptir (1989, 398). Türkiye'de boşanma oranlarının düşük olmasında, dini inancın, imam nikahı ile kurulan, dolayısıyla kayıtlara yansımayan evliliklerin, toplumsal değerlerin ve tutumların etkili olduğu düşünülebilir. Ancak kaba boşanma oranınının 2000 yılında binde 0,52 olduğu dikkate alındığında, Türkiye'de de boşanmaların giderek arttığı ve dikkate alınması gereken toplumsal bir sorun haline gelmeye başladığı söylenebilir.

2006 yılı itibariyle kesinleşmiş olan boşanmaların tamamına yakınının (%94,6) nedeni geçimsizliktir (evlilik birliğinin sarsılması). Boşanmaların

yarıya yakını (%42,6) evliliğin ilk beş yılı içinde, %22,1'i ise evliliğin on altıncı veya sonraki yıllarında gerçekleşmiştir. Yaş grubuna göre boşanmalarda ilk sırayı, erkeklerde %21,6 ile 30-34 yaş grubu, kadınlarda ise % 23,3 ile 25-29 yaş grubu almıştır. Söz konusu yaş gruplarını, erkeklerde %19,7 ile 25-29 yaş grubu, kadınlarda %19,2 ile 30-34 yaş grubu izlemektedir. Boşananların yarıya yakınında (%41,8) eşler arasındaki yaş farkı, erkeğin yaşı büyük olmak üzere, 1-5 yıldır. Erkeğin yaşının kadının yaşından küçük olduğu boşanmaların oranı ise %15'dir (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 12.04.2008).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2006 yılı verilerine göre, boşanma davalarının yarısından fazlası (%55,1) açıldıktan sonra dört ay içinde, %30,2'si ise iki aydan daha az bir zamanda sonuçlanmıştır (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 12.04.2008). Bu durum; Türkiye'de boşanma sürecinin çoğunlukla kolay sonuçlandığını göstermektedir. Özellikle tarafların kendi aralarında anlaşmaları söz konusu süreci hızlandırmaktadır.

Türkiye'deki Evlilik Okulu Uygulamaları

Boşanmalara neden olan durumları önlemeye, ailelerin baştan sağlıklı bir şekilde kurulmasına ve sürmesine yönelik önleyici çalışmaların bir boyutunu oluşturan evlilik öncesi eğitim programları Türkiye'de hem yeni hem de henüz yaygınlık kazanmamış bir uygulamadır.

Türkiye'de evlilik öncesi eğitim programları kapsamındaki çalışmalardan ilki 1998 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından düzenlenmiştir. Söz konusu program, önleyici rehberlik bağlamında gerçekleştirilmiş ve hedef kitleyi evli olmayan ya da evliliğin ilk yıllarındaki bireyler oluşturmuştur. Programın içeriği, konu ile ilgili literatürün incelenmesi ve üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasından elde edilen veriler üzerinden oluşturulmuştur. İlk evlilik okulu çalışması yaklaşık 150 kişilik bir gruba, konferanslar şeklinde sunulmuş

ve programın toplam süresi 34 saat olmuştur. Daha sonra 30 Ekim-02 Kasım 2001 ve 06 Aralık-10 Aralık 2004 tarihlerinde 2 ayrı evlilik okulu daha düzenlenmiştir. Programların içeriğinde aile yaşam döngüsü, evlilik öncesi ilişkiler, evliliğe hazırlık ve yeni evli çiftlerin yaşadıkları süreçler, evlilikte güç, denge ve uyum, eşler arası ilişkiler ve normal aile, evlilik ve iş yaşamı, evlilikte cinsel yaşam ve eşler arası sorun çözme, anne-baba adaylarının bebek beklerken yaşadıkları, erken çocukluk dönemi gelişim özellikleri, anne-baba çocuk ilişkisi, ergenlik dönemi gelişim özellikleri, aile yönetimi, iletişim çatışmaları ve yanlış dinleme, etkili iletişim becerileri ve karar verme konuları yer almıştır (İşmen ve Yavuzer, 2005).

2004 yılında düzenlenen 10 konuşmacının katıldığı evlilik okulu çalışmasında, son gün yapılan konuşmalara katılan 105 kişi üzerinden yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, katılımcıların %70,5'i kadın, %29,5'i erkektir. Katılanların %76,2'si çalışmanın beklentilerini karşıladığını belirtmişlerdir. Katılımcıların, ele alınan konular içerisinde en çok yarar gördüklerini ifade ettikleri konular arasında ilk beş sırayı; iletişim çatışmaları ve problem çözme (%76,2), evlilikte sorun alanları ve başa çıkma yolları (%59), eş seçimi kararı (%58,1), aile yaşam döngüsü (%56,2) ve evlilik öncesi ilişkiler (%50,5) almıştır (İşmen ve Yavuzer, 2005).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünce "Evlilik okulu" ya da "Evlilik eğitimi" adı altında yapılmış bir çalışma bulunmamakla birlikte, ilgili kurum tarafından hazırlanmış olan Aile Okulu Programı kapsamında, evlilik başlığı altında evlilikte eş seçimi, eşlerin birbirlerini tanımalarının önemi, bilinçli eş olma kuralları, ailenin kurulması aşamasında sorunlar ve çözüm yolları, evliliğe ilk adımda başvurulacak uzman ve danışma birimlerinin tanıtımı, evlilik yaşamında uyumun temel şartları, karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları, mutlu ve huzurlu bir yuvanın nitelikleri, sevginin ve saygının gücü ve aileye yönelik mevzuat hakkında bilgilendirme konularına yer verilmiştir. Ayrıca program içeriğinde ailenin önemi ve fonksiyonları, aile içi iletişim ve ailede yaşam ve sorun alanlarının yer alması öngörülmüştür (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2004, 13, 17, 18).

Sakarya'nın Karasu ilçesi Halk Eğitim Merkezi'nde Karasu Kaymakamlığı ve Sakarya Üniversitesi işbirliğiyle 12 Şubat-29 Nisan 2004 tarihleri arasında eğitici olarak Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hüdaverdi Adam'ın görev aldığı toplam 36 saatlik bir evlilik okulu gerçekleştirilmiştir. Söz konusu programın içeriğini; aile olma kavramı, aile tipleri, anne baba tutumları, aile içi çatışma, ailede problem çözme becerisi, aile içi şiddet, aile içi iletişim, ailede mutsuzluk nedenleri, ailede mutlu olma sanatı, ailede mutluluğu etkileyen faktörler, ailede sorumluluk ve ailede boşanma etkileri konuları oluşturmuştur (www.webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/03/28/435009.asp, 08.11.2007). Araştırmacı tarafından Halk Eğitim Merkezi Müdürü Recep Ali Küçük ile yapılan 12.11.2007 tarihli telefon görüşmesinde; ilgili programa yaklaşık 200 kişinin katıldığı, çoğunluğu evli çiftlerin oluşturduğu öğrenilmiştir.

24 Nisan 2007 tarihinde Zeytinburnu Belediyesi'nin bir alt birimi olarak açılan Aile ve Kadın Destek Merkezi (AKDEM) tarafından 21 Ekim-11 Kasım 2007 tarihleri arasında, nişanlı ve evli çiftlere yönelik olarak gerçekleştirilen evlilik eğitimi programında alan uzmanlarınca; aile olmanın önemi, evlilik kararı verirken dikkat edilmesi gereken hususlar, aile içi iletişim, kendini tanıma, kadın ve erkek hastalıkları, olası sorunlar, anne-baba olmak ve aile hukuku konuları anlatılmıştır (www.zeytinburnu.com.tr/akdem/egitimler/aile_ici_egitimler.cfm, 28.12.2007).

Eskişehir'de Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı 80.yıl Zehra Kemal Aksoylu Toplum Merkezi'nde 15.11.2007-24.01.2008 tarihleri arasında 36 kadının katılımıyla "Evlilik okulu" adı altında bir kurs açılmıştır. Söz konusu kursta insanlar niçin evlenir, evliliğe hazırlık, tanışma ve eş seçimi, evlilik psikolojisi ve ruh sağlığı, evlilikte iletişim, eleştiri, çatışmalar ve sorun çözme yöntemleri, evlilikte mutluluğun püf noktaları, evlilikte cinsellik ve korkular, anne baba olmaya hazırlık, akraba evliliği ve boşanmalar konularında bilgi verilmiştir (www.hurriyet.com.tr/kadin/7724673.asp, 27.11.2007).

İlgili evlilik okulu uygulamalarının yanısıra, ortak amacı eşlere iletişim ve problem çözme becerilerini öğretmek olan evlilik ilişkisini geliştirme programları kapsamında Sevim tarafından transaksiyonel analize dayalı bir eğitim programı geliştirilmiş ve yedi oturumdan oluşan söz konusu programın evli çiftlerin evlilik doyumu, ego durumları ve yükleme odağı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma yapılmıştır. Evli bireylerle yapılan çalışma sonucunda evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin çatışma ve evlilik doyum düzeylerini etkilemediği, ego durumlarından da yalnızca yetişkin ego durumunu etkilediği görülmüştür (Sevim, 1996, 9, 53, 74). Bununla birlikte Ersanlı ve Kalkan tarafından 28 çifte uygulanan ve on oturumdan oluşan evlilik ilişkisini geliştirme programının evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerine olumlu yönde etkileri olduğu saptanmış ve programa katılan bireylerin evlilik uyum düzeylerinde anlamlı bir yükselme görülmüştür (Ersanlı ve Kalkan, 2008, 29).

Yukarıda bahsi geçen kurumlar dışında, bazı psikolojik danışmanlık ve danışmanlık merkezleri tarafından da evlilik okulu adı altında bazı uygulamalara yer verilmektedir. Bunlar arasında Pozitif Performans Enstitüsü, Danışman Psikolojik Hizmetler Evlilik ve Terapi Merkezi, Evlilik ve Aile Terapisi Merkezi ve Panel Eğitim ve Danışmanlık Merkezi sayılabilir.

Evlilik ve Aile Terapisi Merkezi tarafından öncelikle bireylerin kendilerini ve birlikte oldukları kişiyi daha gerçekçi değerlendirmeleri ve tanımları amacıyla verilen evlilik eğitimi; iletişim kurma, duygusal yakınlık, evlilikte empati, kendini tanıma, duyguları paylaşma, dürtü kontrolü, kişilik farklılıklarına hazırlıklı olma, kişiliklere saygı duyulması, karşı cinsi tanıma, bekarlık döneminden evliliğe geçiş, kendi sorumluluklarını bilme, problem çözebilme, beklentilerin açıkça konuşulması, iş ve özel yaşamın dengelenmesi, evlilikte sağlıklı cinsel yaşam, evlilikte bütçe düzenlemesi, evlilikte işbölümü, eşlerin aileleri ile ilişkiler, anne-babalık, sağlık ve koruyucu sağlıkla ilgili temel bilgileri kapsamaktadır (www.evlilikterapisimerkezi.com/EvlilikEitimiProgramnaKatln.html, 28.12.2007).

Araştırmacı tarafından Danışman Psikolojik Hizmetler Evlilik ve Terapi Merkezi Uzman Psikoloğu Alanur Özalp ile 03.12.2007 tarihinde telefon görüşmesi yapılmış ve ilgili tarafından gerçekleştirilen evlilik okulu uygulamasının eğitimden çok, sorunların çözümüne yönelik grup terapisi niteliğinde olduğu, katılımcıların ağırlıklı olarak kadınlardan oluştuğu ve evlilikte beklentiler, ailelerle ilişkiler, sorunların fark edilmesi ve çözümü, evlilikte gizlilik, çocuklarla ilgili kaygılar ve korkular, cinsellikteki tabular, korkular ve kaygılar konuları üzerinde durulduğu öğrenilmiştir.

Pozitif Performans Enstitüsü'nden, gerçekleştirdikleri "Evlilik Öncesi ift Eğitimi Programı"na ilişkin bilgi alınamamıştır.

Araştırmacı tarafından Panel Eğitim ve Danışmanlık Merkezi kurucusu Saffet Dağdeviren ile 03.12.2007 tarihinde yapılan görüşme neticesinde; iki günlük evlilik eğitimi seminerlerinin içeriğinin belirlenmesinde ilgilinin kişisel deneyimleri ile katılımcıların görüşlerinin etkili olduğu, katılımcıların ağırlıklı olarak evli kadınlardan oluştuğu ve seminerlerde insanı tanımak, evlilikte önceliklerin değişmesi, evlilikte diyalog, ortak sorumluluk alanları, aile yaşamında özgürlük sınırları, iş ve aile hayatında denge, evlilikte dinleme ve anlama sanatı, evlilikte günü yaşamak, değişmek için kararlı olmak, aile vizyonu ve temel değerler, evlilikte cinsellik, çatışma yönetimi, evlilikte kıskanılığın sınırları, anne-baba olmak ve uzun evliliklerin sırrı konuları üzerinde durulduğu öğrenilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama yöntemi ve araçları ile toplanan verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; boşanmış kişilerin deneyimlerine dayalı olarak, evlilik eğitimine olan gereksinimi saptamayı amaçlayan ve değişkenlerin tekil olarak incelenmesinin yanı sıra araştırmanın temel değişkenleri açısından ilişkilerin de incelendiği tarama modelinde bir araştırma niteliğindedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evrenini, Türkiye’de Aile Mahkemelerince haklarındaki boşanma kararı kesinleşmiş kişiler oluşturmaktadır. Ancak Türkiye genelinde haklarında boşanma kararı kesinleşmiş tüm yetişkinlere ulaşmanın zaman ve maliyet açısından güçlüğü nedeniyle Ankara’da ikamet eden boşanmış kişiler çalışma (ulaşılabilir) evreni olarak alınmıştır. Çalışmada, anılan evrenden seçkisiz örneklem alınması planlanmıştır.

Ancak boşanmış kişilerin mahkeme kayıtlarındaki adres ve telefon bilgilerinin güncel verileri içermemesi, Adliyelerce boşanmış kişilerin isim ve adres bilgilerinin gizli tutulması ve kişilerin özel yaşamlarını, özellikle boşanma gibi yakın çevrelerini de ilgilendiren ve kendilerini yeni bir toplumsal statü içerisine sokan bir olayın ayrıntılarını tanımadıkları kişilerle paylaşmaktan imtina etmeleri ve evren listesinin (çerçevesinin) oluşturulamaması nedeniyle seçkisiz bir örneklem seçilememiştir.

Çalışmada, bir amaçsal örnekleme yöntemi olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi, araştırma için öngörülen özelliklere sahip, ulaşılabilir gözlem birimlerinin belirlenmesini gerektirir. Araştırmacıların ekonomik, kontrol ve zaman gibi sınırlılıkları nedeniyle tercih ettikleri (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008, 80) ve evrende olması olası çeşitlilik, zenginlik, farklılık ve aykırılıkların araştırmaya dahil edilerek bütüncül bir resim elde edilmesinin amaçlandığı bir örneklemedir (Goetz ve Lecompte, 1984'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2000, 68). Çalışmada örnekleme için temel alınan ölçüt, kişinin hakkındaki boşanma kararının kesinleşmiş olmasıdır. Araştırmacı örneklemini, iş çevresini kullanarak ve gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturmuştur. Ulaşılan kişi sayısı toplam 92'dir.

Araştırmaya katılan 92 boşanmış kişiye ait demografik özellikler Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	58	37
	Erkek	34	63
	Toplam	92	100
Yaş (Yıl)	30 ve altı	15	16,3
	31-35	23	25
	36-40	25	27,2
	41 ve üstü	29	31,5
	Toplam	92	100
Meslek (Sektöre göre)	Eğitim	14	15,2
	Finans	14	15,2
	Hizmet	19	20,7
	İnşaat	3	3,3
	Kamu	6	6,5
	Serbest	12	13
	Çalışmayan	11	12
	Diğer	9	9,8
	Cevapsız	4	4,3
	Toplam	92	100

Değişken	Grup	f	%
Eğitim	İlköğretim	20	21,7
	Lise	24	26,1
	Yükseköğretim	48	52,2
	Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların %63'ü kadın, %37'si erkek, yarısından çoğunun (%58,7) yaşı 36 ve üzeridir. %20,7'si hizmet, %15,2'si finans ve %15,2'si eğitim sektöründe çalışan katılımcıların yarısından çoğu (%52,2) yükseköğretim mezunudur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Çoktan seçmeli sorulardan oluşan anket formunun birinci bölümünde katılımcıların evlilikleri dönemindeki toplumsal durumlarını ve hukuki boşanma nedenlerini saptamaya yönelik tanımlayıcı sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise; katılımcıların evlilik kararlarını etkileyen etmenleri, gerçek boşanma nedenlerini ve evlilik eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerini saptamaya yönelik sorular yer almıştır.

Anket formunun ikinci bölümünün geliştirilmesinde, araştırma için genel bir çerçeve oluşturan kaynaklardan yararlanılmıştır. Anket taslağı, görüşlerini almak üzere Ankara Üniversitesi öğretim üyelerine* sunulmuştur. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda ankete son biçimi verilmiştir.

* Görüşüne başvuru alan öğretim üyeleri; Prof. Dr. Rifat Miser, Prof. Dr. Meral Uysal, Prof. Dr. Ali Balci, Prof. Dr. Mine Tan, Doç. Dr. Yasemin Kepenekçi, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir, Yrd. Doç. Dr. Seher Aydemir Sevim, Öğr. Gör. Fevziye Sayılan ve Arş Gör. Ahmet Yıldız'dır.

Geliştirilen ve uzmanların görüşleri alınarak son biçimi verilen anket formları, müvekkilleriyle görüşebileceklerini belirten üç avukat, boşanmış danışanlarından anket formunu doldurmalarını isteyebileceklerini ifade eden bir psikolojik danışmanlık merkezi ve görev yaptıkları okullarda anket formunu dağıtabileceklerini belirten üç öğretmene ve gönüllü olarak anket formunu yanıtlamayı talep edenlere elden iletilmiş, Mülkiyeliler Birliği Ankara grubu ile yine talep edenlere mail yoluyla gönderilmiştir. Araştırmacı tarafından 01 Ağustos 2007 – 01 Kasım 2007 tarihleri arasında uygulanmış olan anketlerin 26 adedi, doğrudan araştırmacının mail adresine gönderilmiştir. Kalan kısmı; ilgili avukatlar, psikolojik danışmanlık merkezi yetkilisi, öğretmenler ve anket formunu yanıtlamayı gönüllü olarak talep edenlerden kapalı zarflar içerisinde elden teslim alınmıştır.

Kişilerin kendilerini rahat hissedebilmeleri ve güven duyabilmeleri için, anket formlarının kapalı zarflar içerisinde güven duyacakları kişiler aracılığıyla ve gönüllülük esasına dayalı olarak dağıtımını tercih edilmiştir. Dağıtılan toplam 110 anketin 92 adedi yanıtlanmıştır. Anket formlarının geri dönüş oranı %83,6'dır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve SPSS (Statistical Package Program for Social Sciences) istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın betimsel düzeydeki sorularının yorumlanabilmesi amacıyla frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Çalışmada; boşanmanın evlilikten beklentileri farklılaştırma durumu ve cinsiyet ve eğitim değişkenleri ile evlilik eğiminin gerekliliğine ilişkin görüşler arasında ilişki olup olmadığı ki-kare testi ile incelenmiştir.

Ki-kare testi, kategorik, süreksiz iki değişken arasındaki ilişkiyi inceler. Testin sonuçlarının yorumlanabilmesi için, beklenen değeri beşten küçük olan kategori sayısının, toplam kategori sayısının %20'sini aşmaması ve tüm kategorilerde beklenen değerin 1'den büyük olması gerekir (Büyüköztürk, 2007, 145). Bu nedenle, söz konusu sayıltıların karşılandığı durumlarda test sonuçları yorumlanmış, karşılanmadığı 2x2'lik (sd=1) tablolarda Fisher'in tam olasılık testi sonuçlarına göre yorum yapılmış, diğer durumlarda (sd≥2) yalnızca çapraz tablo üzerinden betimlemelere gidilmiştir.

BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, evlilik eğitimi gereksinimine ilişkin bulgular ve bulgulara ait yorumlar yer almaktadır.

Katılımcıların Evlilikleri Dönemindeki Toplumsal Durumları

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlilikleri dönemindeki toplumsal durumlarında; katılımcıların evlenme yaşları, eski eşleriyle aralarındaki yaş farkı, evlenme yaşlarına ilişkin değerlendirmeleri, katılımcıların ve eski eşlerinin boşanma tarihi itibarıyla eğitim düzeyleri, yükseköğretim mezunu katılımcıların eski eşlerinin eğitim düzeyleri, katılımcıların eski eşleriyle evli kalma süreleri, çocuk sahibi olma durumları, kendilerinin ve eski eşlerinin çalışma durumları ve ailelerindeki boşanma durumu ele alınmıştır.

Katılımcıların Evlenme Yaşları

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlenme yaşlarının frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Katılımcıların Evlenme Yaşları

Yaş	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
19 ve altı	11	19	4	11,8	15	16,3
20-24	21	36,2	7	20,6	28	30,4
25-29	21	36,2	14	41,2	35	38,1
30 ve üstü	5	8,6	8	23,5	13	14,1
Cevapsız	0	0	1	2,9	1	1,1
Toplam	58	100	34	100	92	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlenme yaşları incelendiğinde; kadınların %72,4'ü ve erkeklerin %61,8'i olmak üzere katılımcıların yarısından fazlasının (%68,5) 20-29 yaşları arasında evlendikleri, dolayısıyla 20'li yaşların evlenmenin en çok görüldüğü yaşlar olduğu görülmektedir. 20'li yaşların altındaki veya üstündeki yaşlarda evlenen kadın ve erkeklerin oranı arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Yaklaşık her 5 kadından biri 20 yaşın altında evlenirken, her 5 erkekten biri 29 yaşın üstünde evlenmektedir. Kadınların üçte birinden fazlasının (%36,2) 20-24 yaşları arasında, erkeklerin çoğunluğunun ise (%41,2) 25-29 yaşları arasında evlendikleri saptanmıştır. Araştırma sonuçları, Türkiye'nin 2006 yılı evlenme istatistikleriyle paralellik göstermektedir. 2006 yılı itibariyle Türkiye'deki evlenme istatistiklerine göre; 2006 yılı içerisinde evlenen 636.121 çiftten erkeklerin çoğu (%41,5) 25-29 yaşları arasında, kadınların çoğu (%40) 20-24 yaşları arasında olmak üzere, hem kadınların (%61,8), hem de erkeklerin çoğu (%73,2) 20'li yaşlarında evlenmişlerdir. Yaklaşık her 4 erkekten biri 29 yaşın üstünde evlenirken, her 4 kadından biri 20 yaşın altında evlenmiştir (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 14.01.2008).

Katılımcıların Eski Eşleriyle Aralarındaki Yaş Farkı

Katılımcıların eski eşleriyle aralarındaki yaş farkına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 3'te gösterilmiştir.

Çizelge 3. Katılımcıların Eski Eşleriyle Aralarındaki Yaş Farkı

Yaş Farkı															
Erkeğin Yaşı Büyük						Kadının Yaşı Büyük				Yaşları Eşit		Cevapsız		Toplam	
5 Yıl ve Altı		6-10 Yıl		11 Yıl ve Üstü		5 Yıl ve Altı									
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
51	55,4	17	18,5	4	4,3	10	10,9	8	8,7	2	2,2	92	100		

Çizelge 3 incelendiğinde; katılımcıların eski eşleriyle aralarındaki yaş farkının ağırlıklı olarak, %66,3 ile 5 yıl ve beşin altında olduğu görülmektedir. Eski eşleriyle aralarındaki yaş farkı 5 yıl ve beşin altında olan 51 katılımcıda erkeğin yaşı büyük iken, her on evlilikten birinde kadının yaşı büyüktür. Erkek ve kadın arasındaki yaş farkı ile evlilik oranları arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Tarafların arasındaki yaş farkı arttıkça, aralarındaki evlilik oranı azalmaktadır. Arıkan'ın araştırmasında da, araştırma kapsamına giren 500 kişinin %45,8'i, eşler arasındaki yaş farkının beş yaştan az olması gerektiğini düşünmektedirler (1996, 64, 102).

Araştırma sonuçları, Türkiye'nin 2006 yılı evlenme istatistikleriyle de paralellik göstermektedir. 2006 yılında ilk kez evlenen erkek ve kadınlar arasındaki ortalama yaş farkı 3,3'tür. Yaş farkına göre evlenme istatistikleri incelendiğinde; erkeğin yaşı büyük olmak üzere aralarındaki yaş farkı 1-5 yıl olanların evlenme oranı %46,4 ile ilk sırada yer almaktadır (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 14.01.2008).

Erkeklerin evlenme yaşlarının, kadınlarınkinden daha büyük olmasında eğitim, askerlik ve iş arama süreleri etkili olmaktadır. Toplumumuzda genel eğilim, erkeklerin belirli bir düzeyde eğitim gördükten, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir (Arıkan, 1992, 86).

Katılımcıların Evlenme Yaşlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlenme yaşlarına ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Katılımcıların Evlenme Yaşlarıyla İlgili Değerlendirmeleri

Evlenme Yaşı Hakkındaki Görüş	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Erken	36	62,1	20	58,9	56	60,9
Zamanında	18	31	10	29,4	28	30,4
Geç Bir Yaş	1	1,7	1	2,9	2	2,1
Diğer	1	1,7	2	5,9	3	3,3
Cevapsız	2	3,5	1	2,9	3	3,3
Toplam	58	100	34	100	92	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerden kadınların %62,1'i ve erkeklerin %58,9'u olmak üzere, katılımcıların toplam %60,9'u evlenme yaşlarını erken bulmaktadırlar. Evlenme yaşlarını erken bulanlar genel olarak; evliliğin sorumluluğunu taşıyabilecek yaşta olmadıklarını, hayatı ve insanları yeterince tanımadıklarını, yeterli tecrübeye sahip olmadıklarını, kişiliklerinin tam oturmadığını, dolayısıyla büyüklerinden daha kolay etkilendiklerini ve sağlıklı kararlar alamadıklarını ve evliliğe hazır olmadıklarını belirtmişlerdir. Geç yaşta evlendiklerini belirten iki katılımcıdan erkek olanı 43, kadın olanı 30 yaşında evlenmiştir. Erkek katılımcı evlenme yaşını çocuk yapma açısından geç bulduğunu, kadın katılımcı evlenme yaşını yaş ilerledikçe hoşgörü azaldığı için geç bulduğunu belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen 3 katılımcı, evlilikte yaşın önemli olmadığını ifade etmişlerdir.

Araştırma bulguları, bu alanda yapılmış bazı araştırmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Uyar tarafından Ekim 1997 ile Şubat 1999 ayları arasında, Ankara'da yaşayan kanuni olarak boşanmış 52 kadın ve 33 erkek üzerinde gerçekleştirilmiş olan araştırma sonuçlarına göre; erkeklerin %36,4'ü, kadınların %69,2'si evlenme yaşlarını erken bulmaktadırlar (1999, 36). Evlenme yaşının erken bulunması, kadınlarda erkeklere göre daha fazladır. Bu durumda, ülkemizde erkeklerin ortalama evlenme yaşlarının kadınlardan yüksek olmasının ve erkeklerin genellikle askerlik ve iş bulma sonrası evlenmelerinin etkisi olduğu düşünülebilir. Arıkan'ın araştırmasında da, araştırma kapsamına girenlerin %64,4'ü eşlerin çocuk denecek kadar küçük yaşta evlenmelerini boşanma açısından riskli bulduklarını

belirtmişlerdir (1996, 70). 20 yaşın altında yapılan evliliklerde ortaya çıkan herhangi bir stres kaynağı, daha kolay boşanmaya neden olabilmekte, yaş ilerledikçe boşanma oranı azalmaktadır (Arıkan, 1992, 31; Kunz ve England, 1988, 122).

Araştırma bulguları, yaşın evlilik üzerindeki etkisinin ya da evlenme yaşının öneminin, evlilik öncesinde gerçekleştirilecek bir eğitim programında üzerinde özellikle durulacak konular arasında yer alabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Boşanma Tarihi İtibariyle Eğitim Düzeyleri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, boşandıkları tarih itibariyle eğitim düzeylerinin ne olduğuna ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

Katılımcıların Eğitim Düzeyleri (Boşanma Tarihi İtibariyle)	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar Değil	0	0	0	0	0	0
İlköğretim	13	22,4	7	20,6	20	21,7
Ortaöğretim	14	24,1	10	29,4	24	26,1
Yükseköğretim	31	53,5	17	50	48	52,2
Cevapsız	0	0	0	0	0	0
Toplam	58	100	34	100	92	100

Çizelge 5 incelendiğinde; kadınların yarısından çoğunun (%53,5), erkeklerin ise yarısının (%50) yükseköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin yükseköğretim mezunu olan yarısından fazlasını, %26,1 ile ortaöğretim mezunu olanlar izlemektedir.

Katılımcıların, boşanma tarihi itibarıyla eski eşlerinin eğitim düzeylerinin ne olduğuna ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 6. Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri

Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri (Boşanma Tarihi İtibarıyla)	Kadınların Eski Eşlerinin		Erkeklerin Eski Eşlerinin		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar Değil	1	1,7	0	0	1	1,1
İlköğretim	11	19	10	29,4	21	22,8
Ortaöğretim	11	19	9	26,5	20	21,7
Yükseköğretim	31	53,5	12	35,3	43	46,8
Cevapsız	4	6,8	3	8,8	7	7,6
Toplam	58	100	34	100	92	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşlerinin eğitim düzeyleri, katılımcıların eğitim düzeyleri ile paralellik göstermektedir. Kadınların eski eşlerinin %53,5'inin, erkeklerin eski eşlerinin %35,3'ünün yükseköğretim mezunu oldukları görülmektedir.

Evlenecek kişilerin eğitim düzeylerinin evliliğe etkisine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Özkan'a göre eğitim düzeyi arttıkça eşler, geçimsizliklerini daha kolay açığa vurabilmektedirler (1989, 70). Arıkan ise eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin evliliklerinin daha dengeli olduğunu belirtmektedir (1992, 31). Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin çoğu (%52,2) yükseköğretim mezunu olup, araştırma bulguları Özkan'ın görüşleriyle paralellik taşımaktadır.

Yükseköğretim Mezunu Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri

Araştırma kapsamına giren yükseköğretim mezunu boşanmış kişilerin eski eşlerinin eğitim düzeylerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 7'de gösterilmiştir.

Çizelge 7. Yükseköğretim Mezunu Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri

Yükseköğretim Mezunu Katılımcıların Eski Eşlerinin Eğitim Düzeyleri (Boşanma Tarihi İtibariyle)	Kadınların Eski Eşlerinin		Erkeklerin Eski Eşlerinin		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
İlköğretim	0	0	2	11,8	2	4,2
Ortaöğretim	2	6,5	3	17,6	5	10,4
Yükseköğretim	27	87	11	64,7	38	79,2
Cevapsız	2	6,5	1	5,9	3	6,2
Toplam	31	100	17	100	48	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin yarısından fazlasını (%52,2) oluşturan ve yükseköğretim mezunu olan katılımcıların eski eşlerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde; kadınların eski eşlerinin %87'sinin, erkeklerin eski eşlerinin %64,7'sinin yükseköğretim mezunu oldukları, dolayısıyla eşler arasında eğitim düzeyi açısından dikkate değer bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Araştırma bulguları desteklememekle birlikte, bu alanda yapılmış olan bazı araştırmalarda eşlerin eğitim düzeylerinin yanı sıra, eşler arasındaki eğitim düzeyi farklarının da evliliklerde önem taşıdığı ortaya konmuştur. Arıkan'ın araştırmasında; eşlerin eğitim durumlarının birbirinden çok farklı olmasının, evlilikleri boşanma tehlikesiyle karşı karşıya bırakan bir durum olduğu saptanmıştır (1996, 64). Özkan'ın çeşitli yaş gruplarından ve mesleklerden 100 boşanmış eş üzerinde yapmış olduğu anket sonuçlarına göre de; kendisi yüksek okul, eşi ilköğretim mezunu olanların temel boşanma sebebi eğitim düzeyi farkıdır. Söz konusu eşlerden erkekler, eşlerinin kendilerini anlamadıklarını ve toplumda onları küçük düşürdüklerini ifade etmişlerdir (1989, 70).

Katılımcıların Eski Eşleriyle Evli Kalma Süreleri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, eski eşleriyle evli kaldıkları süreye ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 8'de gösterilmiştir.

Çizelge 8. Katılımcıların Evli Kalma Süreleri

Eski Eşle Evli Kalma Süresi	f	%
1 Yıdan Az	8	8,7
1-5 Yıl	36	39,1
6-10 Yıl	23	25
10 Yıdan Çok	25	27,2
<i>Toplam</i>	92	100

Katılımcıların eski eşleriyle evli kalma süreleri incelendiğinde; boşanmaların yarıya yakınının (%47,8) ilk 5 yıl içerisinde gerçekleştiği, boşanmalarda evli kalma süresi açısından son sırayı %8,7 ile 1 yıldan az evli kalanların aldığı saptanmıştır.

2006 yılı boşanma istatistiklerine göre; Türkiye’de boşanmaların %38,4’ü evliliğin ilk beş yılı içinde meydana gelmekte ve evli kalma süresine göre boşanmalarda ilk sırayı almaktadır. (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 14.01.2008). Aynı durum 2005, 2004 ve 2003 istatistiklerinde de söz konusudur (TÜİK, 2006, 7, 43, 79).

Türkiye’deki istatistiklerle paralellik taşıyan araştırma bulguları, evliliklerde ilk yılların önemini ve evlilik öncesinde gerçekleştirilecek bir evlilik eğitimi programının içeriğinde evliliğin ilk yıllarında karşılaşılabilecek sorunlar ve çözüm yolları ya da yeni evli çiftlerin yaşadıkları süreçlerin yer almasının evliliklere olumlu katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumları

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşlerinden olan çocuklarının sayısına ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 9'da gösterilmiştir.

Çizelge 9. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumları

Eski Eşten Olan Çocuk Sayısı	f	%
0	36	39,1
1	34	36,9
2	19	20,7
3	1	1,1
4 veya daha fazla	2	2,2
<i>Toplam</i>	92	100

Çizelge 9 incelendiğinde; katılımcıların %39,1'inin çocuk sahibi olmadıkları, %36,9'unun ise 1 çocuk sahibi oldukları görülmektedir. 3 veya daha fazla çocuk sahibi olanların oranı ise yalnızca %3,3'tür. Boşanmaların %76'sının 1 çocuk sahibi olan ya da çocuksuz ailelerde meydana geldiği saptanmıştır. Bu durum, çocuk sayısı ile boşanma arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulguları, Arıkan ve Özkan'ın araştırmalarıyla paralellik göstermektedir. Arıkan tarafından Ankara'daki tüm Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yoksul oldukları gerekçesiyle başvurarak ekonomik yardım alan 161 boşanmış kadın üzerinde yapılmış olan araştırmada, katılımcıların çoğunluğu (%42,9), çocuksuz veya az çocukludur (1992, 82). Özkan'ın araştırmasında da, katılımcıların %32'sinin çocuksuz, %32'sinin 1 çocuk sahibi oldukları saptanmıştır (1989, 130). Çocukların varlığı, boşanmalarda caydırıcı ya da önleyici olabilmektedir (Levinger, 1970, 117, Bilin, 1983, 201). Çünkü çocukların varlığı, boşanma durumunda bundan sadece yetişkin bireylerin değil, çocukların da zarar göreceği endişesini

doğurmakta ve eşleri birbirlerine karşı daha anlayışlı ve fedakar hale getirmektedir (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 114).

Öte yandan çocukların boşanmayı hızlandırabileceğini ileri sürenler de vardır. Buna göre evlilik öncesi, evlenir evlenmez veya istenmeden doğan çocuklar, evlilikte dengesizliğe ve boşanmaya yol açabilir (Cutright, 1971'den aktaran Arıkan, 1992, 32).

Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Çalışma Durumları

Katılımcıların, evli oldukları dönemde çalışıp çalışmadıklarına ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 10'da gösterilmiştir.

Çizelge 10. Katılımcıların Evlilikleri Dönemindeki Çalışma Durumları

Katılımcıların Çalışma Durumları	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çalışan	43	74,1	32	94,1	75	81,5
Çalışmayan	15	25,9	2	5,9	17	18,5
Toplam	58	100	34	100	92	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin %81,5'inin çalıştığı saptanmıştır. Çizelge 10 incelendiğinde; erkeklerin tamamına yakınının (%94,1) çalıştığı, çalışan kadınların oranının da oldukça yüksek olduğu (%74,1) görülmektedir.

Araştırma bulguları literatürle de paralellik göstermektedir. Booth ve White'a göre kadının çalışması ile evlilik dengesizliği ve boşanma arasında doğru yönde bir ilişki vardır ve eşleri çalışıyor olsa da olmasa da, çalışan kadınlar boşanmayı düşünmeye daha yatkındırlar (1980, 611). Kadınların ekonomik bağımsızlığa kavuşmaları, tatmin edici olmayan evlilikleri daha kolay sonlandırma gücüne sahip olmalarını sağlamaktadır (Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1994, 11).

Boşanma ile kadının çalışması arasında doğru yönde bir ilişki bulunması ve araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çoğunun evlilikleri döneminde çalışıyor olmaları, evlilik eğitimi programının içeriğinde evlilik ve iş yaşamı konusunun yer almasının evliliklere olumlu katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların eski eşlerinin, evlilikleri dönemindeki çalışma durumlarının frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 11’de gösterilmiştir.

Çizelge 11. Katılımcıların Eski Eşlerinin Çalışma Durumları

Katılımcıların Eski Eşlerinin Çalışma Durumları	Kadınların Eski Eşleri		Erkeklerin Eski Eşleri		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çalışan	54	93,1	13	38,2	67	72,8
Çalışmayan	4	6,9	21	61,8	25	27,2
Toplam	58	100	34	100	92	100

Çizelge 11 incelendiğinde, katılımcılardan kadınların eski eşlerinin çoğunun (%93,1) çalıştığı, erkeklerin eski eşlerinin çoğunun ise (%61,8) çalışmadığı görülmektedir. Bu durumda, evlenecek olan yetişkin bir erkekte toplumsal olarak aranan ilk özelliklerden birisinin çalışıyor ve para kazanıyor olmasının rolü büyüktür.

Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Ailelerindeki Boşanma Durumu

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, kendilerinin veya eski eşlerinin ailelerinde boşanmış kişi olup olmadığına ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 12’de gösterilmiştir.

Çizelge 12. Katılımcıların ve Eski Eşlerinin Ailelerindeki Boşanma Durumu

Değişken	Grup	f	%
Katılımcıların Kardeşlerindeki Boşanma Durumu	Kardeşlerinde Boşanma Olan	27	29,3
	Kardeşlerinde Boşanma Olmayan	56	60,9
	Kardeşi Olmayan	9	9,8
	Toplam	92	100
Katılımcıların Anne Babalarındaki Boşanma Durumu	Anne Babasında Boşanma Olan	9	9,8
	Anne Babasında Boşanma Olmayan	83	90,2
	Toplam	92	100
Katılımcıların Eski Eşlerinin Anne Babalarındaki Boşanma Durumu	Anne Babasında Boşanma Olan	18	19,6
	Anne Babasında Boşanma Olmayan	73	79,3
	Cevapsız	1	1,1
	Toplam	92	100

Katılımcıların ve eski eşlerinin ailelerindeki boşanma durumunu gösteren Çizelge 12 incelendiğinde; katılımcıların ve eski eşlerinin çoğunun ailelerinde boşanma olmadığı, anne babasında boşanma olan katılımcıların oranının %9,8, anne babasında boşanma olan eski eşlerin oranının ise %19,6 olduğu görülmektedir. Ailelerin boşanma durumunda, katılımcıların boşanmış kardeşleri %29,3 ile en yüksek orana sahiptir. Boşanma ile katılımcıların ve eski eşlerinin ailelerinin boşanma durumları arasında dikkate değer bir bağlantı saptanmamıştır.

Araştırma bulgularının aksine Pope ve Mueller, boşanmış ebeveynin çocuklarının da boşanma eğiliminde olduklarını ileri sürmektedirler (1976, 57).

Katılımcıların Evlilik Kararlarını Etkileyen Etmenler

Katılımcıların evlilik kararlarını etkileyen etmenlerde; araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşleriyle tanışma ve evlenme biçimleri, ailelerin eski eşler hakkındaki tepkileri, katılımcıların eski eşleriyle evlilik öncesi tanışıklık ve nişanlılık süreleri ve bu süreleri yeterli bulma

durumları, katılımcıların eski eşlerini tercih nedenleri, yeni eşlerinde/eş adaylarında eski eşlerini tercih etmelerine neden olan özellikleri arayıp aramama durumları, eski eşleriyle evlenme nedenleri, eski eşleri hakkında evlendikten sonraki düşünceleri, eski eşte evlenmeden önce beğenilmeyen ancak değişmesi umut edilen özellikler, evlilikten beklentiler ve boşanmanın evlilikten beklentileri farklılaştırma durumu ele alınmıştır.

Katılımcıların Eski Eşleriyle Tanışma Biçimleri

Araştırmanın veri toplama aracı olan anket sorularını yanıtlayan boşanmış kişilerin, eski eşleriyle tanışma biçimlerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 13'te gösterilmiştir.

Çizelge 13. Katılımcıların Eski Eşleriyle Tanışma Biçimleri

Tanışma Biçimi	f	%
Akraba	8	8,7
Sınıf Arkadaşı	6	6,5
Komşu	4	4,3
İş Çevresinden	11	12
Arkadaş Çevresinden	23	25
Tesadüfen	15	16,3
Görücü Usulüyle	21	22,9
Diğer	4	4,3
Toplam	92	100

Çizelge 13 incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık %75'inin görücü usulü dışında tanıştıkları ve tanışma biçiminde ilk sırayı %25 ile arkadaş çevresinin aldığı görülmektedir.

Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Biçimleri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşleriyle evlenme biçimlerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 14'te gösterilmiştir.

Çizelge 14. Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Biçimi

Evlenme Biçimi	f	%
Flört Ederek	63	68,5
Flört Etmeksizin	23	25
Diğer	5	5,4
Cevapsız	1	1,1
Toplam	92	100

Çizelge 14 incelendiğinde; katılımcıların çoğunun (68,5) flört ederek evlendikleri görülmektedir. Flört dönemi evlilik kararının alınmasında, eşlerin birbirlerini tanımaları açısından önemli bir dönemdir. Araştırma bulgularıyla paralellik taşıyan Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılan Boşanma Sebepleri Araştırması sonuçlarına göre de, görüşülen toplam 722 kişinin %55,6'sı flört ederek ve anlaşarak evlenmişlerdir (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 109).

Katılımcıların çoğunun görücü usulü dışında tanışmış ve flört ederek evlenmiş olmalarına rağmen boşanmaları, evlilik kararının alınmasında tanışma ve evlenme biçiminden çok, tanışıklık ve flört süresinin önemli olmasından ve evlilik öncesi tanışıklık süresi içerisinde değerlendirilebilecek flört ve nişanlılık süresinin eş adayını tanıma ve evlilik kararının daha sağlıklı alınmasında oldukça etkili olmasından kaynaklanabilir.

Katılımcıların Ailelerinin Eski Eşleri Hakkındaki Tepkileri

Araştırma kapsamına giren boşanmış ve eşlerini kendileri seçmiş olan kişilerin ailelerinin, eski eşleri hakkındaki değerlendirmelerinin ne olduğuna ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 15'te gösterilmiştir.

Çizelge 15. Katılımcıların Ailelerinin Eski Eşleri Hakkındaki Tepkileri

Değişken	Ailelerin Tepkisi	f	%
Eşlerini Kendileri Seçmiş Olanlar (n=77)	Uygun Bulan Aileler	38	49,3
	Uygun Bulmayan Aileler	10	13
	Uygun Bulmayıp, Çocukları Seçtiği İçin Kabul Etmek Durumunda Kalan Aileler	25	32,5
	Diğer	4	5,2
	Toplam	77	100 (83,7)
Eşlerini Kendileri Seçmemiş Olanlar		15	16,3
	Toplam	92	100

Katılımcıların ailelerinin, ilgililerin eski eşleri hakkındaki tepkilerini gösteren Çizelge 15'e göre; eski eşlerini kendileri seçen katılımcıların yaklaşık yarısının (%45,5) ailesi eski eşi uygun bulmazken, yine yaklaşık yarısının (%49,3) ailesi eski eşi uygun bulmuştur. Ailelerinin eski eşlerini uygun bulmadığını işaretleyenler, ailelerinin uygun bulmama gerekçeleri olarak; eski eşin belli bir işinin olmamasını, okulunu bitirmemesini, yaşının küçük olduğunu düşünmelerini, eski eşin kişiliğini beğenmemelerini, eski eşi yeterince tanımadığını düşünmelerini ve aile yapılarının uymamasını belirtmişlerdir. Evlenecek kişilerin ailelerinin evliliğe ilişkin düşünceleri evlilik ilişkisinin niteliğini etkileyebilmektedir. Ailelerin onaylaması, mutlu bir evlilik yapma olasılığını arttırmaktadır (Arıkan, 1992, 89). Arıkan tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre de; görüşülen toplam 500 kişinin %45,8'i, aile büyükleri istememesine rağmen evlenilmesini, evlilikler açısından bir tehlike olarak görmektedirler (1996, 65). Bununla birlikte Sencer; kentte, aile karşısında bağımsızlığını sağlamış olan bireylerin, ailenin eğilim ve yönlendirmelerinden etkilenmekle birlikte evlilik konusunda daha özgür kalabildiklerini belirtmektedir (1979, 494). Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların %32,5'inin ailesinin eski eşi uygun bulmadıkları halde, çocukları seçtiği için kabul etmek zorunda kaldıkları dikkate alındığında, araştırma bulgularının Sencer'in görüşüyle paralellik taşıdığı görülmektedir.

Katılımcıların Evlilik Öncesi Tanışıklık ve Nişanlılık Süreleri ve Bu Süreyi Yeterli Bulma Durumları

Katılımcıların evlilik öncesi tanışıklık ve nişanlılık sürelerine ve bu süreyi yeterli bulup bulmadıklarına ilişkin sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 16'da gösterilmiştir.

Çizelge 16. Katılımcıların Evlilik Öncesi Tanışıklık ve Nişanlılık Süreleri ve Bu Süreyi Yeterli Bulma Durumları

Değişken	Grup	f	%
Evlilik Öncesi Tanışıklık Süresi	1 Yıldan Az	48	52,2
	1-2 Yıl	21	22,8
	3-4 Yıl	12	13
	5 Yıldan Fazla	10	10,9
	Cevapsız	1	1,1
	Toplam	92	100
Katılımcıların Tanışıklık Sürelerini Yeterli Bulma Durumları	Yeterli	34	36,9
	Yeterli Değil	57	62
	Cevapsız	1	1,1
	Toplam	92	100
Nişanlılık Süresi	1 Yıldan Az	68	73,9
	1-2 Yıl	21	22,8
	3-4 Yıl	0	0
	5 Yıldan Fazla	1	1,1
	Cevapsız	2	2,2
	Toplam	92	100
Katılımcıların Nişanlılık Sürelerini Yeterli Bulma Durumları	Yeterli	34	36,9
	Yeterli Değil	56	60,9
	Cevapsız	2	2,2
	Toplam	92	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlilik öncesi tanışıklık süreleri ve bu süreyi yeterli bulma durumları incelendiğinde; katılımcıların %52,2'sinin evlilik öncesi tanışıklık sürelerinin, %73,9'unun da nişanlılık sürelerinin 1 yıldan az olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla katılımcıların çoğu tanışıklıklarının ilk yılında evlenmişlerdir ve tanışıklık süresi uzadıkça evlenme

oranı azalmaktadır. Katılımcıların %62'sinin evlilik öncesi tanışıklık sürelerini, %60,9'unun ise nişanlılık sürelerini yeterli bulmadıkları görülmektedir. Flört ve nişanlılık süresi, eşlerin birbirlerini tanımaları açısından önemli bir dönemdir. Uyar'ın araştırmasında da, araştırma bulgularına paralel olarak, boşanmış kişilerin çoğunda evlilik öncesi tanışıklık süresinin 1 yıldan az olduğu saptanmıştır. Uyar'a göre; eşler, ilk tanışmalarında çoğunlukla olumlu yönlerini karşı tarafa göstermektedirler. Ancak bu olumlu yönlerin kendini beğendirmeye yönelik mi, yoksa sürekli mi olduğunun öğrenilmesi zaman içinde olmaktadır. Tanışıklık süresinin kısa olması, bunu zorlaştırmakta, dolayısıyla evlilik öncesi tanışıklık süresi boşanmada etken olabilmektedir (1999, 47). Araştırma bulgularına göre de boşanan kişilerin çoğunun evlilik öncesi tanışıklık sürelerinin 1 yıldan az olması, evlenecek yetişkinlere yönelik bir evlilik eğitimi programında evlilik öncesi tanışıklık süresi ve eş adaylarının birbirlerini tanımalarının önemi üzerinde durulmasının önemini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların Eski Eşlerini Tercih Nedenleri

Katılımcıların, eski eşlerini tercih nedenlerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 17'de gösterilmiştir.

Çizelge 17. Katılımcıların Eski Eşlerini Tercih Nedenleri

Eski Eşi Tercih Nedeni	f	%
Ekonomik Gücü	5	5,4
Dini İnancı	7	7,6
İyi Huyu	27	29,3
Sosyal Statüsü	13	14,1
Yakışıklılığı-Güzelliği	30	32,6
Akraba Olması	3	3,3
Kişisel Kabiliyetleri	25	27,2
İdeolojik Görüşleri	12	13
Aile Yapılarının Benzer Olması	20	21,7
Eşini Kendisi Seçmeyenler	7	7,6
Diğer	21	22,8

Çizelge 17 incelendiğinde; katılımcıların eski eşlerini tercih nedenlerinin başında %32,6 ile eski eşin yakışıklılığı-güzelliği gelmektedir. Dolayısıyla katılımcıların yaklaşık üçte biri için dış görünüş ilk planda gelmektedir. İkinci sırayı %29,3 ile eski eşin iyi huyu, üçüncü sırayı ise %27,2 ile kişisel kabiliyetleri almaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen 14 katılımcı; çok sevmesini, eski eşini kibar bulmasını, eski eşinin iletişim becerisini, bilgi birikimini, kariyerini, kararlı ve net olmasını, ailesinin çok olumlu olmasını, aynı çevreden oluşlarını ve gençliğini tercih sebebi olarak belirtmişler, kalan 7 katılımcı da mecburiyetten ve evlenmiş olmak için evlendiklerini ifade etmişlerdir. Eş seçiminde öncelikli sebep olarak görülen yakışıklılık-güzellik, hem ailenin sağlıklı yürümesine katkısı olmayan hem de kişisel değer yargılarına göre değişen bir sebeptir. Bu durum boşanmaların bu tür evliliklerde yaygın olması gerçeğini de açıklamaktadır (Aile Araştırma Kurumu, 1998, 111).

Aile Araştırma Kurumu'nun Boşanma Sebepleri Araştırmasında da araştırma bulgularına paralel sonuçlar alınmış, görüşülen kişilerin eski eşleriyle evlenmelerinin öncelikli sebebinde ilk sırayı %30 ile eski eşin yakışıklılığı-güzelliği, ikinci sırayı %21,9 ile aşık olması ve üçüncü sırayı %9,5 ile eski eşin iyi huyunun aldığı saptanmıştır (1998, 112).

2006 yılı Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre ise; halen evli olmayıp evlenmeyi düşünen erkeklerin evlenecekleri kadında aradıkları özelliklerin başında %90,1 ile kendisine aşık olması, %80,8 ile aile yapılarının benzer olması, evlenmeyi düşünen kadınların evlenecekleri erkekte aradıkları özelliklerin başında %95 ile bir işinin olması ve %90,4 ile kendisine aşık olması gelmektedir. Araştırma bulgularına göre ilk sırada yer alan güzellik ve yakışıklılık, ilgili araştırmada erkekler için dördüncü, kadınlar için altıncı sırada yer almaktadır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, TÜİK, 2006, 9).

Katılımcıların Yeni Eşlerinde/Eş Adaylarında Eski Eşlerini Tercih Etmelerine Neden Olan Özellikleri Arayıp Aramama Durumları

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin; yeniden evlenecek ya da evlenmiş olmaları durumunda, eşlerinde ya da eş adaylarında, eski eşlerini tercih etmelerine neden olan özellikleri arayıp aramayacaklarına ilişkin soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 18'de gösterilmiştir.

Çizelge 18. Katılımcıların Yeni Eşlerinde/Eş Adaylarında Eski Eşlerini Tercih Etmelerine Neden Olan Özellikleri Arayıp Aramama Durumları

Yeni Eşte/Eş Adayında Eski Eşi Tercih Etmeye Neden Olan Özellikleri Arayıp Aramama Durumu	f	%
Evet	32	34,8
Hayır	60	65,2
Toplam	92	100

Çizelge 18'den görülebileceği üzere katılımcıların yarısından fazlası (%65,2), yeni eşlerinde/eş adaylarında, eski eşlerini tercih etmelerine neden olan özellikleri aramadıkları/aramayacaklarını belirtmişlerdir. Bu durum, boşanmanın eş seçme kriterlerinde değişikliğe neden olduğunu göstermekte ve eşte aranacak özellikler ile eşi tanımanın evlilik kararı verilmesindeki önemini ortaya koymaktadır. Ancak katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%34,8) eski eşlerinde aradıkları özellikleri yeni eşlerinde/eş adaylarında aradıklarını/arayacaklarını belirtmiş olmaları, kişiyi eşe yaklaştıran başat özelliklerin ötesindeki özelliklerin de boşanmalarda önemli bir etken olabileceğini düşündürmektedir.

Uyar'ın araştırmasında, araştırma kapsamına girenlerin yeniden evlilik düşünseler, eşlerinde arayacakları en önemli özelliğin ne olacağı sorusuna verdikleri yanıtlar arasında ilk üç sırayı dürüstlük, saygılı olması ve aile kavramına bağlı olması almaktadır. Güzellik-yakışıklılık ise %1,2 ile son sırada yer almakta ve araştırma sonuçlarını desteklemektedir (1999, 38).

Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Nedenleri

Katılımcıların eski eşleriyle evlenme nedenlerine ilişkin yanıtlarının frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 19’da gösterilmiştir.

Çizelge 19. Katılımcıların Eski Eşleriyle Evlenme Nedenleri

Eski Eşle Evlenme Nedeni	f	%
Aşık Olma	34	36,9
Aile Baskısı	9	9,8
Çevre Baskısı	9	9,8
Bir Sosyal Çevreye Dahil Olmak	2	2,2
Mantıksal Olarak Uygun Bir Aday Olması	30	32,6
Diğer	8	8,7
<i>Toplam</i>	92	100

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşleriyle evlenme nedenleri arasında ilk sırayı %36,9 ile aşık olmanın, ikinci sırayı ise %32,6 ile mantıksal olarak uygun bir aday olmasının aldığı saptanmıştır. Bir sosyal çevreye dahil olmak %2,2 ile son sırada yer almaktadır. Mantıksal olarak uygun bir aday olduğu için yanıtını veren katılımcıların, eski eşlerini tercih etme nedenlerinin sırasıyla aile yapılarının benzer olması, eski eşin iyi huyu, sosyal statüsü, kişisel kabiliyetleri, ideolojik görüşleri, ekonomik gücü ve dini inancı olduğu tespit edilmiştir. Eski eşleriyle mantıksal olarak uygun bir aday olduğu için evlenenlerin eş tercihlerinde benzer aile yapısına sahip olmanın ilk sırada yer alması, Çizelge 15’te gösterilen ailelerin çoğunun (%49,3) eski eşi uygun bulma durumlarını desteklemektedir.

Araştırma bulguları, bu alanda yapılmış bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik taşımaktadır. Aile Araştırma Kurumu’nun araştırmasında, görüşülen kişilerin eski eşleriyle evlenmelerinin öncelikli nedenleri arasında aşık olma %21,9 ile ikinci sırayı almaktadır (1998, 112). Abalı’nın Sakarya Adliyesi 1. ve 2. Aile Mahkemelerine boşanmak için başvuran toplam 150 gönüllü kadın üzerinde yapmış olduğu araştırmada da, katılımcıların %74’ü evlenme

kararlarında etkili olan faktörün eşlerini sevmeleri olduğunu belirtmişlerdir (2006, 46).

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çoğunun (%69,5) evlenme nedeni olarak aşk ya da mantığı belirtmeleri, evlilik birliğinin sürdürülmesinde aşkın ya da mantığın tek başına yeterli olamayabileceğini, her ikisinin de önem taşıyabileceğini ya da daha fazlasının gerekebileceğini göstermektedir. Evlilik eğitimi programlarında bu hususun üzerinde durulması, evlenecek yetişkinlerin farklı bir bakış açısı kazanmalarında ve evlilik kararını verirken daha fazla kriteri göz önünde bulundurmalarında etkili olabilir.

Katılımcıların Eski Eşleri Hakkında Evlendikten Sonraki Düşünceleri

Katılımcıların, eski eşlerinin özellikleri hakkında evlendikten sonraki düşüncelerinin ne olduğuna ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 20'de gösterilmiştir.

Çizelge 20. Katılımcıların Eski Eşleri Hakkında Evlendikten Sonraki Düşünceleri

Eski Eş Hakkında Evlendikten Sonraki Düşünce	f	%
Eşimi Yanlış Tanıdığımı Anladım	15	16,3
Eşimi Yeterince Tanımamış Olduğumu Anladım	33	35,8
Eşimin Özellikleri Evlendikten Sonra Değişti	24	26,1
Eşimin Özellikleri Evlendikten Sonra Değişmedi	10	10,9
Diğer	10	10,9
Toplam	92	100

Çizelge 20 incelendiğinde; eski eş hakkında evlendikten sonraki düşüncelerinin ne olduğu sorusuna katılımcıların çoğunun, %35,8 gibi bir oranla, eşimi yeterince tanımamış olduğumu anladım yanıtını verdikleri, onları %26,1'lik bir oranla eşimin özellikleri evlendikten sonra değişti yanıtını verenlerin izlediği görülmektedir. Katılımcıların %78,2'sinin eski eşleri hakkındaki görüşleri evlendikten sonra değişmiştir. Çizelge 16'da da görülebileceği üzere, araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin %62'si

evlilik öncesi tanışıklık sürelerini, %60,9'u ise nişanlılık sürelerini yeterli bulmamaktadırlar. Dolayısıyla çoğu katılımcının evlendikten sonra eşlerini yeterince tanımamış olduklarını düşünmelerinin, tanışıklık sürelerinin yeterli olmamasının doğal bir sonucu olduğu anlaşılmakta ve eşi tanımanın evliliğin devamı açısından önemini ortaya koymaktadır.

Aile Araştırma Kurumu'nun araştırmasında da, araştırma kapsamına girenlerin çoğunun (%34,8), eşleri hakkında evlenirken ve şimdiki kanaatleri ile ilgili olarak eşlerini baştan yanlış tanıdıklarını kısa zaman sonra anladıklarını belirtmeleri, söz konusu evliliklerin eşler birbirlerini yeterince tanımadan gerçekleştiğini ve dolayısıyla boşanma ile sonuçlandığını ortaya koymaktadır (1998, 114). Bilen'e göre evliliğin başarısı, göreceli bir yargıdır. Bu yargının olumlu olması, eş seçiminin iyi yapılmış olmasına bağlıdır. İyi eş seçmek ise karşı cinsten kimseleri tanıma olanağına sahip olmaya bağlıdır (Bilen, 1996'dan aktaran Özabacı, 2004, 40).

Katılımcıların Eski Eşlerine Ait Beğenmedikleri ve Değişmesini Umud Ettikleri Özellikler

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, eski eşlerinin evlenmeden önce beğenmedikleri, fakat evlendikten sonra değişir dedikleri özellikleri bulunup bulunmadığına ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 21'de gösterilmiştir.

Çizelge 21. Eski Eşte Değişmesi Umud Edilen Özellik Bulunup Bulunmadığı

Değişken	Grup	f	%
Eski Eşte Evlenmeden Önce Beğenilmeyen, Ancak Evlenince Değişmesi Umud Edilen Özellik Bulunup Bulunmadığı	Evvet	65	70,7
	Hayır	27	29,3
	Toplam	92	100

Araştırma kapsamına giren katılımcıların %70,7'si, eski eşlerinde evlenmeden önce beğenmedikleri, ancak evlenince değişir dedikleri özellik veya özelliklerin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların eski eşlerine ait beğenmedikleri, ancak evlenince değişir dedikleri özelliklerin neler olduğuna ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 22’de gösterilmiştir.

Çizelge 22. Eski Eşe Ait Beğenilmeyen Ancak Evlenince Değişeceği Umut Edilen Özellikler

Eski Eşe Ait Beğenilmeyen Özellik (n=65)	f	%
Alkol Kullanması	7	10,8
Kumar Alışkanlığı	3	4,6
Cimri Olması	7	10,8
Ailesine Aşırı Düşkünlüğü	29	44,6
Çekingen ve Az Konuşur Olması	7	10,8
Aşırı Sosyal Olması	8	12,3
Sorumsuz Olması	33	50,8
Soğuk ve Uzak Olması	15	23,1
İşine Aşırı Düşkünlüğü	3	4,6
Şiddet Kullanması	11	16,9
Diğer	15	23,1

Evlenmeden önce beğenilmeyen ancak evlendikten sonra değişmesi umut edilen özelliklerin başında %50,8’lik bir oranla eski eşin sorumsuz olması, ikinci sırada %44,6 ile ailesine aşırı düşkünlüğü ve üçüncü sırada %23,1 ile soğuk ve uzak olması gelmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyenler, eski eşe ait beğenilmeyen özellik olarak; eski eşin aşırı kıskançlığı, bencilliği, yalan söylemesi, aldatması, hırslı olması, ihmalkârlığı, inatçılığı, ani öfkesi, aşırı harcamada bulunması, şüpheciliği, asosyal oluşu, evine ilgi göstermemesi, objektif olmaması ve özgürlüğüne düşün olmasını belirtmişlerdir. Bu bulgular, katılımcıların eş seçiminde gerçekçi hareket etmediklerini ortaya koymaktadır. Eşin değişmesi beklentisiyle evlenmek, hayal kırıklıklarının yaşanmasına yol açabilmekte ve evliliklerde çatışma kaynağı olabilmektedir.

Kessler, balayının bitmesiyle ilk oluşan romantik körlük kalktığında, farklılıklar ve güçlükler fark edilmeye başladığında, ilişkiye gerçekçi bir boyut geldiğini ifade etmektedir. Bu evre, eşlerin birbirlerinden beklentilerinden

feragat edip gerçekte tanışmaları zamanıdır. Bu evrede farklılıklar açığa çıkar ve eşler gerçek ile zihinlerindeki ideal eş algısı arasındaki ayrımı yapma dönemine girerler. İdeal eş beklentisi ne kadar fazlaysa, hayal kırıklığı da o kadar fazla olmaktadır. Bu evreyi geçemeyen evliliklerde erken yıllarda boşanma gerçekleşmektedir (Kessler 1975'den aktaran Uyar, 1999, 48).

Uyar da araştırmasında, araştırma sonuçlarına paralel sonuçlara ulaşmıştır. Araştırma kapsamına girenlerin %86,5'i, eski eşlerinde beğenmedikleri ancak evlenince değişir dedikleri özellikler bulunduğunu belirtmişlerdir. Değişmesini umut ettikleri özellikler arasında ilk iki sırayı ise eski eşin sorumsuz olması ve anne-babasına aşırı düşkünlüğü almıştır (1999, 36).

Katılımcıların Evlilikten Beklentileri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, eski eşleriyle evlenmeden önce evlilikten beklentilerinin neler olduğu ile yeniden evlenmeleri/evlenecek olmaları halinde evlilikten beklentilerinin neler olduğuna/olacağına ilişkin yanıtlarının frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 23'te gösterilmiştir.

Çizelge 23. Katılımcıların Evlilikten Beklentileri

Evlilikten Beklenti	Eski Eşle		Eski Eşten	
	Evlenmeden Önce		Boşandıktan Sonra	
	f	%	f	%
Sevgi ve Şefkat Gereksinimini Gidermek	46	50	58	63
Hoşlanılan İnsanla Yaşamı Paylaşmak	61	66,3	68	73,9
Yalnızlığı Gidermek	14	15,2	35	38
Çocuk Sahibi Olmak	35	38	24	26,1
Aile Baskısından Kurtulmak	15	16,3	6	6,5
Çevre Baskısından Kurtulmak	12	13	14	15,2
Örf ve Adetlerin Gereğini Yerine Getirmek	10	10,9	1	1,1
Düzenli Bir Cinsel Yaşam	13	14,1	26	28,3
Düzenli Bir Hayat ve Parasal Desteği Sağlamak	16	17,4	25	27,2
Hiçbir Şey	8	8,7	3	3,3
Diğer	3	3,3	11	12

Katılımcıların evlilikten beklentilerine ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; hem eski eşle evlenmeden önce hem de eski eşten boşandıktan sonra, hoşlanılan insanla yaşamı paylaşma beklentisinin ilk sırada yer aldığı, bu beklentiyi sevgi ve şefkat gereksinimini giderme beklentisinin izlediği görülmektedir. Eski eş ile evlenmeden önceki evlilikten beklentiler arasında %38 ile üçüncü sırayı alan çocuk sahibi olmak, boşanma sonrasında yerini yine %38 ile yalnızlığı gidermeye bırakarak altıncı sıraya düşmüş, eski eşle evlilik öncesinde yedinci sırada yer alan düzenli bir cinsel yaşam beklentisi ise boşanma sonrasında %28,4'lük bir oranla dördüncü sıraya yükselmiştir. Çocuk sahibi olmak beklentisinin boşanma sonrasında altıncı sıraya düşmesinde, katılımcıların ilk evliliklerinde çocuk sahibi olmalarının ve ilerleyen yaşlarda yalnızlığı giderme gereksiniminin daha yoğun hissedilmesinin; düzenli bir cinsel yaşam beklentisi oranının artmasında ise toplumumuzda düzenli bir cinsel yaşamın ancak evlilik içinde yaşanmasının genel kabul görmesinin etkisi olabilir. Genel olarak eski eşten boşandıktan sonra, eski eşle evlenmeden öncesine göre oranında artış olan beklentiler, eski eşle evlenmeden önce de baskın olan beklentilerdir. Aile baskısından kurtulmak ve örf ve adetlerin gereğini yerine getirmek beklentilerinin oranındaki azalma ise, deneyim arttıkça evlenmeye zorlayan çevresel etmenlerin başat etkisinin azaldığını göstermektedir.

Katılımcıların çoğunun, eski eşle evlenmeden önce de, eski eşten boşandıktan sonra da evlilikten beklentilerinin olduğu, evlilikten hiçbir şey beklemeyenlerin oranının eski eşle evlenmeden önce %8,7, eski eşten boşandıktan sonra ise %3,3 olduğu saptanmıştır. Beklentilerin gerçekleşmemesi ve hayal kırıklıkları ise evlilikleri çözülme riskiyle karşı karşıya bırakabilmektedir. Bu nedenle beklentilerin gerçekliği evliliklerin devamı açısından oldukça önemlidir ve evlilik eğitimi programlarının içeriğinde yer verilebilecek öncelikli konular arasında sayılabilir.

Kersten de, ilişkilerinde problem yaşayan 49 eşle yaptığı ayrıntılı görüşmeler sonucunda, bireylerin evlilik sorunları açısından üç aşamadan geçtiklerini ve birinci aşamada eşlerin, beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle hayal kırıklığı yaşadıklarını, birbirlerini olumsuz bir şekilde

değerlendirmeye başladıklarını ortaya koymuştur (Kersten, 1990'dan aktaran Sevim, 1996, 5).

Boşanmanın Evlilikten Beklentileri Farklılaştırma Durumu

Katılımcıların, eski eşlerinden boşandıktan sonra yapacakları veya yapmış oldukları evlilikte, beklentilerinin neler olduğuna veya olacağına ilişkin verdikleri yanıtlar doğrultusunda, boşanmanın evlilikten beklentileri farklılaştırma durumu Çizelge 24'te gösterilmiştir.

Çizelge 24. Boşanmanın Evlilikten Beklentileri Farklılaştırma Durumu

Beklenti	Önce	Sonra						Ki-Kare Testi
		Hayır		Evet		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	
Sevgi ve Şefkat Gerekisini Gidermek	Hayır	25	54,3	21	45,7	46	50	$\chi^2=11,94$ Sd=1, p=,001
	Evet	9	19,6	37	80,4	46	50	
	Toplam	34	37	58	63	92	100	
Hoşlanılan İnsanla Yaşamı Paylaşmak	Hayır	12	38,7	19	61,3	31	33,7	$\chi^2=3,86$ Sd=1, p=,049
	Evet	12	19,7	49	80,3	61	66,3	
	Toplam	24	26,1	68	73,9	92	100	
Yalnızlığı Gidermek	Hayır	53	67,9	25	32,1	78	84,8	$\chi^2=7,80$ Sd=1, p=,005
	Evet	4	28,6	10	71,4	14	15,2	
	Toplam	57	62	35	38	92	100	
Çocuk Sahibi Olmak	Hayır	44	77,2	13	22,8	57	62	$\chi^2=0,83$ Sd=1, p=,361
	Evet	24	68,6	11	31,4	35	38	
	Toplam	68	73,9	24	26,1	92	100	
Aile Baskısından Kurtulmak	Hayır	73	94,8	4	5,2	77	83,7	Fisher'in Tam Olasılık Testi, p=,252
	Evet	13	86,7	2	13,3	15	16,3	
	Toplam	86	93,5	6	6,5	92	100	
Çevre Baskısından Kurtulmak	Hayır	69	86,3	11	13,8	80	87	Fisher'in Tam Olasılık Testi, p=,384
	Evet	9	75	3	25	12	13	
	Toplam	78	84,8	14	15,2	92	100	
Örf ve Adetlerin Gereğini Yerine Getirmek	Hayır	81	98,8	1	1,2	82	89,1	Fisher'in Tam Olasılık Testi, p=1
	Evet	10	11	0	0	10	10,9	
	Toplam	91	98,9	1	1,1	92	100	

Çizelge 24'ün devamıdır

Beklenti	Önce	Sonra						Ki-Kare Testi
		Hayır		Evet		Toplam		
		f	%	f	%	f	%	
Düzenli Bir Cinsel Yaşam	Hayır	62	78,5	17	21,5	79	85,9	Fisher'in Tam
	Evet	4	30,8	9	69,2	13	14,1	Olasılık Testi,
	Toplam	66	71,7	26	28,3	92	100	p=,001
Düzenli Bir Hayat ve Parasal Desteği Sağlamak	Hayır	60	78,9	16	21,1	76	82,6	Fisher'in Tam
	Evet	7	43,8	9	56,3	16	17,4	Olasılık Testi,
	Toplam	67	72,8	25	27,2	92	100	p=,010
Hiçbir Şey	Hayır	82	97,6	2	2,4	84	91,3	Fisher'in Tam
	Evet	7	87,5	1	12,5	8	8,7	Olasılık Testi,
	Toplam	89	96,7	3	3,3	92	100	p=,241

Çizelge 24 incelendiğinde; katılımcıların %50'sinin eski eşle evlenmeden önce evlilikten sevgi ve şefkat gereksinimini gidermeyi bekledikleri, boşanma sonrasında bu oranın %63 olduğu görülmektedir. Eski eşle evlenmeden öncesinde evlilikten beklentilerde söz konusu beklentiye işaretlemeyenlerin %45,7'si, yeni evliliklerinde sevgi ve şefkat gereksinimini gidermeyi beklediklerini veya bekleyeceklerini belirtmişlerdir. Boşanmanın sevgi ve şefkat gereksinimini giderme beklentisinde yarattığı farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, $\chi^2(1)=11,94$, $p<0,05$.

Eski eşten boşanma sonrasında, hoşlanılan insanla yaşamı paylaşmak beklentisini işaretlemeyenlerin sayısında %7,6'lık bir azalma, işaretleyenlerin sayısında ise %7,6'lık bir artış olduğu saptanmıştır. Eski eşle evlenmeden önce evlilikten hoşlanılan insanla yaşamı paylaşmayı beklemeyenlerin %61,3'ü, yeni evliliklerinde bu beklentiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların evlilikten hoşlanılan insanla yaşamı paylaşmayı bekleyip beklemediklerine ilişkin verdikleri yanıtlar boşanma sonrasında eski eşle evlenmeden öncesine göre anlamlı farklılık göstermektedir, $\chi^2(1)=3,86$, $p<0,05$.

Eski eşle evlenmeden önce evlilikten yalnızlığını gidermeyi beklediğini işaretleyen katılımcıların oranı %15,2 iken, yeni evliliklerinde yalnızlığı gidermeyi beklediklerini veya bekleyeceklerini belirten katılımcıların oranı %38'dir. Evlilikten yalnızlığı gidermeyi beklemeyeceklerini belirtenlerin oranında, boşanma sonrasında eski eşle evlilik öncesine göre %22,8'lik bir azalma olduğu görülmektedir. Eski eşle evlilikleri öncesinde evlilikten yalnızlığı gidermeyi beklemeyen katılımcıların %32,1'i, boşanma sonrasında bu beklentiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların evlilikten yalnızlığı gidermeyi bekleyip beklemediklerine ilişkin verdikleri yanıtlar, boşanma sonrasında eski eşle evlenmeden öncesine göre anlamlı farklılık göstermektedir, $\chi^2(1)=7,80$, $p<0,05$.

Düzenli bir cinsel yaşam beklentisini işaretleyen katılımcı sayısı, boşanma sonrasında, eski eşle evlenmeden öncesine göre iki kat artış göstermiş ve %14,1 iken %28,3 olmuştur. Eski eşle evlenmeden önce evlilikten düzenli bir cinsel yaşamı beklemeyen katılımcıların %21,5'i, yeni evliliklerinde düzenli bir cinsel yaşamı beklediklerini veya bekleyeceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların evlilikten düzenli bir cinsel yaşamı bekleyip beklemediklerine ilişkin verdikleri yanıtlar, boşanma sonrasında eski eşle evlenmeden öncesine göre anlamlı farklılık göstermektedir, Fisher test, $p<0,05$.

Eski eşten boşanma sonrasında, düzenli bir hayat ve parasal destek beklentisini işaretleyenlerin sayısında %9,8'lik bir artış olduğu saptanmıştır. Eski eşle evlenmeden önce evlilikten düzenli bir hayat ve parasal desteği beklemeyenlerin %21,1'i, yeni evliliklerinde bu beklentiye sahip olduklarını belirtirken, bu beklentiye eski eşle evlenmeden önce sahip olanların %43,8'i yeni evliliklerinde düzenli bir hayat ve parasal desteği beklemediklerini veya beklemeyeceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların evlilikten düzenli bir hayat ve parasal desteği bekleyip beklemediklerine ilişkin verdikleri yanıtlar boşanma sonrasında eski eşle evlenmeden öncesine göre anlamlı farklılık göstermektedir, Fisher test, $p<0,05$.

Boşanmanın çocuk sahibi olmak, aile ya da çevre baskısından kurtulmak ve örf ve adetlerin gereğini yerine getirmek beklentilerinde yarattığı farklılık ,05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Katılımcıların evlilikten hiçbir şey beklememeleri de boşanma sonrasında, eski eşle evlenmeden öncesine göre anlamlı farklılık göstermemektedir, $\chi^2(1)=2,37$, $p>0,05$.

Katılımcıların Hukuki ve Gerçek Boşanma Nedenleri

Katılımcıların hukuki ve gerçek boşanma nedenlerinde; ilgililerin mahkeme kayıtlarında geçen boşanma nedenleri, geçimsizliğin başlangıç dönemi, mahkeme kayıtlarında geçmemekle birlikte evlilik ilişkilerini sonlandırmalarına yol açtığını ifade ettikleri nedenler, söz konusu nedenleri evlenmeden önce fark etme ve önemseme durumları ele alınmıştır.

Katılımcıların Hukuki Boşanma Nedenleri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, mahkeme kayıtlarında geçen boşanma nedenlerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 25'te gösterilmiştir.

Çizelge 25. Katılımcıların Hukuki Boşanma Nedenleri

Hukuki Boşanma Nedeni	f	%
Zina	1	1,1
Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davanış	1	1,1
Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme	0	0
Terk	5	5,4
Akıl Hastalığı	0	0
Evlilik Birliğinin Sarsılması	85	92,4
Toplam	92	100

Katılımcıların hukuki boşanma nedenlerine ilişkin verdikleri yanıtlardan, %92,4'ünün boşanma nedeninin evlilik birliğinin sarsılması olduğu saptanmıştır. Bu sonuç Türkiye genelindeki istatistik sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Boşanma nedeninin %90'ın üzerinde evlilik birliğinin

sarsılması olarak gösterilmesinde, “kol kırılır, yen içinde kalır” anlayışıyla gerçeği açıklamaktan kaçınmanın ve anlaşmalı boşanmalara ilişkin dava dosyalarının tümünde boşanma sebebi olarak “evlilik birliğinin sarsılması”nın gösterilmesinin payı bulunmaktadır. 2006 yılı itibariyle nedene göre boşanmalarda, Türkiye’deki boşanmaların %94,6’sının nedeni evlilik birliğinin sarsılmasıdır (www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=37&ust_id=11, 14.01.2008). Evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşananların, toplam boşananlara oranı; 2000 yılında %94,21, 2001 yılında %95,11, 2002 yılında %93,79, 2003 yılında %95,23, 2004 yılında %95,4 ve 2005 yılında %95,93’tür (TÜİK, 2006, 26, 62, 98).

Geçimsizliğin Başlangıç Dönemi

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, eski eşleriyle aralarındaki geçimsizliğin başlangıç dönemine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 26’da gösterilmiştir.

Çizelge 26. Geçimsizliğin Başlangıç Dönemi

Geçimsizliğin Başlangıç Dönemi	f	%
Evliliğin İlk Günü	15	16,3
Evliliğin İlk Ayları	29	31,5
1-5 Yıl İçinde	36	39,1
6-10 Yıl İçinde	5	5,4
10 Yıl Sonrasında	4	4,4
Cevapsız	3	3,3
Toplam	92	100

Çizelge 26 incelendiğinde; katılımcıların yaklaşık yarısının (%47,8), evliliklerinin ilk gününde ya da aylarında geçimsizlik yaşamaya başladıkları görülmektedir. Geçimsizliklerinin başlangıç dönemine ilişkin olarak, katılımcıların %39,1’i ise 1-5 yıl içinde yanıtını vermişlerdir.

Onur’a göre de evliliğin ilk yılları, en çetin yıllardır ve bu yıllardaki hayal kırıklığı ve karşılıklı toplumsallaşma başarısızlığı erken boşanmaların nedenidir. Evliliğin ilk yıllarındaki sorunlar çoğunlukla yaşam koşulları, maddi

durum, cinsellik, genel uyumsuzluk, anne baba müdahalesi olarak belirlemektedir (2004, 146). Koller, ilk yıllarda boşanmanın büyük ölçüde çiftlerin evlilikten gerçek olmayan beklentileri sonucu ortaya çıktığını belirtmektedir (Koller'den aktaran Onur, 2004, 146).

Türkiye genelinde boşanmaların %38,4'ünün evliliğin ilk beş yılı içinde meydana gelmesi, araştırma sonuçlarına göre de (Çizelge 8) katılımcıların %39,1'inin, 1-5 yıl arasında evli kaldıklarını belirtmeleri, geçimsizliğin ağırlıklı olarak ilk 5 yıl içerisinde başlamasını açıklamaktadır. Evliliklerin ilk yıllarının önemini ortaya koyan bu durum, evlilik eğitimi programının içeriğinde ilk yıllarda yaşanabilecek sorunlar ve çözüm yolları ya da yeni evli çiftlerin yaşadıkları süreçlere yer verilmesinin evliliklere olumlu katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların Gerçek Boşanma Nedenleri

Katılımcıların, mahkeme kayıtlarında geçmeyen gerçek boşanma nedenlerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 27'de gösterilmiştir.

Çizelge 27. Katılımcıların Gerçek Boşanma Nedenleri

Gerçek Boşanma Nedeni	f	%
Parasal Konular	22	23,9
Eşimin Beni Aldatması	15	16,3
Benim Eşimi Aldatmam	7	7,6
Çocuklarla İlgili Problemler	7	7,6
Eşimin Alkol Kumar Alışkanlığı	8	8,7
Eşimin İlgisizliği	43	46,7
Sorunları Paylaşmıyor, Konuşmıyor Olmamız, İletişim Kopukluğu	56	60,9
Kayınvalide, Kayınpeder ya da Akrabalarla İlişkilerin Yarattığı Sorunlar	39	42,4
Cinsel Problemler	21	22,8
Eşimin Bana Şiddet Uygulaması	17	18,5
Benim Fiziksel Sağlık Probleminim	0	0
Eşimin Fiziksel Sağlık Problemi	1	1,1
Benim Ruhsal Sağlık Probleminim	0	0

Çizelge 27'nin devamıdır

Gerçek Boşanma Nedeni	f	%
Eşimin Ruhsal Sağlık Problemi	3	3,3
Eşimin Sorumsuzluğu	41	44,6
Eşimin Kıskançlığı	25	27,2
Benim Kıskançlığım	6	6,5
Eşimle Aramızdaki Sosyo-Kültürel Farklılıklar	22	23,9
Eşimle Aramızdaki Dini Anlayış Farkı	1	1,1
Eşimle Aramızdaki Kişilik Uyuşmazlığı	38	41,3
Eşimin Evlenmeden Önce Bana Yalan Söylemiş Olması	12	13
Eşimin Bana İyi Davranmaması (Hakaret, Tehdit Etmesi, Aşağılaması...vb.)	22	23,9
Yaş Farkı	5	5,4
Eşimin Arkadaşlarına, Ailesine ve Özel Zevklerine Daha Fazla Zaman Ayırması	25	27,2
Eşimin Benim Arkadaşlarıma, Aileme ve Özel Zevklerime Daha Fazla Zaman Ayırdığını Düşünmesi	14	15,2
Diğer	3	3,3

Çizelge 27 incelendiğinde, araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin gerçek boşanma nedeni olarak belirttikleri ilk beş neden sırasıyla; sorunları paylaşmıyor, konuşmıyor olmaları, iletişim kopukluğu (%60,9), eşin ilgisizliği (%46,7), eşin sorumsuzluğu (%44,6), kayınvalide, kayınpeder ya da akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunlar (%42,4) ve eşleri ile aralarındaki kişilik uyumsuzluğudur (%41,3). Çizelge 22'de gösterilen eski eşe ait değişmesi umut edilen özelliklerin başında, eski eşin sorumsuzluğu, ailesine aşırı düşkünlüğü ve soğuk ve uzak olmasının gelmesi, boşanmada da önceliği bu nedenlerin almasını açıklamaktadır. Çoğu katılımcının evlilik öncesi tanışıklık sürelerini yeterli bulmadıkları dikkate alındığında, kişilik uyumsuzluğunun evlendikten sonra fark edilerek boşanma nedeni olması, eş adayını tanımanın önemini evlilik eğitimi konusu olabileceğini ortaya koymaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen üç kişi, boşanma nedeni olarak eski eşin aşırı hırslı olmasını, kendini gerçekleştirme ihtiyacını ve eski eşin ailesine bağımlı bir kişilik oluşunu belirtmişlerdir.

Ülkemizde 2003 yılında yürürlüğe giren Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun ilgili maddeleri gereğince nüfusu

100.000 ve üzerinde olan tüm il ve ilçelerde hızla yaygınlaştırılan aile mahkemelerine, bu kanunun 5. maddesine dayanılarak psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanması öngörülmüştür. Mahkeme gerek gördüğü hallerde, dava dosyasını uzmanlara yönlendirerek davanın esasına göre psiko-sosyal çalışma talebinde bulunabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, boşanma davaları sırasında mesleki bilgi ve becerisini kullanarak ilk olarak tarafların boşanma nedenlerini ortaya koyup aşılabilir bir sorunsu çiftlerin davadan vazgeçmesi yönünde aile danışmanlığı yapmaktadır. Taraflar arasında daha keskin anlaşmazlık ve çatışmalar varsa uzman, ailenin boşanma sürecini en sağlıklı şekilde atlmasına yönelik rehberlik yapmaktadır. Yapılan tüm bu çalışmalar sırasında uzman, gerek duyarsa ev ziyaretleri de gerçekleştirerek, çalışmalarının tamamını mahkemeye sunmak üzere sosyal inceleme formatında raporlaştırmaktadır (www.sosyalhizmetuzmani.org/ailemahkemesi2.htm, 21.02.2008). Araştırmacı tarafından, mahkeme kayıtlarında geçen boşanma nedenlerinin dışında, gerçek boşanma nedenlerine ulaşabilmek amacıyla, Ankara Adliyesi kapsamında olan ve gizlilik kuralları ile etik ilkelere uygun olarak temin edilen boşanma davası dosyalarına ait toplam 25 rapor incelenmiştir. İncelenen raporlardan gerçek boşanma nedenlerinde ilk beş sırayı; kayınvalide-kayınpeder sorunları (%48), ekonomik sıkıntılar (%38), cinsel problemler (%28), eşin sorumsuzluğu (%26) ile eşler arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar (%26) ve eşin şiddet uygulaması (%22) ile eşin kıskançlığı (%22) aldığı saptanmıştır. Söz konusu nedenler, araştırma bulgularında da geçen boşanma nedenleri arasında yer almakta, özellikle kayınvalide ve kayınpeder sorunları ile eşin sorumsuzluğu ilk beş sırada yer almaları açısından, araştırma sonuçlarıyla paralellik taşımaktadır.

Araştırma bulguları, gerçek boşanma nedenlerini ortaya koymaya yönelik olarak yapılmış çeşitli araştırma sonuçlarıyla paralellik taşımaktadır. 2006 yılı Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre, eş ile sorun yaşanan konuların başında %34,8 ile ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklar gelmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, TÜİK, 2006, 14). Abalı'nın araştırmasında, katılımcıların boşanma nedenleri olarak belirttikleri hususların başında %25,3 ile eşin ilgisizliği ve yine %25,3 ile eşin kötü alışkanlıkları

gelmektedir (2006, 51). Uyar tarafından yapılmış olan araştırmada, tarafların boşanmaların en önemli nedeni olarak belirttikleri sorun alanlarından ilk beşi kadınlar için sırasıyla eşinin kendisini aldatıyor olması, sorunları paylaşamıyor, konuşamıyor olmaları, kayınvalide, kayınpeder sorunları, eşinin ilgisizliği ve cinsel problemler; erkekler için ise sırasıyla aralarında sevgi ve saygının kalmaması, sorunları paylaşamıyor, konuşamıyor olmaları, kayınvalide, kayınpeder sorunları, eşinin sürekli kıskanıp kontrol altında tutması ve eşinin kendisini aldatıyor olmasıdır. Ortak sorunlarda iletişim kopukluğu, boşanmanın en önemli nedenleri arasında sayılabilir (1999, 40). Arıkan'a göre eşler arasında genel olarak en fazla anlaşmazlık, aileyi ilgilendiren önemli konularda (çocuk, akrabalar, harcamalar vb.) çıkmaktadır ve Arıkan'ın araştırmasında sohbet etme konusunda olumsuz yanıt verenler, görüşülenlerin yaklaşık yarısıdır (1992, 95). Söz konusu sonuçlar, araştırma bulgularıyla paralellik taşımakla birlikte, eşin kötü alışkanlıkları, aldatma, cinsel problemler ve eşin kıskançlığı katılımcılar tarafından ilk beş neden arasında sayılmamıştır.

Araştırma bulguları ile boşanma nedenlerinin tespitine yönelik çeşitli araştırma sonuçları, boşanma nedenleri arasında ilk sıralarda sayılan iletişim becerileri ve çatışma çözüm yöntemleri, evlilikte ailelerle ilişkiler, evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, çocuk ve evliliğe yansımaları ve cinsel problemlere ilişkin konuların evliliklerde ilişkinin devamı açısından son derece önemli olduğunu, dolayısıyla bir evlilik eğitimi programının içeriğinde yer alabileceğini göstermektedir.

Boşanma Nedenlerinin Evlilik Öncesinde Fark Edilmesi

Katılımcıların, boşanma nedenlerini evlenmeden önce fark edip etmediklerine ilişkin soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 28'de verilmiştir.

Çizelge 28. Boşanma Nedenlerinin Evlilik Öncesinde Fark Edilme Durumu

Değişken	Grup	f	%
Boşanma Nedenlerinin Evlenmeden Önce Fark Edilme Durumu	Evet	51	55,4
	Hayır	41	44,6
	Toplam	92	100

Çizelge 28 incelendiğinde; araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin yarısından fazlasının (%55,4), boşanmalarına neden olan hususları evlenmeden önce fark ettikleri görülmektedir. Bu durum, eşin değişeceği umudunun taşınmasına ya da sorunların önemsenmemesine yol açan duyguların ağır basmasından, objektif davranılamamasından ve evlilik kararının söz konusu beklenti ve yoğun duyguların etkisiyle alınmasından kaynaklanabilir.

Evlenmeden Önce Fark Edilen Ancak Önemsenmeyen ya da Değişeceğine İnanılan Boşanma Nedenleri

Boşanma nedenlerini evlenmeden önce fark ettiklerini belirten katılımcıların, boşanma nedenlerinden hangilerini evlenmeden önce fark ettikleri ancak önemsemedikleri ya da değişeceğine inandıklarına ilişkin soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 29'da gösterilmiştir.

Çizelge 29. Evlenmeden Önce Fark Edilen Ancak Önemsenmeyen ya da Değişeceğine İnanılan Boşanma Nedenleri

Fark Edildiği Halde Önemsenmeyen ya da Değişeceğine İnanılan Boşanma Nedeni (n=51)	f	%
Parasal Konular	7	13,7
Eşimin Alkol-Kumar Alışkanlığı	7	13,7
Eşimin İlgisizliği	3	5,9
Sorunları Paylaşmıyor, Konuşmıyor Olmamız, İletişim Kopukluğu	10	19,6

Çizelge 29'un devamıdır

Fark Edildiği Halde Önemsenmeyen ya da Değişeceğine İnanılan Boşanma Nedeni (n=51)	f	%
Kayınvalide, Kayınpeder ya da Akrabalarla İlişkilerin Yarattığı Sorunlar	13	25,5
Cinsel Problemler	1	2
Eşimin Bana Şiddet Uygulaması	5	9,8
Eşimin Sorumsuzluğu	19	37,3
Eşimin Kıskançlığı	12	23,5
Eşimle Aramızdaki Sosyo-Kültürel Farklılıklar	5	9,8
Eşimle Aramızdaki Kişilik Uyuşmazlığı	5	9,8
Eşimin Evlenmeden Önce Bana Yalan Söylemiş Olması	5	9,8
Eşimin Bana İyi Davranmaması (Hakaret, Tehdit Etmesi, Aşağılaması...vb.)	1	2
Yaş Farkı	1	2
Eşimin Arkadaşlarına, Ailesine ve Özel Zevklerine Daha Fazla Zaman Ayırması	8	15,7
Eşimin Benim Arkadaşlarıma, Aileme ve Özel Zevklerime Daha Fazla Zaman Ayırdığını Düşünmesi	4	7,8
Diğer	1	2

Çizelge 29 incelendiğinde; evlenmeden önce fark edilen, ancak daha sonra boşanma nedeni olarak gösterilen hususların başında %37,3 ile eşin sorumsuzluğunun geldiği görülmektedir. Eşin sorumsuzluğunu, %25,5 ile kayınvalide, kayınpeder ya da akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunlar, %23,5 ile eşin kıskançlığı ve %19,6 ile sorunları paylaşamıyor, konuşamıyor olmaları, iletişim kopukluğu izlemektedir. Boşanma nedenleri arasında ilk beş sırada yer alan sorunların paylaşamıyor, konuşulamıyor olması ile iletişim kopukluğu, eşin sorumsuzluğu ve kayınvalide, kayınpeder ya da akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunların, katılımcılar tarafından evlenmeden önce fark edilme oranları da yine ilk beş sırada yer almaktadır. Bu durum, evlilik kararının alınmasında eş adayını tanımanın önemini ve evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışların evlilik eğitimi programında ele alınmasının evliliklere olumlu katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların evlilik eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerinde; araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlilikleri öncesinde evlilik eğitimi alma durumları, evlilik eğitiminin evliliğe etkisine ilişkin görüşleri ve evlilik eğitiminin kapsamına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Katılımcıların Evlilikleri Öncesinde Evlilik Eğitimi Alma Durumları

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşleriyle evlenmeden önce evliliğe ilişkin herhangi bir eğitim alıp almadıklarına ilişkin soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 30'da gösterilmiştir.

Çizelge 30. Katılımcıların Evlilikleri Öncesinde Evlilik Eğitimi Alma Durumları

Değişken	Grup	f	%
Katılımcıların Evlilik Öncesinde Evlilik Eğitimi Alma Durumları	Evet	1	1,1
	Hayır	91	98,9
	Toplam	92	100

Çizelge 30 incelendiğinde; katılımcılardan yalnızca birinin evlilik öncesinde evliliğe ilişkin eğitim aldığı görülmektedir. İlgili katılımcı, evlenmeden önce etkili iletişim becerileri eğitimi aldığını belirtmiştir. Eğitim alınmamasında, ülkemizde evlilik okulu ya da evlilik eğitiminin yaygın bir uygulama olmamasının etkisi bulunmaktadır.

Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Evliliğe Etkisine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların evlilik eğitiminin evliliğe etkisine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 31'de gösterilmiştir.

Çizelge 31. Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Evliliğe Etkisine İlişkin Görüşleri

Değişken	Grup	f	%	
Katılımcıların Evlenmeden Önce Eğitim Almaları Durumunda, Sorunlarını Daha Kolay Çözüp Çözemeyeceklerine İlişkin Görüşleri	Evet	37	40,2	
	Hayır	17	18,5	
	Belki	38	41,3	
	Toplam	92	100	
Evlenecek Yetişkinlerin Evlilik Eğitimi Almalarının Evliliklere Olumlu Etki Sağlayıp Sağlamayacağı	Evet	76	82,6	
	Hayır	4	4,3	
	Belki	12	13,1	
	Toplam	92	100	
Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Fayda (n=88)	Eş Seçiminde Daha Sağlıklı Kararlar Alınmasına Katkıda Bulunur	36	40,9	
	Evlilikte Yaşanabilecek Sorun Alanlarına İlişkin Farkındalık Kazandırır	39	44,3	
	Evlilikte Yaşanabilecek Sorunların Çözümlerine İlişkin Fikir Verir	46	52,3	
	Evlilik Kararının Daha Bilinçli Alınmasına Yardımcı Olur	32	36,4	
	Diğer	2	2,3	
	Fayda Sağlamaz	4	4,3	

Çizelge 31 incelendiğinde; evlenmeden önce eğitim almaları durumunda sorunlarını daha kolay çözüp çözemeyeceklerine ilişkin soruya katılımcıların %40,2'sinin evet, %41,3'ünün belki yanıtını vermiş oldukları, dolayısıyla katılımcıların %81,5 gibi büyük bir çoğunluğunun evlilik eğitiminin sorunlarının çözümüne olumlu etkisinin olabileceğini düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakını (%95,7), evlenecek yetişkinlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklerine olumlu etki sağlayabileceğini düşünmekte, dolayısıyla evlilik eğitimi tavsiye etmektedirler.

Evlilik eğitiminin sağlayacağı faydaya ilişkin olarak katılımcıların yarısından çoğu (%52,3), evlilik eğitiminin evlilikte yaşanabilecek sorunların çözümlerine ilişkin fikir vereceğini belirtmişlerdir. Söz konuyu faydayı, %44,3 ile evlilikte yaşanabilecek sorun alanlarına ilişkin farkındalık kazandıracağı

izlemektedir. Görüldüğü üzere katılımcılar, daha sağlıklı evlilikler kurulması ve evliliklerin sağlıklı yürütülmesi için, evliliklerde yaşanabilecek sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin farkındalık kazanmanın önemine inanmaktadırlar. Katılımcıların tamamına yakını, evlilik eğitiminin evlilik kararına, evliliğe ve eş seçimine ilişkin farkındalık düzeyini arttıracak yönünde görüşler ileri sürmüşlerdir.

Evlenecek çiftlerin evlilik konusunda bilgilenmeleri, evlilik okulu gibi programlara çiftlerin birlikte katılmaları, daha sağlıklı kararlar verilmesini sağlayacaktır (İlgar, 2004, 237). Arıkan'ın araştırmasında da araştırma bulgularına paralel sonuçlara ulaşılmış ve boşanmaları önleme yollarına ilişkin olarak görüşülenlerin yarıdan çoğu halkın genel eğitim düzeyinin yükseltilmesini, Aile ve Kadın Danışma Merkezleri gibi evlilikte kriz durumlarında yol gösterip destek olabilecek kuruluşların açılmasını, yaygınlaştırılmasını, halkın evlilikte başarılı olabilmesi için eğitilmesini gerekli gördüklerini belirtmişlerdir (1996, 257).

Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Kapsamına İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, evlilik öncesinde hangi konu ya da konularda eğitim verilmesi gerektiğine ilişkin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımı Çizelge 32'de gösterilmiştir.

Çizelge 32. Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Kapsamına İlişkin Görüşleri

Evlilik Eğitiminin Kapsamı	f	%
Evlenecek Çiftlerin Birbirlerini Tanımalarının Önemi	57	62
Evliliği Olumsuz Etkileyebilecek Alışkanlıkları Tutum ve Davranışlar	49	53,3
Evlilikte Ailelerle İlişkiler	48	52,2
Etkili İletişim Becerileri	47	51,1
Çatışma Çözüm Yöntemleri	45	48,9
Evlilikten ve Eşten Beklentilerin Evlilik Birliğine Yansımaları	42	45,7
Evlilikte Güç, Denge ve Uyum	40	43,5
Evlilikte Cinsel Yaşam ve Cinsel Sorunlar	38	41,3
Ailenin Önemi ve Fonksiyonları	34	37,0
Yeni Evli Çiftlerin Yaşadıkları Süreçler	29	31,5

Çizelge 32'nin devamıdır

Evlilik Eğitiminin Kapsamı	f	%
Çocuk Yapma Kararı ve Evliliğe Yansımaları	28	30,4
Evlilik ve İş Yaşamı	27	29,3
Harcama Alışkanlıkları ve Evliliğe Etkileri	27	29,3
Evliliğe Hazırlık Aşamasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Yolları	26	28,3
Evlilikte Yaşanan Sorunlara İlişkin Olarak Başvurulacak Uzman ve Danışma Birimleri	24	26,1
Çocuk Yetiştirme Konusundaki Anlayış Farklılığının Evliliğe Yansımaları	22	23,9
Geçim Sıkıntısının Evliliğe Etkileri	19	20,7
Diğer	3	3,3

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, evlilik eğitiminin hangi konu ya da konuları içermesi gerektiğine ilişkin soruya verdikleri yanıtlardan; katılımcıların sorun yaşamış oldukları ve boşanma nedenleri arasında saydıkları hususlarla ilgili konuların evlilik öncesinde verilebilecek eğitimlerin içeriğinde bulunması gerektiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların yarısından çoğunun evlilik eğitimi kapsamında yer alması gerektiğini düşündükleri konular sırasıyla; evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi (%62), evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışlar (%53,3), evlilikte ailelerle ilişkiler (%52,2) ve etkili iletişim becerileridir (%51,1). Bu konuları, %48,9 ile çatışma çözüm yöntemleri izlemektedir. Geçim sıkıntısının evliliğe etkileri ise %20,7 ile son sırada yer almaktadır. Çizelge 27'den görülebileceği gibi parasal konular, boşanma nedenleri arasında da ilk sıralarda değildir. Ancak bu durum, araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerden kadınların %74,1'inin, erkeklerin de %94,1'inin eski eşleriyle evlilikleri döneminde çalışıyor olmalarından kaynaklanabilir. Katılımcıların eski eşleri ile evlilik öncesi tanışıklık sürelerini yeterli bulmamaları ve belirttikleri gerçek boşanma nedenlerinde ilk sıraları iletişim kopukluğu, eşin ilgisizliği ve sorumsuzluğu ile kayınvalide-kayınpeder ve akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunların alması, evlilik eğitiminin kapsamında öncelikle yer almasını istedikleri konularla paralellik taşımaktadır.

Eğitimin Evliliğe Etkisine İlişkin Görüşlerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması

Eğitimin evliliğe etkisine ilişkin görüşleri almak amacıyla katılımcılara iki soru yöneltilmiştir. Birincisi boşanmayla sonuçlanan kendi evliliklerine, diğeri ise genel anlamda evliliğe ilişkindir.

Katılımcıların Eğitim Almış Olsalardı Evliliklerine İlişkin Sorunlarını Daha Kolay Çözüp Çözemeyeceklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması

Katılımcıların evlenmeden önce eğitim almış olsalardı sorunlarını daha kolay çözüp çözemeyeceklerine ilişkin görüşlerinin cinsiyet ve eğitim düzeyine göre karşılaştırması Çizelge 33'te gösterilmiştir.

Çizelge 33. Katılımcıların Eğitim Almış Olsalardı Evliliklerine İlişkin Sorunlarını Daha Kolay Çözüp Çözemeyeceklerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması

Değişken	Grup	Evet		Hayır		Belki		Toplam		Ki-Kare Test
		f	%	f	%	f	%	f	%	
Cinsiyet	Kadın	22	37,9	12	20,7	24	41,4	58	100	$\chi^2=0,62$ sd=2, p=,734
	Erkek	15	44,1	5	14,7	14	41,2	34	100	
	Toplam	37	40,2	17	18,5	38	41,3	92	100	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	10	50	5	25	5	25	20	100	-
	Lise	8	33,3	4	16,7	12	50	24	100	
	Yüksek	19	39,6	8	16,7	21	43,7	48	100	
	Toplam	37	40,2	17	18,5	38	41,3	92	100	

Araştırma kapsamına giren kadın katılımcıların %37,9'u, erkek katılımcıların ise %44,1'i evlenmeden önce eğitim almaları durumunda, sorunlarını daha kolay çözeceklerini belirtmişlerdir. Bu duruma belki yanıtı verenler, kadınlarda %41,4, erkeklerde %41,2'dir. Kadınların ve erkeklerin

çoğunun evlenmeden önce eğitim almış olmaları halinde, sorunlarını daha kolay çözebileceklerini düşündükleri görülmektedir.

Katılımcıların eğitim almaları durumunda sorunlarını daha kolay çözüp çözemeyeceklerine ilişkin soruya verdikleri yanıtlar, cinsiyete göre farklılaşmamaktadır, $\chi^2(2)=0,62$, $p>0,05$. Hem erkekler hem de kadınların çoğunluğu eğitimin olumlu etkisi olabileceği görüşünde olmakla birlikte, araştırma sonuçlarına göre evlenmeden önce eğitim almaları durumunda, sorunlarını daha kolay çözeceklerine inanan kadınların oranı, erkeklerden daha yüksektir. Türkiye’de gerçekleştirilen sınırlı sayıdaki evlilik okulu kurslarının çoğunda da araştırma sonuçlarına paralel olarak, katılımcılar ağırlıklı olarak bayanlardan oluşmaktadır. Eskişehir 80.yıl Zehra Kemal Aksoylu Toplum Merkezi’nde gerçekleştirilmiş olan evlilik okulu kursuna 36 kadın katılmıştır (www.hurriyet.com.tr/kadin/7724673.asp, 27.11.2007). Sakarya’nın Karasu ilçesi Halk Eğitim Merkezi’nde yapılan evlilik okulu kursuna yine çoğunlukla genç kızlar katılmıştır (www.webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/03/28/435009.asp, 28.11.2007). Saffet Dağdeviren ile 03.12.2007 tarihinde yapılan görüşmede, ilgili tarafından verilen evlilik okulu seminerlerinde de katılımcıların ağırlıklı olarak bayanlardan oluştuğu öğrenilmiştir.

Çizelge 33 incelendiğinde; eğitim almış olsalardı sorunlarını daha kolay çözüp çözemeyecekleri sorusuna evet yanıtını veren 37 katılımcı arasında yükseköğretim mezunu olanların, eğitim almış olmaları durumunda evliliklerinde yaşadıkları sorunları daha kolay çözeceklerine inanma düzeylerinin (19 katılımcı-%51,4), ilköğretim ve lise mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim alma durumunda sorunlarını daha kolay çözebileceklerini düşünerek belki yanıtını veren lise mezunları (%50) ve yükseköğretim mezunları (%43,7), söz konusu soruya evet yanıtını veren lise ve yükseköğretim mezunlarından daha fazladır.

Katılımcıların Evlenecek Yetişkinlerin Evlilik Eğitimi Almalarının Evliliklere Olumlu Etki Sağlayıp Sağlamayacağına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Karşılaştırması

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin, evlenecek yetişkinlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklere olumlu etki sağlayıp sağlamayacağına ilişkin görüşlerinin cinsiyet ve eğitim düzeyine göre karşılaştırması Çizelge 34'te gösterilmiştir.

Çizelge 34. Evlenecek Yetişkinlerin Evlilik Eğitimi Almalarının Evliliklere Olumlu Etki Sağlayıp Sağlamayacağına İlişkin Görüşlerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması

Değişken	Grup	Evet		Hayır		Belki		Toplam		Ki-Kare Test
		f	%	f	%	f	%	f	%	
Cinsiyet	Kadın	47	81	4	6,9	7	12,1	58	100	-
	Erkek	29	85,3	0	0	5	14,7	34	100	
	Toplam	76	82,6	4	4,3	12	13,1	92	100	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	15	75	2	10	3	15	20	100	-
	Lise	19	79,2	1	4,1	4	16,7	24	100	
	Yüksek	42	87,5	1	2,1	5	10,4	48	100	
	Toplam	76	82,6	4	4,3	12	13,1	92	100	

Çizelge 34 incelendiğinde; erkek ve kadın katılımcıların çoğunun evlilik eğitiminin evliliklere olumlu etki sağlayacağını düşündükleri, evlilik eğitiminin evliliklere olumlu etki sağlamayacağına inananların kadınlarda yalnızca %6,9, erkeklerde ise %0 olduğu görülmektedir. Evlilik eğitiminin evliliklere olumlu etki sağlayacağı düşüncesi, ilköğretim (%75), lise (%79,2) ve yükseköğretim (%87,5) mezunlarında da ağırlıktadır. Evlenmeden önce eğitim almaları durumunda sorunlarını daha kolay çözeceklerini düşünen yükseköğretim mezunlarının oranı ilköğretim ve lise mezunlarından daha yüksek olduğu gibi, evlenecek yetişkinlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklere olumlu etki sağlayacağına inanan katılımcılar arasında da yükseköğretim mezunları ağırlıktadır.

Katılımcıların Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Faydaya İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması

Katılımcıların, evlilik eğitiminin sağlayacağı faydaya ilişkin görüşlerinin cinsiyet ve eğitim düzeyine göre karşılaştırması Çizelge 35'te gösterilmiştir.

Çizelge 35. Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Faydaya İlişkin Görüşlerin Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırması

Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Fayda	Değişken	Grup	Hayır		Evet		Toplam		Ki-Kare Test
			f	%	f	%	f	%	
Eş Seçiminde Daha Sağlıklı Kararlar Alınmasına Katkıda Bulunur	Cinsiyet	Kadın	37	63,8	21	36,2	58	100	$\chi^2=0,56$ sd=1, p=,453
		Erkek	19	55,9	15	44,1	34	100	
		Toplam	56	60,9	36	39,1	92	100	
Evlilikte Yaşanabilecek Sorun Alanlarına İlişkin Farkındalık Kazandı	Eğitim Düzeyi	İlköğretim	8	40	12	60	20	100	$\chi^2=5,72$ sd=2, p=,057
		Lise	18	75	6	25	24	100	
		Yüksek	30	62,5	18	37,5	48	100	
		Toplam	56	60,9	36	39,1	92	100	
Evlilikte Yaşanabilecek Sorunların Çözümlerine İlişkin Fikir Verir	Cinsiyet	Kadın	31	53,4	27	46,6	58	100	$\chi^2=1,11$ sd=1, p=,292
		Erkek	22	64,7	12	35,3	34	100	
		Toplam	53	57,6	39	42,4	92	100	
Evlilikte Yaşanabilecek Sorunların Çözümlerine İlişkin Fikir Verir	Eğitim Düzeyi	İlköğretim	18	90	2	10	20	100	$\chi^2=11,43$ sd=2, p=,003
		Lise	13	54,2	11	45,8	24	100	
		Yüksek	22	45,8	26	54,2	48	100	
		Toplam	53	57,6	39	42,4	92	100	
Evlilikte Yaşanabilecek Sorunların Çözümlerine İlişkin Fikir Verir	Cinsiyet	Kadın	29	50	29	50	58	100	$\chi^2=0,00$ sd=1, p=1,000
		Erkek	17	50	17	50	34	100	
		Toplam	46	50	46	50	92	100	
Evlilikte Yaşanabilecek Sorunların Çözümlerine İlişkin Fikir Verir	Eğitim Düzeyi	İlköğretim	14	70	6	30	20	100	$\chi^2=5,45$ sd=2, p=,066
		Lise	13	54,2	11	45,8	24	100	
		Yüksek	19	39,6	29	60,4	48	100	
		Toplam	46	50	46	50	92	100	

Çizelge 35'in devamıdır

Evlilik Eğitiminin Sağlayacağı Fayda	Değişken	Grup	Hayır		Evet		Toplam		Ki-Kare Test
			f	%	f	%	f	%	
Evlilik Kararının Daha Bilinçli Alınmasına Yardımcı Olur	Cinsiyet	Kadın	39	67,2	19	32,8	58	100	$\chi^2=0,28$ sd=1, p=,594
		Erkek	21	61,8	13	38,2	34	100	
		Toplam	60	65,2	32	34,8	92	100	
	Eğitim Düzeyi	İlköğretim	13	65	7	35	20	100	$\chi^2=0,03$ sd=2, p=,985
		Lise	16	66,7	8	33,3	24	100	
		Yüksek	31	64,6	17	35,4	48	100	
Toplam	60	65,2	32	34,8	92	100			

Çizelge 35 incelendiğinde; evlilik eğitiminin sağlayacağı faydaya ilişkin olarak eş seçiminde daha sağlıklı kararlar alınmasına katkıda bulunur ve evlilik kararının daha bilinçli alınmasına yardımcı olur diyen katılımcıların, hem kadınlarda hem de erkeklerde söz konusu faydaları sağlamayacağını düşünenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Evlilikte yaşanabilecek sorunların çözümlerine ilişkin fikir vereceğine inanan ve inandımayan katılımcıların sayısı kadınlarda ve erkeklerde eşittir. Evlilik kararının daha bilinçli alınmasına yardımcı olacağı yönündeki faydaya evet diyen katılımcıların sayısı, her eğitim düzeyinde hayır seçeneğini işaretleyenlere göre daha yüksektir. Bununla birlikte; eş seçiminde daha sağlıklı kararlar alınmasına katkıda bulunur diyen ilköğretim mezunları (%40) ile evlilikte yaşanabilecek sorunların çözümlerine ilişkin fikir verir diyen yükseköğretim mezunlarının oranı (%39,6), evlilik eğitiminin söz konusu faydaları sağlamayacağına inanan ilköğretim ve yükseköğretim mezunlarından daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerden ilköğretim mezunu olanların %90'ı evlilik eğitiminin evlilikte yaşanabilecek sorun alanlarına ilişkin farkındalık kazandıracağını düşünürken, yükseköğretim mezunlarının %54,2'si tersini düşünmektedir. Evlilik eğitiminin söz konusu faydayı sağlamayacağına inanan yükseköğretim mezunlarının oranı ile evlilik eğitiminin ilgili faydayı sağlamayacağına inanan lise mezunlarının oranı eşittir.

Evlilik eğitiminin sağlayacağı faydaya ilişkin görüşlerden, evlilikte yaşanabilecek sorun alanlarına ilişkin farkındalık kazandırır yanıtını verenler eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir, $\chi^2(2)=11,43$, $p<0,05$. Evlilik eğitiminin eş seçiminde daha sağlıklı kararlar alınmasına katkıda bulunacağını, evlilikte yaşanabilecek sorunların çözümlerine ilişkin fikir vereceğini ve evlilik kararının daha bilinçli alınmasına yardımcı olacağını düşünenler ile cinsiyet ve eğitim düzeyi arasındaki fark ve evlilikte yaşanabilecek sorun alanlarına ilişkin farkındalık kazandıracığını düşünenler ile cinsiyet durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır, $p>0,05$.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Elde edilen bulgular ve yapılan değerlendirmelere göre, araştırma amaçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar aşağıda çıkarılmıştır.

1) Katılımcıların, boşanmayla sonuçlanan evlilikleri dönemindeki toplumsal durumları şöyledir;

-Katılımcıların yarısından fazlası (%63) 20-29 yaşları arasında evlenmişlerdir,

-Katılımcıların eski eşleriyle aralarındaki yaş farkı ağırlıklı olarak (%55,4), erkeğin yaşı büyük olmak üzere, 5 yıl ve beşin altındadır ve eşler arasındaki yaş farkı ile evlilik oranları arasında ters yönlü bir ilişki vardır,

-Katılımcıların büyük çoğunluğu (%60,9'u), genel olarak; evliliğin sorumluluğunu taşıyabilecek yaşta olmadıkları, hayatı ve insanları yeterince tanımadıkları, yeterli tecrübeye sahip olmadıkları, kişiliklerinin tam oturmadığı, dolayısıyla büyüklerinden daha kolay etkilendikleri ve sağlıklı kararlar alamadıkları ve evliliğe hazır olmadıkları gibi nedenlerle evlenme yaşlarını erken bulmaktadırlar,

-Araştırma kapsamına giren kadınların yarısından çoğu (%53,5), erkeklerin ise yarısı (%50) yükseköğretim mezunudur ve katılımcıların eski

eşlerinin eğitim düzeyleri, katılımcıların eğitim düzeyleri ile paralellik göstermektedir,

-Yükseköğretim mezunu olan katılımcıların eski eşlerinin %79,2'si de yükseköğretim mezunudur, dolayısıyla eşler arasında eğitim düzeyi açısından dikkate değer bir farklılık bulunmamaktadır,

-Boşanmaların yarıya yakını (%47,8), ilk 5 yıl içerisinde meydana gelmiştir,

-Katılımcıların yarıya yakını (%39,1'i) çocuk sahibi değildir, yarıya yakınının ise (%36,9'unun) 1 çocuğu bulunmaktadır ve çocuk sayısı ile boşanma arasında ters yönlü bir ilişki vardır,

-Araştırma kapsamına giren erkeklerin %94,1'i, kadınların %74,1'i ve katılımcıların eski eşlerinin %72,8'i evlilikleri döneminde çalışmaktadırlar ve boşanma ile kadının çalışması arasında doğru yönde bir ilişki bulunmaktadır,

-Boşanma ile katılımcıların ve eski eşlerinin ailelerinin boşanma durumları arasında dikkate değer bir bağlantı bulunmamaktadır.

2) Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin evlilik kararlarını etkileyen etmenlere ilişkin görünüm şöyledir:

-Katılımcıların %75'i görücü usulü dışında tanışmış ve %68,5'i flört ederek evlenmişlerdir,

-Eski eşlerini kendileri seçen katılımcıların yaklaşık yarısının (%45,5) ailesi eski eşi uygun bulmazken, yine yaklaşık yarısının (%49,3) ailesi eski eşi uygun bulmuştur,

-Katılımcıların yarısının evlilik öncesi tanışıklık süresi, ¼'ünün de nişanlılık süresi 1 yıldan azdır. Tanışıklık süresi uzadıkça evlenme oranı

azalmakla birlikte, katılımcıların yarısından çoğu evlilik öncesi tanışıklık ve nişanlılık sürelerini yeterli bulmamaktadırlar,

-Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin eski eşlerini tercih nedenlerinin başında (%32,6 ile) eski eşin yakışıklılığı-güzelliği gelmekte, dolayısıyla dış görünüş ilk planda yer almaktadır,

-Katılımcıların yarısından fazlası (%65,2), yeni eşlerinde/eş adaylarında, eski eşlerini tercih etmelerine neden olan özellikleri aramamışlar/aramayacaklardır, dolayısıyla boşanma, eş seçme kriterlerinde değişikliğe neden olmuştur,

-Katılımcıların eski eşleriyle evlenme nedenleri arasında ilk sırayı (%36,9 ile) aşık olma, ikinci sırayı (%32,6 ile) mantıksal olarak uygun bir aday olması almaktadır,

-Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%78,2'sinin) eski eşleri hakkındaki görüşleri, evlendikten sonra değişmiştir; %35,8'i eşini yeterince tanımamış olduğunu anlamış, %26,1'i eski eşlerinin özelliklerinin evlendikten sonra değiştiğini belirtmişlerdir,

-Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin büyük çoğunluğu (%70,7'si), eski eşlerinde evlenmeden önce beğenmedikleri ancak evlenince değişeceğini umut ettikleri özellikler bulunduğunu belirtmişlerdir. Evlenmeden önce beğenilmeyen söz konusu özelliklerin başında (%50,8 ile) eski eşin sorumsuz olması, ikinci sırada (%44,6 ile) ailesine aşırı düşkünlüğü ve üçüncü sırada (%23,1 ile) soğuk ve uzak olması gelmektedir,

-Evlilikten beklentilerde; hoşlanılan insanla yaşamı paylaşmak ile sevgi ve şefkat gereksinimini gidermek, hem eski eşle evlenmeden önce hem de eski eşten boşandıktan sonra ilk iki sırada yer almaktadır, deneyim arttıkça evlenmeye zorlayan çevresel etmenlerin başat etkisi azalmaktadır ve evlilikten

hiçbir şey beklemeyenlerin oranı eski eşle evlenmeden önce %8,7, eski eşten boşandıktan sonra ise %3,3'tür,

-Katılımcıların evlilikten sevgi ve şefkat gereksinimini gidermeyi, hoşlanılan insanla yaşamı paylaşmayı, yalnızlığı gidermeyi, düzenli bir cinsel yaşamı ve düzenli bir hayat ve parasal desteği sağlamayı bekleyip beklemediklerine ilişkin verdikleri yanıtlar, boşanma sonrasında, eski eşle evlenmeden öncesine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

3) Boşanma nedenlerine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar şunlardır:

-Katılımcıların tamamına yakınının (%92,4'ünün) hukuki boşanma nedeni, evlilik birliğinin sarsılmasıdır,

-Katılımcıların yaklaşık yarısı (%47,8), evliliklerinin ilk gününde ya da aylarında geçimsizlik yaşamaya başlamışlardır,

-Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerin mahkeme kayıtlarına yansımayan boşanma nedenlerinde ilk beş sırayı; sorunları paylaşamıyor, konuşamıyor olmaları ve iletişim kopukluğu, eşin ilgisizliği, eşin sorumsuzluğu, kayınvalide, kayınvalide ya da akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunlar ve eşleri ile aralarındaki kişilik uyumsuzluğu almaktadır,

-Katılımcıların yarısından fazlası (%55,4), boşanmalarına neden olan hususları evlenmeden önce fark etmişlerdir,

-Evlenmeden önce fark edildiği halde, değişeceğine inanılan ya da önemsenmeyen boşanma nedenlerinin başında (%37,3 ile) eşin sorumsuzluğu gelmekte, onu kayınvalide, kayınpeder ya da akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunlar, eşin kıskançlığı ve sorunları paylaşamıyor, konuşamıyor olmaları, iletişim kopukluğu izlenmektedir.

4) Evlilik eğitiminin gerekliliğine ilişkin elde edilen sonuçlar şunlardır:

-Araştırma kapsamına giren boşanmış kişilerden yalnızca biri evlenmeden önce, evliliğe ilişkin eğitim (iletişim becerileri) almıştır,

-Katılımcıların büyük çoğunluğu (%81,5'i), almış olsalardı evlilik eğitiminin sorunlarının çözümüne olumlu etkisinin olabileceğini düşünmekte, tamamına yakını (%95,7) evlenecek yetişkinlerin evlilik eğitimi almalarının evliliklere olumlu etki sağlayacağını belirtmektedir,

-Katılımcıların, evlilik eğitimi programının içeriğinde öncelikle yer almasını istedikleri konular; evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi (%62), evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışlar (%53,3), evlilikte ailelerle ilişkiler (%52,2), etkili iletişim becerileri (%51,1) ve çatışma çözüm yöntemleridir (%48,9).

5) Evlilik eğitiminin evlilikte yaşanabilecek sorun alanlarına ilişkin farkındalık kazandıracağını düşünenler, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bunun dışında eğitimin evliliğe etkisine ilişkin görüşler, cinsiyet ve eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarına göre uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik olarak aşağıdaki öneriler yapılabilir.

Uygulama İçin Öneriler

Ailelerin baştan sağlıklı kurulması ve sürmesine yönelik olarak, evlilik öncesi eğitim programlarına ülke genelinde Aile Araştırma Kurumu, Halk Eğitim Merkezleri, Belediyeler ve Üniversiteler aracılığıyla ve söz konusu kurumların işbirliğiyle yaygınlık kazandırılabilir,

Evlenmek üzere nikah başvurusu yapan yetişkinlere dağıtılmak üzere, evlilik öncesi eğitim programlarının tanıtımına ve amacına yönelik broşürler hazırlanabilir,

Eğitim programlarında; süre, içerik, katılımcı sayısı ve uygulamalar açısından hedef kitlenin gereksinimleri dikkate alınarak farklılaştırmalara gidilebilir, hızlandırılmış özel programlar uygulanabilir, katılımcıların farkındalık düzeylerini arttırmaya yönelik uygulamalara ve grup çalışmalarına yer verilebilir,

Evlilik eğitimi programlarına katılımı teşvik etmeye yönelik olarak, çiftlerin birlikte ve ayrı ayrı katılabilecekleri özel programlar hazırlanabilir,

Evlilik eğitimi programlarında öncelikli olarak; flört ve nişanlılık dönemi ile evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi, evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışlar, evlilikte ailelerle ilişkiler, etkili iletişim becerileri, çatışma çözüm yöntemleri, evlilikten ve eşten beklentilerin evlilik birliğine yansımaları, yeni evli çiftlerin yaşadıkları süreçler ve evlilik ve iş yaşamı konularına yer verilebilir.

Araştırma Önerisi

Evlilik eğitiminin kapsamına ilişkin olarak; boşanmış kişilerin dışında, evlenmek üzere olan ve evlilik birliğini sürdüren yetişkinlerin de görüşlerinin alınmasına yönelik bir araştırma yapılması, gereksinimlerin hem evlenecek olanların, hem evliliklerini sürdürenlerin hem de boşanmış kişilerin bakış açılarından yararlanılarak daha kapsamlı bir şekilde ortaya konmasına ve evlilik eğitimi programlarının içeriğinin söz konusu gereksinimler doğrultusunda belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abalı, Serpil. (2006). **Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (1991). **Evlilik ve Genç İnsan Açıkoturumu**. Ankara.
- Aile Araştırma Kurumu. (1998). **Boşanma Sebepleri Araştırması**. Ankara.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2004). **Aile Okulu Programı**. Ankara.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). **Aile Yapısı Araştırması**. Ankara.
- Arıkan, Çiğdem. (1992). **Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma**. Ankara.
- Arıkan, Çiğdem. (1996). **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**. Ankara.
- Atakan, Semiha Arsoy. (Eylül, 1987). Boşanma Sürecinde Yaşanan Evreler. **Psikoloji Dergisi, Cilt : 6, 21, ss : 72-75**.
- Atalay, Beşir, Konaş, Y. Mehmet, Beyazıt, Sema, Madenoğlu, Kemal. (1992). **Türk Aile Yapısı Araştırması**. Ankara.

- Becker, Gary S. (1981). **A Treatise on the Family**. U.S.A. : Harvard University Press.
- Benedek, Elissa P., Brown, Catherine F. (1997). **Boşanma ve Çocuğunuz**. (Çev. Serap Katlan). (Birinci Baskı). Ankara : HYB Yayıncılık.
- Berman, William H., Turk, Dennis C. (1981). Adaptation to Divorce : Problems and Coping Strategies. **Journal of Marriage and The Family**, 43, 1, 179-189.
- Bilen, Mürüvvet. (1983). **Sağlıklı İnsan İlişkileri, Ailede / Kurumlarda / Toplumda**. (Üçüncü Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, Vedat. (1991). Yapısal Özellikleri İtibariyle Ailenin Görünümü. **Türkiye Aile Yıllığı**. Ankara, ss. 41-52.
- Bilir, Şule, Dabanlı, Duyan. (1991). Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler. **Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum**. Ankara, ss. 143-156.
- Bloom, Bernard L., Asher, Shirley J., White, Stephen W. (1978). Marital Disruption As A Stressor : A Review and Analysis. **Psychological Bulletin, Vol:85**, 4, 867-894.
- Bohannan, Paul. (1970). The Six Stations of Divorce. In Paul Bohannan (Eds.), **Divorce and After** (p.29-56). New York.
- Booth, Alan, White, Lynn. (1980). Thinking About Divorce. **Journal of Marriage and The Family, Vol. 3**, 605-616.
- Buehler, Cheryl, Langenbrunner, Mary. (1987). Divorce-Related Stressors : Occurrence, Disruptiveness and Area of Life Change. **Journal of Divorce**, 11, 1, 25-50.

Bulut, Işıl. (1991). Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma. **Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum**. Ankara, ss. 197-228.

Bumpass, Larry L., Sweet, James A. (1972). Differentials In Marital Instability : 1970. **American Sociological Review**, Vol. 37 (December), 754-766.

Büyüköztürk, Şener. (2007). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. (Sekizinci Baskı). Ankara : Pegem A Yayıncılık

Büyüköztürk, Şener, Çakmak, Ebru Kılıç, Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz, Şirin, Demirel, Funda. (2008). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. (Birinci Baskı). Ankara : Pegem Akademi.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2000). **Doğu Anadolu Projesi Ana Planı**. Ankara.

Ergin, Hatice. (2004). Eşler Arası İletişim Çatışmaları. Haluk Yavuzer (Editör). **Evlilik Okulu**. Birinci Basım. İstanbul. Remzi Kitabevi, ss : 177-200.

Erkal, Mustafa E. (2006). **Sosyoloji**. (13. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.

Erkan, Gönül. (1986). Boşanmanın Çocukların Benlik Tasarımı Düzeyine Etkisi. **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, Cilt : 4, 2-3**, ss : 141-159.

Fritsch, İna. (1985). **Anne Baba Boşanıyor**. İstanbul: Afa Yayınları.

Gerstel, Naomi, Riessman, Catherine Kohler, Rosenfield, Sarah. (1985). Explaining the Symptomatology of Seperated and Divorced Woman and Men : **The Role of Material Conditions and Social Networks**. **Social Forces**, 64, 84-101.

- Gove, Walter R. (1972). The Relationship Between Sex Roles, Marital Status and Mental Illness. **Social Forces**, 51, 1, 34-44.
- Güran, Nesrin. (1983). Aile Hizmetleri. **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, Cilt : 1 (1), ss. 13-21.
- Holmes, Thomas H., Rahe, Richard H. (1967). The Social Readjustment Rating Scale. **Journal of Psychosomatic Research**, Vol : 11, 213-218.
- İbrahimoğlu, Davut. (2004). **Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk**. (Birinci Baskı). İstanbul : Hayat Yayıncılık.
- İçli, Tülin, Öğün, Aslıhan. (1988). Sosyal Değişme Süreci İçinde Kadın Suçluluğu. **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt : 5, 2, ss : 17-32.
- İlgar, Şengül. (2004). Evlilik Birlikteliğinin Bozulması - Boşanma. Haluk Yavuzer (Editör). **Evlilik Okulu**. Birinci Basım. İstanbul. Remzi Kitabevi, ss : 227-239.
- İşmen, Esra, Yavuzer, Haluk. (25-27 Mart 2005). **Evlilik Okulu Projesi**. III. Uluslararası Aile ve Evlilik Terapileri Kongresinde sunuldu, İstanbul.
- Kabasakal, Öner. (1991). Aile Eğilimleri. **Türkiye Aile Yıllığı**. Ankara, ss. 9-34.
- Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı. (1994). **Uluslar arası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyon Raporları**. Ankara.
- Kaynaroğlu, Nilgün. (1984). **Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin Altı Yaş Grubu Çocuklarındaki Psiko-Sosyal Özelliklerin**

İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köknel, Özcan. (1997). **İnsanı Anlamak.** (Altıncı Basım). İstanbul : Altın Kitaplar Yayınevi.

Kunz, Phillip R., England, J. Lynn. (1988). Age-Specific Divorce Rates. **Journal of Divorce, Vol. 12, 1, 113-126.**

Levinger, George. (1970). Marital Cohesiveness and Dissolution : An Integrative Review. **Families In Crisis.** New York : Harper and Row Publishers, ss : 107-132.

Liem, Ramsay, Liem, Joan. (1978). Social Class and Mental Illness Reconsidered : The Role of Economic Stress and Social Support. **Journal of Health and Social Behaviour, Vol.19** (June), 139-156.

Lowe, John. (1985). **Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış.** (Çev.Turhan Oğuzkan). Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

Mednick, Martha T. (1986). Single Mothers : A Review and Critique of Current Research. **Applied Social Psychology Annual, 7, 184-201.**

Onur, Bekir. (2004). **Gelişim Psikolojisi.** (Altıncı Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Ozankaya, Özer. (1999). **Toplumbilim.** (Onuncu Basım). İstanbul: Cem .

Özabacı, Nilüfer. (2004). Evlilik Öncesi İlişkiler. Haluk Yavuzer (Editör). **Evlilik Okulu.** Birinci Basım. İstanbul. Remzi Kitabevi, ss : 39-51.

- Özkan, Zülfikar. (1989). **Türkiye’de Boşanmaların Sebep ve Sonuçları**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pearlin, Leonard I., Johnson Joyce S. (1977). Marital Status, Life Strains and Depression. **American Sociological Review, Vol : 42**, 704-715.
- Pope, Hallowell, Mueller, Charles W. (1976). The Intergenerational Transmission of Marital Instability : Comparisons by Race and Sex. **Journal of Social Issues, Cilt 32**, ss: 49-66.
- Schlesinger, Ben, Schlesinger, Rachel Aber. (1994). One-Parent Families In Europe. **International Journal of Sociology of The Family, Vol : 24**, 2, 15-23.
- Sencer, Yakut. (1979). **Türkiye’de Kentleşme**. (Birinci Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sevim, Seher Aydemir. (1996). **Transaksiyonel Analize Dayalı Bir Eğitim Programının Evli Çiftlerin Ego Durumları ve Evlilik Yaşamlarına İlişkin Bazı Değişkenlere Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sili, Zeynep Müge. (1991). **Toplumsal Değişme Sürecinde Türkiye’de Boşanma Olgusuna Genel Bir Yaklaşım**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Smart, Laura S. (1977). An Application of Erikson’s Theory to the Recovery-From-Divorce Process. **Journal of Divorce, Vol : 1**, 1, 67-79.
- Stack, Steven. (1989). The Impact of Divorce on Suicide in Norway, 1951-1980. **Journal of Marriage and The Family, 51**, 229-238.

- Taşçı, Cemalettin N. (1991). Ailenin Sürekliliği ve Eğitim. **Türkiye Aile Yıllığı**. Ankara, ss. 35-37.
- Trent, Katherine, South, Scott J. (1989). Structural Determinants of The Divorce Rate : A Cross-Societal Analysis. **Journal of Marriage and The Family, 51**, 391-404.
- Trovato, Frank. (1986). The Relationship Between Marital Dissolution and Suicide : The Canadian Case. **Journal of Marriage and The Family, 48**, 2, 341-348.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). **Boşanma İstatistikleri 2003-2005**. Ankara.
- Türk Medeni Kanunu**. (Mart 2006). (Dördüncü Baskı). Ankara : Yetkin Yayınları.
- Uyar, Sezai. (1999). **Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma**. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi, Ankara.
- Wallerstein, Judith S. (1984). Children of Divorce : Preliminary Report of a Ten-Year Follow-Up of Young Children. **American Journal of Orthopsychiatry, 54**, 3, 444-458.
- Wiseman, Reva S. (1975). Crisis Theory and The Process of Divorce. **Social Casework, 56**, 4, 205-212.
- Wright, David. (1988). Revitalizing Exchange Models of Divorce. **Journal of Divorce, Vol : 12**, 1, 1-19.
- Yavuzer, Haluk (Editör). (2004). **Evlilik Okulu**. (Birinci Basım). İstanbul : Remzi Kitabevi.

Yavuzer, Haluk. (2004). Aile İlişkileri ve Çocuk. Haluk Yavuzer (Editör). **Evlilik Okulu**. Birinci Basım. İstanbul. Remzi Kitabevi, ss : 119-126.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2000). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. İkinci Baskı. Ankara : Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Neşide. (Kış/2004). Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri. **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı:28, ss : 59-81.

Yörükoğlu, Atalay. (2000). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. (Altıncı Basım). İstanbul : Özgür Yayınları.

www.ec.europa.eu, (19.11.2006).

www.evlilikterapisimerkezi.com, (28.12.2007).

www.hurriyet.com.tr, (27.11.2007).

www.maksimum.com, (03.02.2007).

www.sosyalhizmetuzmani.org, (21.02.2008).

www.tuik.gov.tr, (14.01.2008, 12.04.2008).

www.webarsiv.hurriyet.com.tr, (08.11.2007).

www.zeytinburnu.com.tr, (28.12.2007).

EKLER

ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Eğitimi Programında ve “Evlilik Eğitimi Gereksinimi” konusunda yapmakta olduğum yüksek lisans tezime temel olacak bilgileri toplamak amacıyla hazırladığım bu anketi ilginize sunmaktayım.

Bu anket yoluyla sizlerden toplayacağım bilgilerin, boşanmış kişilerin deneyimlerinden hareketle, evlilik eğitime olan gereksinimin saptanmasına katkıda bulunacağını ummaktayım. Anket sorularına vereceğiniz yanıtlar bu araştırmanın dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Toplanan veriler, çeşitli yönlerden gruplandırılarak değerlendirilecektir. Bu bakımdan ankete adınızı yazmanıza gerek yoktur.

Ankette çoktan seçmeli olarak düzenlenmiş soruları cevaplarken, tercih edeceğiniz seçeneği daire içine alınız. 19. ve 21. sorularda ise size uygun seçeneğin yanına çarpı (X) işareti koyunuz.

Araştırmanın amacına ulaşması, sizlerin anket sorularını içtenlikle cevaplamanıza bağlıdır. İlgi ve katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

FİGEN SEZEN SÜRERBİÇER
Tel : (312) 585 36 27
E-posta : figensezen@yahoo.com

ANKET SORULARI

A) DEMOGRAFİK PROFİLE İLİŞKİN SORULAR

1) Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek ()

2) Yaşınız : (Lütfen yazınız)

3) Mesleğiniz : (Lütfen yazınız)

4) Eğitim durumunuz nedir?

Okur-yazar değil	Sadece okur-yazar	İlkokul	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul veya üniversite	Lisansüstü veya üzeri

5) Evlendiğinizde siz ve eski eşiniz kaç yaşındaydınız?

	Evlenme Yaşı
Kendisi	
Eski Eşi	

6) Evlenme yaşınız hakkındaki görüşünüz :

- a) Erken buluyorum, çünkü
- b) Zamanında, çünkü
- c) Geç bir yaş, çünkü
- d) Diğer (Belirtiniz)

7) Boşanma tarihiniz itibariyle sizin ve eski eşinizin eğitim durumu neydi?

	Okur-yazar değil	Sadece okur-yazar	İlkokul	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul veya üniversite	Lisansüstü veya üzeri
Kendisi							
Eşi							

8) Eski eşinizle kaç yıl evli kaldınız?

- a) 1 yıldan az
- b) 1-5 yıl
- c) 6-10 yıl
- d) 10 yıldan çok

9) Eski eşinizden çocuğunuz var mı? (Yanıtınız evet ise bir sonraki soruyu yanıtlayınız, hayır ise 11. soruya geçiniz)

- a) Evet
- b) Hayır

10) Eski eşinizden olan çocuklarınızın sayısını belirtiniz.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4 veya daha fazla

11) Eski eşinizle evliyken çalışıyor muydunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

12) Evliliğiniz sırasında eski eşiniz çalışıyor muydu?

- a) Evet
- b) Hayır

13) Kardeşiniz varsa, kardeşlerinizden boşananlar var mı? (Kardeşiniz yoksa, bir sonraki soruya geçiniz)

- a) Evet
- b) Hayır

14) Anne babanızın boşanması var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

15)Eski eşinizin anne babasının boşanması var mıydı?

- a) Evet
- b) Hayır

16)Mahkeme kayıtlarında (Dava dosyanızda) geçen boşanma nedeniniz nedir?

- a) Zina
- b) Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış
- c) Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme
- d) Terk
- e) Akıl hastalığı
- f) Evlilik birliğinin sarsılması (Şiddetli Geçimsizlik)

B) EVLİLİK VE BOŞANMAYA İLİŞKİN SORULAR

1) Eski eşiniz;

- a) Akrabaydı
- b) Sınıf arkadaşıydı
- c) Komşuydu
- d) İş çevresindendi
- e) Arkadaş çevresindendi
- f) Tesadüfen tanıştığım biriydi
- g) Görücü usulüyle tanıştığım biriydi
- h) Diğer (Belirtiniz).....

2) Eski eşinizle nasıl evlendiniz?

- a) Flört ederek
- b) Flört etmeksizin
- c) Diğer (Belirtiniz).....

3) Eski eşinizi kendiniz mi seçtiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

4) Eğer eşinizi kendiniz seçtiyseniz, aileniz bu seçimi nasıl değerlendirdi? (Eşinizi kendiniz seçmediyseniz, 6. soruya geçiniz)

- a) Uygun buldu
- b) Uygun bulmadı
- c) Uygun bulmadı ama ben seçtiğim için kabul etmek durumunda kaldı
- d) Diğer (Belirtiniz).....

5) Eski eşinizi ailenizden herhangi biri uygun bulmadıysa, neden uygun bulmamıştı? (Belirtiniz) **(Aileniz eski eşinizi uygun bulmuşsa, bir sonraki soruya geçiniz)**

.....
.....
.....

6) Evlilik öncesi tanışıklığınızın süresi ne kadardı?

- a) 1 yıldan az
- b) 1-2 yıl
- c) 3-4 yıl
- d) 5 yıldan fazla

7) Evlilik öncesi tanışıklık sürenizi, eşinizi tanıma açısından yeterli buluyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

8) Eski eşinizle ne kadar nişanlı kaldınız?

- a) 1 yıldan az
- b) 1-2 yıl
- c) 3-4 yıl
- d) 5 yıldan fazla

9) Eski eşinizle nişanlı kaldığınız süreyi, eşinizi tanıma açısından yeterli buluyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

10) Eski eşinizin, evlenmek için onu tercih etmenize yol açan en önemli özelliği/özellikleri hangisiydi/hangileriydi? **(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)**

- a) Ekonomik gücü
- b) Dini inancı
- c) İyi huyu
- d) Sosyal statüsü
- e) Yakışıklılığı-güzelliği
- f) Akrabam olması
- g) Kişisel kabiliyetleri
- h) İdeolojik görüşleri
- i) Aile yapılarımızın benzer olması
- j) Eşimi ben seçmedim
- k) Diğer (Belirtiniz).....

11) **A)** Yeniden evlenecek olsanız, eş adayınızda yine aynı özellikleri arar mıydınız? **(Yeniden evlendiyseniz, sorunun B seçeneğini yanıtlayınız)**

- a) Evet
- b) Hayır

B) Yeniden evlendiyseniz, yeni eşinizde yine aynı özellikleri aradınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

12) Eski eşinizle niçin evlendiniz?

- a) Aşık olduğum için
- b) Ailemin baskısı yüzünden
- c) Çevre baskısı yüzünden
- d) Bir sosyal çevreye dahil olmak için
- e) Mantıksal olarak uygun bir aday olduğumu düşündüğüm için
- f) Diğer (Belirtiniz).....

13) Eski eşinizin özelliklerine ilişkin olarak, evlendikten sonraki düşünceniz ne oldu?

- a) Evlendikten sonra, eşimi yanlış tanıdığımı anladım
- b) Evlendikten sonra, eşimi yeterince tanımamış olduğumu anladım
- c) Eşimin özellikleri evlendikten sonra değişti
- d) Eşimin özellikleri, evlendikten sonra değişmedi
- e) Diğer (Belirtiniz).....

14) Eski eşinizde evlenmeden önce beğenmediğiniz, fakat evlenince değişir dediğiniz özellikler var mıydı? (**Yanıtınız evet ise 15., hayır ise, 16. soruya geçiniz**)

- a) Evet
- b) Hayır

15) Yanıtınız evet ise eski eşinizde beğenmediğiniz özellikleri işaretleyiniz. (**Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz**)

- a) Alkol kullanması
- b) Kumar alışkanlığı
- c) Cimri olması
- d) Ailesine aşırı düşkünlüğü
- e) Çekingen ve az konuşur olması
- f) Aşırı sosyal olması
- g) Sorumsuz olması
- h) Soğuk ve uzak olması
- i) İşine aşırı düşkünlüğü
- j) Şiddet kullanması
- k) Diğer (Belirtiniz).....

16) Evlenmeden önce evlilikten beklentileriniz aşağıdakilerden hangileri idi? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a) Sevgi ve şefkat gereksinimimi gidermek
- b) Hoşlandığım insanla yaşamı paylaşmak
- c) Yalnızlığımı gidermek
- d) Çocuk sahibi olmak
- e) Aile baskısından kurtulmak
- f) Çevre baskısından kurtulmak
- g) Örf ve adetlerin gereğini yerine getirmek
- h) Düzenli bir cinsel yaşam
- i) Düzenli bir hayat ve parasal desteği sağlamak
- j) Hiçbir şey beklemeden evlenmiştim
- k) Diğer (Belirtiniz).....

17) Yeniden evlenecek olsanız veya yeniden evlendiyseniz, evlilikten beklentileriniz neler olurdu veya neler oldu? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a) Sevgi ve şefkat gereksinimimi gidermek
- b) Hoşlandığım insanla yaşamı paylaşmak
- c) Yalnızlığımı gidermek
- d) Çocuk sahibi olmak
- e) Aile baskısından kurtulmak
- f) Çevre baskısından kurtulmak
- g) Örf ve adetlerin gereğini yerine getirmek
- h) Düzenli bir cinsel yaşam
- i) Düzenli bir hayat ve parasal desteği sağlamak
- j) Hiçbir şey beklemezdim/beklemedim
- k) Diğer (Belirtiniz).....

18) Eski eşinizle geçimsizliğiniz evlendikten ne kadar sonra başladı?

- a) Evliliğin ilk günü
- b) Evliliğin ilk ayları
- c) 1-5 yıl içinde
- d) 6-10 yıl içinde
- e) 10 yıl sonrasında

BOŞANMA NEDENLERİ	<p>19) Size göre boşanmanızın sebebi aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir? (Size uygun seçeneklerin yanına çarpı (X) işareti koyunuz)</p>	<p>20) 19. soruda belirttiğiniz boşanmanıza yol açan sebeplerden, evlenmeden önce fark ettikleriniz ya da bildikleriniz ancak değişeceğine inandığınız ya da önemsemedikleriniz var mıydı? (Yanıtınız hayır ise 22. soruya geçiniz) a) Evet b) Hayır</p> <p>21) “Yanıtınız evet ise”, boşanmanıza yol açan sebeplerden hangisini ya da hangilerini evlenmeden önce fark etmiştiniz ya da biliyordunuz? (Size uygun seçeneklerin yanına çarpı (X) işareti koyunuz)</p>
a) Parasal konular		
b) Eşimin beni aldatması		
c) Benim eşimi aldatmam		
d) Çocuklarla ilgili problemler		
e) Eşimin alkol-kumar alışkanlığı		
f) Eşimin ilgisizliği		
g) Sorunları paylaşmıyor, konuşmıyor olmamız, iletişim kopukluğu		
h) Kayınvalide, kayınpeder ya da akrabalarla ilişkilerin yarattığı sorunlar		
i) Cinsel problemler		
j) Eşimin bana şiddet uygulaması		
k) Benim fiziksel sağlık problemim		
l) Eşimin fiziksel sağlık problemi		
m) Benim ruhsal sağlık problemim		
n) Eşimin ruhsal sağlık problemi		
o) Eşimin sorumsuzluğu		
p) Eşimin kıskançlığı		
q) Benim kıskançlığım		
r) Eşimle aramızdaki sosyo-kültürel farklılıklar		
s) Eşimle aramızdaki dini anlayış farkı		
t) Eşimle aramızdaki kişilik uyumsuzluğu		
u) Eşimin evlenmeden önce bana yalan söylemiş olması		
v) Eşimin bana iyi davranmaması (Hakaret, tehdit etmesi, aşağılaması ...vb.)		
w) Yaş farkı		
x) Eşimin arkadaşlarına, ailesine ve özel zevklerine daha fazla zaman ayırması		
y) Eşimin benim arkadaşlarıma, aileme ve özel zevklerime daha fazla zaman ayırdığını düşünmesi		
z) Diğer (Belirtiniz)		

22) Evlenmeden önce evliliğe ilişkin herhangi bir eğitim aldınız mı? (Yanıtınız hayır ise, 24. soruya geçiniz)

- a) Evet
- b) Hayır

23) Yanıtınız evet ise hangi konularda ve nerede eğitim aldınız? Lütfen yazınız.

24) Boşanma sebebinizi oluşturan hususların olası çözüm yollarını evlenmeden önce katılacağınız bir eğitim programında öğrenmiş olsaydınız, sorunlarınızı daha kolay çözebilir miydiniz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Belki

25) Evliliklerin daha sağlıklı ve uzun ömürlü olması için, sizce evlilik öncesinde hangi konu ya da konularda eğitim verilmelidir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a) Ailenin önemi ve fonksiyonları
- b) Evlilikten ve eşten beklentilerin evlilik birliğine yansımaları
- c) Evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımalarının önemi
- d) Evliliğe hazırlık aşamasında yaşanan sorunlar ve çözüm yolları
- e) Yeni evli çiftlerin yaşadıkları süreçler
- f) Evliliği olumsuz etkileyebilecek alışkanlık, tutum ve davranışlar
- g) Evlilikte güç, denge ve uyum
- h) Evlilikte ailelerle ilişkiler
- i) Evlilik ve iş yaşamı
- j) Evlilikte cinsel yaşam ve cinsel sorunlar
- k) Çocuk yapma kararı ve evliliğe yansımaları
- l) Çocuk yetiştirme konusundaki anlayış farklılıklarının evliliğe yansımaları
- m) Etkili iletişim becerileri
- n) Çatışma çözüm yöntemleri
- o) Harcama alışkanlıkları ve evliliğe etkileri
- p) Geçim sıkıntısının evliliğe etkileri
- q) Evlilikte yaşanan sorunlara ilişkin olarak başvurulabilecek uzman ve danışma birimleri
- r) Diğer (Belirtiniz).....

26) Sizce evlenecek yetişkinlerin evlilik eğitimi almaları, daha sağlıklı evlilikler kurulmasında ve evliliklerin sağlıklı yürütülmesinde etkili olur mu? (Yanıtınız hayır ise, 27. soruyu yanıtlamayınız)

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Belki

27) Yanıtınız evet ya da belki ise, sizce evlilik eğitimi nasıl bir fayda sağlar? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a) Eş seçiminde daha sağlıklı kararlar alınmasına katkıda bulunur
- b) Evlilikte yaşanabilecek sorun alanlarına ilişkin farkındalık kazandırır
- c) Evlilikte yaşanabilecek sorunların çözümlerine ilişkin fikir verir
- d) Evlilik kararının daha bilinçli alınmasına yardımcı olur
- e) Diğer (Belirtiniz).....